

KÖZIGAZGATÁSTUDOMÁNY

SZERKESZTI

MAGYARY ZOLTÁN

A hivatási önkormányzatok jelen-
tősége	MARTONYI JÁNOS
Az egységes állami póttadó	SCHMIDT ÁDÁM
Minősítés az igazságügyi közszol-
gálatban	KARCSAY SÁNDOR
Az állami tanárok és tanítók minő-
sítése	HALÁSZ LÁSZLÓ
Testületi rendszer Franciaország-
ban	KARAY KÁLMÁN

Külföldi jogfejlődés

A francia ipari termelés ideiglenes szervezési bizottságai. — A francia mezőgazdaság korporatív szervezete. — A francia hivatásrendek szociális szervezete. — A francia kézművesség rendtartása.

Tudomány és élet

A miniszterelnök hatáskörének bővítése (*Magyary Zoltán*) — Nagy-Budapest a megvalósulás útján — a rendőrség szempontjából (-yz-) — A hadsereg agya (-yz-) — Luther Gulick (-yz-).

Könyvszemle

Vladár Gábor: Magyarország hatályos törvényei (V. J.)

K I A D J A A

MAGYAR KÖZIGAZGATÁSTUDOMÁNYI INTÉZET

B U D A P E S T

1 9 4 3

Kettős szám, ára 3.— P.

KÖZIGAZGATÁSTUDOMÁNY

MEGJELENIK ÉVENKINT TIZSZER.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: MAGYAR KÖZIGAZGATÁSTUDOMÁNYI INTÉZET, BUDAPEST, IV., PÁZMÁNY PÉTER-TÉR 1.

I. EMELET, 116. SZ. — TELEFON: 184—623.

TARTALOM:

A hivatási önkormányzatok jelentősége	MARTONYI JÁNOS	265
Az egységes állami pótdadó	SCHMIDT ÁDÁM	276
Minősítés az igazságügyi közszolgálatban	KARCSAY SÁNDOR	291
Az állami tanárok és tanítók minősítése	HALÁSZ LÁSZLÓ	297
Testületi rendszer Franciaországban	KARAY KÁLMÁN	304
Külföldi jogfejlődés		328
A francia ipari termelés ideiglenes szervezési bizottságairól szóló 1940. augusztus 16.-i törvény — A francia mezőgazdaság korporatív szervezeteiről szóló 1940. december 2.-i törvény — A francia hivatásrendek szociális szervezetéről szóló 1941. október 4.-i törvény — A francia kézművesség rendtartását tartalmazó 1943. augusztus 24.-i törvény (Ford. <i>Hadnagy Tibor és Karay Kálmán.</i>)		
Tudomány és élet		354
A miniszterelnök hatáskörének bővítése (<i>Magyary Zoltán</i>) — Nagy-Budapest a megvalósulás útján — a rendőrség szempontjából (<i>M. Z.</i>) — A hadsereg agya (<i>-yz-</i>) — Luther Gulick (<i>-yz-</i>)		
Könyv szemle		360
Vladár Gábor: Magyarország hatályos törvényei, kiegészítve a törvényeket módosító jogszabályokkal. (<i>V. J.</i>)		

E szám munkatársai:

Martonyi János dr. egyetemi ny. rk. tanár (Kolozsvár) — *Schmidt Adám dr.* pénzügymin. titkár — *Karcsay Sándor dr.* az igazságügyminisztériumba rendelt kir. kincstári jogügyi titkár — *Halász László dr.* tanügyi főtanácsos, gimn. igazgató — *Karay Kálmán dr.* polgármester (Vác) — *Hadnagy Tibor* gimn. tanár (Vác) — *Magyary Zoltán dr.* egyetemi tanár, a Magyar Közigazgatástudományi Intézet igazgatója.

A Közigazgatástudomány évi előfizetési ára 10 pengő. Jogi személyek, könyvtárak, intézetek részére évi 24 pengő. Az előfizetési ár félévi részletekben is fizethető. Postatakarékpénztári csekk számla száma: 36.111.

FELELŐS KIADÓ: MAGYARY ZOLTÁN.

DUNÁNTÚL PÉCSI EGYETEMI KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDA R.-T. PÉCSETT.

A nyomdáért felelős: Mészáros József igazgató.

A HIVATÁSI ÖNKORMÁNYZATOK JELENTŐSÉGE.

I. Az államélet mai rohamos fejlődése során mindeniütt mutatózó és a korszerű elmélet által immár teljesen tudatosított tény az, hogy a közigazgatásra háruló feladatok megsokszorozódása, valamint működésének ebből következő kiterjedése új szervezeti megoldásokat tesz szükségessé. Ezek egyik válfaja, hogy olyan különleges típusú egységeket, orgánumokat állítunk fel és építünk ki, amelyek a megoldani kívánt kérdések természetének a legjobban megfelelnek. Nyilvánvalóan ebben a gondolatban gyökerezik az ugyanazt a társadalmi hivatást teljesítő, közös célt szolgáló emberek egyesületekbe, érdekképviselletekbe tömörülésének az államhatalom részéről való előmozdítása és a létrejött társulásoknak, mint jogi személyeknek közjogokkal és köteleességekkel való felruházása, sőt közfunkciók gyakorlásába történő bevonása is, ami végeredményben azt jelenti, hogy az ilyen alakulatok a közigazgatási szervezet részeivé válnak. Legvilágosabb és leghszabatosabb megjelölésük nézetünk szerint az, ha *hivatási önkormányzatoknak* mondjuk őket. Már elnevezésükben kidomborítónak tartjuk ugyanis, hogy bár a közigazgatás munkamegosztásában résztvevő, de — az alább kifejtendő okokból — az államon belül bizonyos önkormányzati szabadságot élvező egyesülésekkel állunk itt szemben. Jogi személyiségük és önkormányzatuk nem az államterület egy meghatározott részén élő összes népességet foglalja magába, hanem az államban bárhol lakó és valamely közös személyi minőséggel, nevezetesen az azonos vagy hasonló hivatással (foglalkozással, gazdasági vagy kulturális céllal) bíró egyéneket. A decentralizáció elvét tehát más alapon valósítják meg, mint a területi önkormányzatok; éppen ezekkel szemben tartjuk a legcélszerűbbnek reájuk a hivatási önkormányzat megjelölés alkalmazását. Így ugyanis jobban kifejezzük sajátos lényegüket, mint a területi önkormányzat vagy köztisztület terminussal, amely tulajdonképpen a területi autonómiákra, illetve az ezeknél előtérben álló „testületi” szervekre (törvényhatósági bizottság, kisgyűlés, közigazgatási bizottság) is vonatkoztatható.

Mindenekelőtt röviden összefoglalni kívánjuk azokat a jogászai közvélemény részéről általában elfogadott *okokat*, amelyek a hivatási önkormányzatok megalakulására és elismerésére vezettek. Ezek között kétségkívül legalapvetőbb az a természetes érdekközösség, amely egyrészt az összes munkaadók és az összes munkavállalók, másrészt az egy foglalkozás körében — akármiyen minőségben — tevékenykedő emberek között fennáll¹ és őket összefogásra, társulásra ösztönzi. Ez a természetes szolidaritás rendsze-

¹ Ugyanúgy, mint egy-egy község lakosai között; XI. Pius pápa „Quadragesimo anno” kezdetű apostoli körlevele a társadalmi rend megújításáról (magyar fordítás, 4. kiadás, Budapest, 1952, 42. l.).

rint egyforma műveltséggel, látókörrrel, beállítottsággal, vagyis azonos életfelfogással párosul, amiért szívesen tartanak fenn egymás között állandó kapcsolatot, egyesületi érintkezést. Az államnak az ilyen csoportosulásokkal, mint alapvető társadalmi adottságokkal okvetlenül számolnia kell, sőt az a böles dolog, ha igyekszik ezeket napfényre hozni, legalizálni, hogy így az általuk képviselt csoportérdekek érvényesítése ne a kulisszák mögött, hanem nyílt színen történjék.²

II. A másik előzetesen tisztázandó kérdés az, hogy a tényleg létrejött és a jogrend által elfogadott hivatási testületek *milyen életviszonyok körében* mozognak és milyen jellegű működést fejtenek ki. Legtöbbjük tevékenysége a *gazdasági élet* mezejére esik, és pedig közelebbről vagy a termelés előmozdítását, vagy a munkafeltételek rendezését, avagy mindkét célt szolgálják. Vannak azonban közöttük szép számmal olyanok is, amelyek inkább *erkölcsi-szellemi* vagy *nemzetpolitikai* szférában mozognak; ezek közé sorozhatjuk a bevett és elismert vallásfelekezeteket, a közművelődési célú köztisztviselőket (egyetemek, Magyar Nemzeti Múzeum, Magyar Tudományos Akadémia), a vitézi rendet és a nemzetiségek köztisztviselői tömörüléseit (ma a német népcsoportnál).

Tevékenységük *jogi szabályozása* tehát jelentékeny részben, de távolról sem kizárólagosan az ú. n. *gazdasági jogba* tartozik, amelyről tudjuk, hogy magánjogi és közjogi (alkotmányjogi, közigazgatási jogi, büntetőjogi, perjogi) elemeket egyaránt tartalmazó és pusztán a szabályozás tárgyának (a gazdasági életnek) egységére alapított vegyes szakjog.³ A gazdasági jog kategóriáján belül különösen az ú. n. *munkajog* az, amely a munkaadói és munkavállalói szakegyesületek funkcióira vonatkozólag előírásokat tartalmaz, és pedig oly módon, hogy ezek a szabályok ne csak a valamely időpontban munkaviszonyban állókra vonatkozzanak, hanem mindazokra irányadók legyenek, akik rendszerint igénybeveszik mások állandó szolgálatait, illetőleg ilyen szolgálatot teljesítenek.⁴ A gazdasági jog és a munkajog fogalmi léte azonban nem jelentheti a közjog és a magánjog határainak elmosását.⁵ Az

² V. ö. a fentiekkel *Magyary Zoltán*: Magyar közigazgatás (Budapest, 1942) című művének 115., 219–220., 227–229., valamint 82–85. lapjain olvasható fejtegetéseket. — Lásd még *Varga László S. J.*: Új társadalmi rend felé (2. kiadás, Budapest, 1940), 60. l.

³ *Pernecky Béla*: A gazdasági jogról (különlenyomat a Gazdasági Jog II. évf. 6. sz.-ból, Budapest, 1941), 2. l.

⁴ *Pernecky Béla*: A munkajog fogalma (Budapest, 1940), 14. l.

⁵ Ellenkezőleg *Siebert, Wolfgang*: A német munkaalkotmány fejlődése és alapelvei (Budapest, 1941), 30. l. és *Münc, Kurt*: Wirtschaftliche Selbstverwaltung (Hamburg, 1936), 9–11. l. — A közjog és magánjog közötti választóvonal mikénti megvonására nézve lásd irodalmunkban *Tomcsányi Móric*: A közjog és a magánjog határa (Budapest, 1921), *vitéz Moór Gyula*: A jogrendszer tagozódásának problémája (Budapest, 1937) és A közigazgatás helye a jogrendszerben (Magyar Közigazgatás LV. évf. 31–32. sz. Budapest, 1937, 1–5. l.), továbbá *Buza László*: A közjog és a magánjog fogalmi elhatárolásának kérdése és *vitéz Moór Gyula*: Az állam joga és a magánosok joga (Erdélyi Múzeum-Egyesület jog-, közigazgatás- és társadalomtudományi szakosztályának értekezései 2. sz. Kolozsvár, 1945).

államnak a közgazdasági életet és a munkaviszonyokat irányító tevékenységére, tehát a gazdasági és munkaügyi közigazgatásra vonatkozó jogszabályok közigazgatási jogi természetüket változtatlanul megtartják, annak ellenére, hogy célszerűségi okokból fel szokták venni ezeket a gazdasági jog, illetve a munkajog anyagába. A gazdasági rendeltetésű köztestületek megszervezése és működésüknek az állam részéről való befolyásolása tehát feltétlenül közigazgatási probléma.⁶ Az már nem is szorul külön magyarázatra, hogy a nem gazdasági, hanem más érdekeket szolgáló hivatási önkormányzatok állami ellenőrzése ugyancsak a közigazgatás feladata.⁷ Érdekes, hogy az államnak a köztestületek körül kifejtett tevékenységével foglalkozó jogszabályok összességét egyik német szerző a *rendi közigazgatási jog* elnevezéssel illeti, hangsúlyozva, hogy ezen csak állami funkciókat körvonalazó előírásokat ért, de nem maguk a hivatásrendek működésének szabályait.⁸

A közös hivatáson alapuló testületek *működése* a mai államban — a területi önkormányzatokéhoz hasonlóan — kettős irányú: egyfelől tagjai sajátos érdekeinek előmozdítását és különböző ügyeik gondozását célozza; másfelől az állam által rájuk rótt feladatok elvégzésében áll. Éppen ez az utóbbi tevékenység juttatja a hivatási önkormányzatokat a közigazgatás szempontjából rendkívüli fontossághoz, mert az adminisztráció hivatalnoki, bürokratikus szerveinek nagyfokú tehermentesítését eredményezi. Az állami hatóságok számára már maga az a körülmény is munkamegtakarítást jelent, hogy nem kell a valamely foglalkozást folytató egyének mindegyikével külön-külön érintkezniök, hanem az őket egybefogó érdekképviselőektől nyerhetnek képet helyzetükről, óhajaikról, panaszairól is hozhatják tudomásukra a kormányzat elgondolásait, kívánságait. Még nagyobb előny származik az államban abból, hogy a köztestületeknek az őket érintő kérdésekben természetszerűleg meglévő legjobb tájékozottságára támaszkodva, rájuk bízhatja számos intézkedés technikai végrehajtását, sőt meghatározott közérdekű ügyek végleges eldöntését is.⁹

III. A köztestületek kifejlődésének és szerepkörének e tisztázása után fejtegetéseink központi problémáihoz érkezünk el: a hivatásrendi alakulatoknak az *államformákhoz való viszonyulására*, különösen pedig önkormányzatuk jogosságára és mértékére szeretnénk rámutatni. Az államformákat a mai politikai tudomány két

⁶ Karay Kálmán: Olasz testületi önkormányzati jog (Magyar Közigazgatástudományi Intézet kiadványai 37. sz., Budapest, 1942) 14—16. l.

⁷ Itt említjük meg, hogy pl. a fasiszta felfogás a gazdasági érdekképviselőkről, így a szindikátusokról is szívesen hangoztatta azt, hogy ezek az anyagiakon kívül etikai célokat is szem előtt tartanak. (Lásd 1926 április 3-i szindikális törvény 1. szakasz 2. bek. és „La réforme syndicale et le Ministère des corporations” című hivatalos kiadvány, Róma, 1927, 8—9. l.)

⁸ Scherschmitt, Gerth: Ständische Verwaltungsrecht (Dresden, 1938), különösen 48—50. l.

⁹ V. ö. Valló József: A gazdasági élet állami irányítása, mint közigazgatási feladat (Pénzügyi Fogalmazók Lapja XVII. évf. 5. sz., Budapest, 1945, 102—105. l.) és Vitéz István: Hivatásrendek Magyarországon (Dolgozatok a közigazgatási reform köréből, Budapest, 1940, 35—36. l.).

végős kategóriába osztja: a *tekintélyuralom* és a *népuralom* alakjaira, amelyek közül az előbbi vagy egyéni autokrácia, vagy a „legjobbak” rétegének vezetése, tehát arisztokrácia lehet, az utóbbi viszont a demokráciát jelenti.¹⁰ Határozott meggyőződésünk már most az, hogy a *hivatási alapon álló köztestületek erőteljes kiépítése nemcsak a tekintélyi rendszerek sajátja, hanem demokratikus alkotmányforma mellett is alkalmazható, sőt kívánatos be rendezkedés; a kifejlesztése mellett szóló, már vázolt okok ugyanis — amelyek egyébként nem az impériumgyakorlással, hataimi eszközökhöz való folyamodással kielégíthető igények közé tartoznak — a tekintélyállamban és a demokráciában egyaránt fennforognak.¹¹ Nézetünk szerint elméletileg nem áll fenn szükségképi összefüggés az állami beavatkozás terjedése és az autoritativ kormányzat bevezetése között sem, bár elismerjük, hogy a gyakorlatban leginkább az vezetett a tekintélyuralom meghonosítására, hogy a demokratikus módszerek nem bizonyultak kielégítőeknek az állam sokirányú és mélyreható intervenciójából adódó bonyolult kérdések megoldására, amiért is sok államban elkerülhetetlennek érezték a végrehajtóhatalom erejének növelését és viszont az egyéni szabadságok korlátozását. Nem lehet azonban eleve tagadni annak a lehetőségét — amire az Amerikai Egyesült Államok és a háborús idők Angliája gyakorlati példát is nyújt —, hogy a „*Strong Executive rendszerét és az állam nagyszabású feladatvállalásait* (New Deal, fegyverkezés, közellátás) össze lehet egyeztetni a demokrácia alapelveinek megővésével. Azt, hogy mik ezek a meg nem semmisíthető demokratikus intézmények, tömör összefoglalásban olvashatjuk a Roosevelt elnök által 1936-ban kiküldött bizottság Report-jának VI. fejezete élén: „Az amerikai rendszerben a végrehajtó hatalmat kiegyensúlyozzák és egészséges irányba terelik a szólásszabadság, a választások, a polgári jogok független bíróság által való védelme, a politikai irányt megszabó, felhatalmazásokat tartalmazó és adókat megállapító törvényeknek a szabadon választott kongresszus által való megalkotása és a végrehajtóhatalom zárszámadási kötelezettsége”.¹² Az exekutíva gyors, gazdaságos és eredményes működésének biztosítása céljából szükségesnek tartott alapvető *reformok* közül a közigazgatás egységes irányításának a miniszterelnökre való bízása — különösen, ha a kormányfőnek ez a miniszterek hierarchikus főnökévé való emelése csak az új, n. szervi (institucionális) tevékenység vezetésére vonatkozik¹³ —, továbbá a törvényhozás közigazgatási szakkérdésekbe való beleszólásának kiküszöbölése és e problémák rendezésének felhatalmazási*

¹⁰ Ottlik László: Bevezetés a politikába (Budapest, 1945), 24–25. l.

¹¹ A gazdasági életnek konkrét, előre meghatározott eredmények felé való állami irányítása tekintetében ezt Valló⁹ alatt idézett cikke is elismeri (102. l., lábjegyzet).

¹² The President's Committee on Administrative Management. Report with Special Studies (Washington, 1957), 49. l. — Ismertetését lásd Magyary Zoltán: Közigazgatási vezérkar (Budapest, 1958), 29–36. l.

¹³ Igy Magyary Zoltán: A közigazgatás gazdaságosságának és eredményességének biztosítása (Budapest, 1951), 29–30. l. és Közigazgatási vezérkar, 11–14. l.

törvények útján a kormányra ruházása, bár kétségkívül alkotmányjogi újításokat jelentenek, a demokratikus-parlamentáris államformát önmagukban véve nem pusztítják el. Csupán az jelent teljes szakítást a népuralom eszméjével, ha a kormány (illetve a kormányfő) parlamenti felelősségét és a felette (pl. választások alkalmával, gyűléseken, sajtóban) való nyilvános bírálathoz való lehetőségét megszüntetjük: erről egyébként az a véleményünk, hogy rendkívüli időkben átmenetileg nagy sikereket hozhat és alkalmas lehet nemzetek megmentésére, de intézményes, állandó megoldásnak a tervkészítésre (planning, Planung) való kedvező befolyása ellenére sem lehet tekinteni, mert előbb-utóbb tragikus összeütközésekre, sőt esetleg katasztrófára vezet.¹⁴

A köztestületeknek a közigazgatás munkájában való szerephez juttatása így liberális-demokratikus állam rendszer mellett is helyt foghat, ép úgy, amint a gazdasági szabadverseny fokozatos korlátozása már a liberális jelszavak hangoztatása idején, önmagától bekövetkezett.¹⁵ *A hivatásrendiség meghonosítása tehát alapjában politikailag szintelen cselekvés*, amely a közigazgatás teljesítményének fokozását célzó eszközöknek a tekintélyuralmat be nem vezetett államokban is alkalmazható csoportjához tartozik,¹⁶ szemben azokkal a fentebb érintett, egészen gyökeres változásokkal, amelyek pártolói úgy látják, hogy az exekutíva cselekvésének legjobb feltételeit a felelőtlen tekintélyuralomra való áttéréssel lehet megteremteni. Tény ugyan, hogy a *valóságos életben* a foglalkozási testületeket vagy különböző politikai pártok, vagy valamely totalitásra törekvő államrendszer *szolgálatába állítják* és ezek érdekeinek megfelelően szabályozzák. Az előbbi, a demokratikus eszmevilág mellett elképzelhető esetben ú. n. szabad, egymással versenyző érdekképviseletek (különösen munkás-szakszervezetek) állanak előttünk, jóllehet a nem tekintélyuralmi államokban is egyre inkább hódít az azonos foglalkozást folytatók egy hivatási önkormányzatba való tömörülésének kötelezővé tétele. Itt a lényeg nem érintő további kérdés az, hogy a hivatási testületeknek képviselői vagy rendi jellegű adunk-e, azaz csak az érdekeltek választottait foglaljuk-e beléjük, vagy az illető hivatáskörben működő minden egyént. Autoriter államvezetésnél természetesen nem is lehet másról szó, mint az uralkodó rendszer által engedélyezett egy-egy foglalkozási szervezet kizárólagossá tételéről és az összes

¹⁴ Az Egyesült Államok elnöke szinte korlátlan diktatúrát gyakorol ugyan, de négy évenként a közvélemény ítélete alá kell terjesztenie sáfarkodását. Ennek az ítéletmondásnak az atmoszférájáról, az elnök ellen folytatható agitáció korlátlan lehetőségeiről lásd *Vecseklőy József: Elnökválasztás Amerikában* (Magyar Közigazgatástudományi Intézet kiadványai 59. 2., Budapest, 1942) című művét. — A parlamentnek az általános irányelvekre szorítókozó törvényalkotási jogkörét, úgyszintén, a nemzeti közvélemény kifejezésében álló szerepét *Magyary Zoltán* is akceptálja (Magyar közigazgatás, 75. és 207. l.).

¹⁵ V. ö. *Magyary Zoltán: Magyar közigazgatás*, 25–26. l.

¹⁶ Ennek a felfogásnak adott kifejezést *Magyary Zoltán* is Drágffy Miklós „A testületi önkormányzat Franciaországban” című művéhez (Magyar Közigazgatástudományi intézet kiadványai 28. sz.) írott előszavában.

többieknek vagy egyenes tilalommal vagy közvetett módokon¹⁷ való megszüntetéséről.

Mindkét fajta tárgyalt államrendszer mellett egyformán elképzelhető továbbá, hogy a hivatásrendek delegátusainak a *törvényhozó szeroben* helyet biztosítanak, felújítva ezzel a régi országgyűléseken érvényesült rendenkénti képviselést.¹⁸ Ebben a tekintetben viszont az a — bárcsak mértékbeli, de igen lényeges — különbség áll fenn közöttük, hogy amíg demokratikus-parlamentáris alkotmány esetén ez szerintünk csak korlátozott keretek között, más választási jogcímekekkel vegyítve történhetik (mint a mi országgyűlésiünknel a felsőházban),¹⁹ addig autoritatív államforma esetén legalábbis a törvényhozás egyetlen házának vagy kétkamarás rendszer esetén az egyik háznak igen jelentékeny (pl. fele) részét adják a foglalkozási testületek kiküldöttei (így az 1934—1938-as Ausztria Bundestag-jában, illetve a fasiszta Olaszország kamarájában), avagy pedig a kétkamarás törvényhozó szerv egyik grémiuma kizárólag belőlük áll (Portugália).²⁰

IV. Következő tételünk ezzel kapcsolatban az, hogy a *köztestületek számára bármely államformában lehet és kell is bizonyos mértékű önkormányzatot biztosítani*. Demokratikus államrendezés esetén ez egészen nyilvánvaló, a rendszer természetének megfelelő dolog, de az autoriter állam érdekében sem áll szerintünk a hivatási egyesülések önkormányzatának megsemmisítése. Nem osztjuk tehát azt a felfogást, amelynek *Valló József* adott hangot Karay Kálmánnak „Olasz testületi önkormányzati jog” című művéről folyóiratunkba írott bírálatában,²¹ azután pedig a Pénzügyi Fogalmazók Lapjában megjelent és már hivatkozott cikkében főlegben is kifejtett: nevezetesen, hogy a tekintélyuralmakban fennálló foglalkozási testületek pusztán „para-statalis” szerveknek tekintendők, amelyek egyáltalában nem utalhatók az önkormányzat fogalomkörébe, hanem a kormány pusztá tanácsadó és végrehajtó, neki feltétlenül alárendelt szervei. Ezzel szemben rá kell mutatnunk arra a *Valló* által is koncedált tényre, hogy a *fasiszta* Olaszország *szindikális* szervezetei kétségkívül az érdekeltek által eszközölt lépcsőzetes választások útján alakultak ki és működésükben is valamely, az egyébként totalitásra törekvő államvezetés által engedett önállóságot élveztek; az, hogy a fasiszmus

¹⁷ Ilyen volt az 1926 április 5-i olasz szindikális törvény 1. szakaszának az a rendelkezése, amely a szakszervezetek működését törvényes elismeréshez köthette. Feltételekként a munkások 10 %-át foglalkoztató munkaadók illetve 10%-nyi munkás csatlakozását, a tagok enkölcsi és nemzeti nevelésére való törekvést és a vezetők megbízhatóságát jelölve meg.

¹⁸ *Feyerd István*: A rendiség a magyar alkotmányban (Jelenkor V. évf. 22. sz., Budapest, 1945, 5—6. l.).

¹⁹ Felfogásunkkal egyezően nyilatkozik legújabban *Theoremek-Pallaghy Attila*: Egy és más szó a hivatásrendiségről (Magyar Közigazgatás LXI. évf. 46. sz., Budapest, 1945, 1—2. l.).

²⁰ A törvényhozást is a hivatásrendekre építő, tiszta korporatív állam nemzetközileg érvényes ideálját igyekszik felvázolni *Manoilescu, Mihail*: Le siècle du corporatisme. (2. éd., Paris, 1934).

²¹ Közigazgatástudomány V. évf. 9. sz., Budapest, 1942, 509—514. l.

szelemi vezetői által rendkívül magas piedesztálra helyezett állam ezt az autonómiájukat szoros felügyelet alatt tartotta, az önkormányzat meglétén nem változtat, hiszen olyan önkormányzat nincs is, amely ne csak az állam által kijelölt kereteken belül érvényesülhetne. Valló nézete megállja a helyét az olasz *corporációkra* nézve, amelyek megalakítása ugyan a munkaadók és munkások szindikátusait összefogó federációk által való kiküldéssel, tehát autonóm alapon történt, de funkcionálásuk során már az állam „hivatali”, minden önkormányzatot nélkülöző szerveiként szerepeltek, még ha — amint ezt *Karay Kálmán* éles elmével fejtegeti²² — képviseleti jellegüknél fogva különböztek is a bürokratikus közigazgatási szervektől. Elismerjük talán, hogy a mi szemléletünk az olasz szindikális-korporatív rendszerről csak a tétéles törvényekre²³ és a fasiszta szakírók többségének véleményére támaszkodik, amivel szemben a gyakorlatban a szindikátusoknak is csupán papiros-autonómiájuk volt és Valló Józsefnek szuggesztív erővel kifejtett s *Nagy Károly*²⁴ által is osztott nézete inkább fedi a törvények végrehajtása során kialakult tényleges helyzetet. Ebben az esetben viszont nem mérnénk Vallóval együtt azt állítani, hogy a fasiszta hivatásrendjeinél az önálló jogkör hiánya „a rendszer... erőssége, eredményeinek titka”, valamint annak biztosítéka volt, hogy „mindazt megteszik, amit a Duce akar”.²⁵ A mostani köztársasági fasiszta mozgalom elgondolásairól megjelent hivatalos közlésekből — amelyek a polgárok választási és bírálati jogáról beszélnek — inkább annak felismerése olvasható ki, hogy éppen a szakszervezetek és korporációk önkormányzati életének hiánya vezetett — egyéb, a közigazgatási szervezés kérdéskörébe nem tartozó okok mellett — a rendszer megroppanásához.²⁶

A nemzeti szocialista *Németország* közigazgatásában közreműködő nagy köztestületek (Deutsche Arbeitsfront, Organisation der gewerblichen Wirtschaft, Reichsnährstand Reichskulturkammer) végrehajtó, technikai (és természetesen nem politikai) jellegű szerepét Valló fejtegetései híven tükrözik. Különösen a hitlerista világnézet őreiként és fejlesztőjeként szereplő nemzeti szocialista párthoz fűzött német munkafrontnál szembeötlő az önálló tevékenységi kör és a munkafeltételek megállapítására való befolyás igen szűkreszabott volta, egyfelől a már a liberalizmus korában is végzett beavatkozást erősen fokozó államnak, másfelől az üzem vezetőjének (a munkaadónak) a hatalmával szemben. Itt is hivatkoznunk kell azonban arra, hogy a mai német *szakírók* túlnyomó része az önkormányzat elvének továbbra is teret óhajt en-

²² I. m., 200—205. l.

²³ 1934 február 5-i törvény 7. szakasza, illetőleg a Carta del Lavoro VI. pontja. — Értékelendők ebben a vonatkozásban a Carta del Lavoro VII. és I.A. pontjai is, a (szociális teljességgel járó) magánkezdeményezés hasznosságáról és az állami beavatkozásnak csupán szubszidiárius voltáról.

²⁴ Gazdasági közigazgatás a német nemzeti szocializmus rendszerében (Magyar Közigazgatástudományi Intézet kiadványai 35. 2., Budapest, 1941), 17. l.

²⁵ Közigazgatástudomány, 1942, 312. l.

²⁶ V. ö. *Kovrig Béla*: A fasiszta mérlege (Nemzeti Ujság, 1945 augusztus 22. és 29.).

gedni az államéletben és egyik legfontosabb megnyilvánulási tere-
numának éppen a szóban lévő közttestületeket tartja. Az azonos
érdek, illetve szolgálat láncával összefűzött emberek szervezett tö-
mörülése ugyanis lehetőséget teremt arra, hogy saját ügyeiket
tisztá magáncselekvés helyett egységes, a közösségi élet birodal-
mába eső fellépéssel intézzék, amiben az állam — minthogy ez a
jelenség számára is előnyös — bizonyos szabadságot enged nekik.
Az így létesülő önkormányzatok persze nem helyezkedhetnek
szembe az állammal: a Harmadik Birodalom nemcsak felügyel,
mint a liberális állam tette, hanem irányít is. Az állam és az ön-
kormányzatok nem mellérendeltek, amit a XIX. század jogállamá-
ban az utóbbiak által a felügyeleti intézkedésekkel szemben be-
nyújtható közigazgatási bírósági panasz fejezett ki, hanem az ön-
kormányzatok az államnak alá vannak rendelve. Mindez az új be-
állítás azonban nem változtat azon, hogy az állam által részükre
kijelölt feladatkörben, amelynél egyes szerzők a tagok saját ügyei-
nek intézésére, mások az állam gazdaságpolitikai célkitűzéseinek
megvalósításában való közreműködésre helyezik a súlyt, önállóan
járhatnak el. Megalakulásukhoz állami elismerésre van szükség és
vezetőiket az érdekeltek által való választás helyett az állami
szervek jelölik ki. De már a XIX. század felismerte, hogy az
önkormányzatok tisztviselőinek alkalmazása az autonómiának nem
elengedhetetlen kelléke, feltéve, hogy a tisztviselők jogállása (pl.
a fegyelmi eljárás tekintetében) megfelelően körül van bástyázva
és hogy meghatározott ügyekben végérvényesen intézkedhetnek.²⁷

A hivatási testületek önkormányzatának kívánatos voltáról
szólva, közigazgatástudományi szempontú vizsgálódásunk során is
rendkívüli súlyt kell tulajdonítanunk a pápák megfontolt, böles,
páratlanul nagy látókörre és erkölcsi tekintélyre támaszkodó
állásfoglalásaira. Az anyyiak által emlegetett, de sajnos jóval ke-
vesebbek által olvasott *Rerum novarum* és *Quadragesimo anno*
kezdetű pápai körlevelek a munkás-szakszervezetek, illetőleg a
közös hivatási rendek önkormányzatának terjedelmével és tartal-
mával ugyan nem foglalkoznak részletesen, de egész eszmemene-
tük világos tanúságot szolgáltat autonómiájuk értéke mellett és a
kormányznak korlátlanul alárendelt, para-statalis szervekké való
minősítésük ellen. A „*Rerum novarum*” már magának az állami
beavatkozásnak is határokat és feltételeket állít; nem szabad csor-
bítania a polgárok és a családok jogait, létalapját pedig a szociális
igazságosság megvalósításában, a közjónak és a védelemre rá-

²⁷ A német közttestületek önkormányzatáról lényegileg a most kifejtett
értelemben nyilatkoztak *Class, Hans*: Die gelenkte Selbstverwaltung (Breslau,
1941), 70—73. és 85—85. l., *Hedemann, Justus Wilhelm*: Deutsches Wirtschafts-
recht (Berlin, 1939), *Münch, Kurt*: i. m., 17—28., 123—127. l. (a mű egyébként
részletesen a Reichsnährstand-ot mutatja be), a nem-mezőgazdasági foglalkozá-
sok köréről *Barth, Eberhard*: Wesen und Aufgaben der Organisation der gewer-
blichen Wirtschaft (Hamburg, 1939), 15—21. l. és *Schlier, Heinz*: Die Grup-
pen der gewerblichen Wirtschaft, ihre Rechtsverhältnisse und ihre Rechtsstel-
lung (München, 1938). — Magyar nyelven *Nagy Károly*: i. m., 14—16. l. —
V. ö. még *Weber, Werner*: Die Körperschaften, Anstalten und Stiftungen des
öffentlichen Rechts (München und Berlin, 1940), 10—32. l.

szoruló egyesek (különösen a munkások) érdekeinek szolgálatában leli.²⁸ A munkás-egyesületek szervezetének és alapszabályainak a tagok által történő megállapítását és a belső életükbe való folytonos állami belenyúlás helytelenségét meg éppenséggel erőteljesen hangsúlyozza XIII. Leó.²⁹ Az őt Szent Péter trónján követő harmadik utód, XI. Pius, 40 esztendővel később ugyancsak „önkormányzati testületek”-nek óhajtja látni a munkaadókat és munkásokat összefogó rendiségi alakulatokat és az — általa ugyan kifejezetten meg nem nevezett, de tisztán felismerhető — fasiszta korporativizmus előnyeinek elismerése után kifejezésre juttatja azt az aggodalmát, hogy „az állam itt túlságosan rá lép a szabad magántevékenység terére és nem elégszik meg a szükséges és elégséges segítség nyújtásával...”³⁰ A pápai tanítások tehát kétséget kizáró módon mutatnak rá arra, hogy a gazdasági és szociális célú szaktestületek önkormányzata *conditio sine qua non*-nak tekintendő. Autonómiájuk kiterjedéséről és az állami ellenőrzés eszközeiről ugyan lehet vitatkozni, de bizonyos „minimális”, vagyis észszerű és természetes mértékét nem lehet tagadásba venni. Hazai katolikus közíróink — így egyfelől Freesz József, Nyisztor Zoltán és Varga László, másfelől Almásy József, Gogolak Lajos és Katona Jenő — között mostanában éles polémia folyt a hivatásrendiségnek a magyar alkotmány reformját érintő vonatkozásai felett, de mindkét félről nyilvánvaló, hogy a foglalkozási testületek önkormányzatából, mint alapfeltevésekből indultak ki.

A posztindusztriális állammá való átalakulást a demokratikus politikai világnézet mellett való kitartással párosító³¹ Egyesült Államok katolikusainak már a mostani háború folyamán tartott szociális tanulmányi kongresszusán elfogadott nyilatkozata — a pápai enciklikákra való hivatkozás után — leszögezi, hogy „az új gazdasági rendben a kormány befolyása és ellenőrzése mellett méltó helyet kell kapniok a munkaadók, munkások, mezőgazdák és szellemi foglalkozásúak szabad egyesületeinek is...”. Egyúttal a határozat az egészséges demokrácia lényegét a régebbi individualizmussal szemben, az autonóm egyházi, kulturális és ipari szervezetek hálózatának kiépítésében jelöli meg.³² A hivatási önkormányzatok rendszerének általánosítása jelentené tehát egyik

²⁸ XIII. Leó pápa apostoli körlevele a munkások helyzetéről (*Rerum novarum*). Fordította Prohászka Ottokár, Budapest, 1951, 21—23. és 37—42. l. — Ugyanezeket az elveket fejti ki a „*Quadragesimo anno*”, id. kiadás, főleg a 13—15. és 43—45. lapokon kifejtett tételek összevetése. — Az állami beavatkozás programját hosszabb időre előre átgondoló tervgazdálkodás természetjogi korlátaira röviden utal Varga László *S. J.*: i. m., 65. l.

²⁹ *Rerum novarum*, id. kiadás, 56. l.

³⁰ *Quadragesimo anno*, id. kiadás, 46—47. (itt analógiaként érdekes hivatkozást találunk az államforma szabad megválasztásának jogára!), illetve 50—52. l. — Lásd erről Tóth László: „Hivatásrendiség és szociáldemokrácia” című cikkét is; *Nemzeti Ujság*, 1945. augusztus 25.

³¹ Magyar Zoltán: Válasz a „Magyar közigazgatás” bírálóinak (különlenyomat a Magyar Jogi Szemle XXIV. évf. 16. sz.-ből, Budapest, 1945), 9. l.

³² Tóth Béla: Szociálpolitika külföldön (*Nép- és Családvédelem* III. évf. 10. 2., Budapest, 1945. 382—385. l.).

biztosítékát a jövő „új és tisztultabb“ demokráciájának, amelynek nálunk is vannak hívei.³³

V. A fentiek, úgy véljük, eléggé igazolják, hogy a foglalkozási egyesületeknek számottevő és állandó, tehát nemcsak egészen jelentéktelen és prekárius önkormányzattal való felruházása a köztisztviselési rendszer lényegéhez tartozik. A *modern közigazgatástudomány* — ugyanakkor, amikor az erős állami végrehajtóhatalom szükségességét hirdeti —, *tisztán látja az önkormányzat értelmét és azokat a nagy előnyöket*, amelyek mind a kormányzásban, mind a közigazgatási apparátus szakszerű vezetésében hasznosíthatók.³⁴ A köztisztviselőket jogi személyiséggel és önkormányzattal rendelkező, aktív alakulatoknak minősíti, amelyek kollektív érdekeik kielégítésén önmaguk is munkálkodnak.³⁵ Bizonyos, hogy a központi államhatalom szempontjából is hasznosabb az, ha a hivatásrendek tagjai az önkormányzati szabadság levegőjében dolgozhatnak együtt közös feladataik minél jobb megoldásán, mint ha az eredményesség jelszavát hangoztató feltétlen állami irányítás kiöli belőlük az érdeklődést és a kezdeményező kedvet.³⁶ A hivatási önkormányzat nyilván éppúgy *nem lehet korlátlan*, mint a területi autonómia: megfelelő jogszabályok alkotásával és végrehajtásával meg kell akadályozni azt, hogy a köztisztviselők szembehelyezkedjenek az állammal, vagy a maguk parciális céljainak nyers szolgálatában merüljenek el,³⁷ és a fennálló, esetleg igazságtalan szociális helyzet megkövesítésében lássák legfőbb feladatukat. El kell kerülni azt is, hogy akár a munkaadói, akár a munkás-érdekképviseletek törvényen kívüli befolyást szerezhessenek maguknak az állami szervek fölött és így ezek pártatlansága pl. az anyagellátási, ár- vagy munkabérmegállapítási kérdésekben megszűnjék. Az állam számára megfelelő *felügyeleti jogokat* kell biztosítani a hivatási önkormányzatokkal szemben; az ezek gyakorlása körül felmerülő jogvitákat azután a független közigazgatási bíróság elé kell utalni. Célszerű, ha az alsóbb fokú, helyi köztisztviselők ellenőrzésében szerepet juttatunk a magasabbrendű, átfogó hivatási ön-

³³ Lásd *gróf Bethlen István*: Korunk uralkodó eszméi és báró Eötvös József (székfoglaló előadás a Kisfaludy Társaságban, 1941 február 9). — Az önkormányzattal bíró hivatásrendeknek a keresztény demokrácia eszméjével való összeegyeztetése és a magyar alkotmányba való beillesztés mellett tör. lándzsát *Tóth László* is: Események, eszmék és a magyarság (Nemzeti Újság, 1945 augusztus 15). — Főleg a belőle adódó szervezési problémákra figyelemmel meg kell itt említenünk azt a szociáldemokrata felfogást is, hogy „... az önkormányzatra a munkásosztály nemcsak a jelenlegi tulajdonjogi rendszerben tart számot, de a kollektivitásba való fejlődés minden szakaszával szemben fennáll ez az igénye“ (Népszava, 1945 augusztus 18).

³⁴ *Magyary Zoltán*: Magyar közigazgatás, 116—117. l.

³⁵ *Magyary Zoltán*: i. m., 213—215. és 216. l.

³⁶ Az érdekképviseletek hatóságoktól és más tényezőktől való függetlenségbe hozásának hátrányos következményeit jól mutatja a községi mezőgazdasági bizottságok életéről a tatai járásban szerzett kép (A közigazgatás és az emberek, Budapest, 1939, 277. és 279. l.).

³⁷ V. ö. *Csizmadia Andor*: Érdekképviseletek és a magyar rendi állam kialakulása (Győr, 1938), 11. l. és *Némethy Imre*: Hivatásrendek a közigazgatásban (Magyar Közigazgatás LIX. évf. 1. sz., Budapest, 1941, 1—2. l.).

kormányzatoknak, hogy így a kormánynak csak ez utóbbiak működését kelljen közvetlenül figyelemmel kísérnie.³⁸

Hosszasan lehetne még foglalkozni a hivatási testületek *belső szervezetének* kérdéseivel; a kötelező vagy fakultatív tagsággal, a rendi, vagy képviseleti jelleggel, egyes közigazgatási tisztviselők hivatalbóli tagságával, az alsóbb tagozatokból a felsőkbe való delegálással, a területi önkormányzatokhoz fűződő kapcsolatokkal stb. Minthogy azonban most csak létük és formájuk alapjainak tisztázását tűztük ki célunkul, ettől ez alkalommal eltekintünk.

VI. Végül megállapíthatjuk, hogy bár az alkotmányi és közigazgatási intézmények az államok boldogulása és a népek közötti közdelem kimenetele szempontjából rendkívüli jelentőségűek, hatásuk *túlbecsülésétől* mégis óvakodnunk kell. Kétségtelen, hogy a jó államrendezés békében növeli az állam külpolitikai tekintélyét, előmozdítja szellemi hatását és propagandáját, a háborúban pedig óriási szolgálatokat tehet. Ezek a szolgálatok valamely nemzet már meglévő erőfölényét növelhetik, vagy a másik ország javára mutatkozó erőkülönbözetet csökkenthetik, de ez nem mehet túl bizonyos mértéken, mert a legdöntőbb körülmény mégis a nemzet lelki és testi energiamegnysége. Ez pedig nem csupán valamínő elvont értelemben tökéletes politikai vagy közigazgatási rendszer bevezetésének függvénye. Nagyon kétélű fegyver az, amikor némely korszerűnek jelzett alkotmányi és közigazgatási reformokat, pl. éppen a köztisztületi rendszer kiépítését egyes országok külső sikereinek szinte kizárólagos okaként tüntetünk fel, mert így pl. a katonai vereségből viszont logikusan azt a következtetést kell levonnunk, hogy a korábban dicsőített megoldások helytelenek és értéktelenek voltak, ami pedig nem feltétlenül áll. A most érintett hibába Valló József és Karay Kálmán munkáikban egyformán beleestek, tekintet nélkül arra a különbségre, amely közöttük a köztisztületek szemlélete vagy legalább is terminológiai kezelése terén fennáll és amelyről korábban szövegtünk.

Második tanulságként azt szeretnénk kiemelni, hogy a mai államrendszerek értékelésénél sem szabad csupán a jogszabályokat, a kódexeket tekinteni, hanem a *tényeket*, a megvalósítás mértékét kell döntőnek elismerni. Amint régebben helytelen volt az, amikor a hazai analfabétizmus iránti érdeklődésre azt válaszoltuk, hogy nálunk törvény van az általános iskolakötelezettségről,³⁹ ugyanúgy nem elég ma a különböző új chartákat, munka- és egyéb alkotmányokat felmutatni — amint ezt pl. Karay Kálmán számos cikkében nagy lelkesedéssel teszi —, hanem éles szemmel kell kutatnunk azt, hogy mennyi realitás húzódik meg mögöttük, mert csak így biztosíthatjuk az általunk egyformán követett és korszakalkotónak vallott új állam- és közigazgatástudományi irányzat hitelét és tekintélyét.

MARTONYI JÁNOS.

³⁸ *Vitéz István*: i. m., 35—37. l.

³⁹ A közigazgatás és az emberek, 12. l.

AZ EGYSÉGES ÁLLAMI PÓTADÓ.

I. Az adóztatásról az adóztató hatalom is és az adófizető közönség is szokott magának eszményképet alkotni s a tényleges adórendszert mindkettő a szerint ítéli meg, hogy az mennyiben felel meg az eszménynek. Az adóztató hatalom az állam, az adófizető közönség tagja az egyes adóalany érdekeit tartja szem előtt s így könnyen érthető, hogy a konkrét adórendszerre vonatkozó véleményük az érdekek különbözőségéből következően eléggé eltérhet egymástól. Az adót az adófizető soknak, az adóterhet elviselhetetlenül súlyosnak érezheti, viszont az állam az adóbevételt kevésnek s az adóterhet a teherviselőképességhez viszonyítva inkább könnyűnek találhatja. Az adófizető a büntető szankciók szigorúsága miatt panaszkodhatik, míg a pénzügyi kormányzat az adómorál javítása céljából a büntető rendelkezések súlyosbítását tarthatja szükségesnek. Az érdekellentétet és véleményeltérést az adóztatás legtöbb vonatkozásában felfedezhetjük; talán legkevésbé az adóigazgatásban, ahol az állam és a közönség érdeke sokszor egybeesik.

Az állam szempontjából az az adórendszer helyes, amely megfelel a bevételszerzés alapvető követelményeinek. Az adórendszernek bőséges, a szükségleteket kielégítő és a szükségletek változásához igazodó bevételt kell nyújtania. E cél elérésének legfontosabb feltétele az adóztatási jogszabályok hatályosulása, vagyis az adóalanyok és adóalapok kibújást és elvonást megakadályozó megállapítása s a kivetett adó behajtásának vagyoni jogi és büntetőjogi biztosítása. Az adókivetést és adóbehajtást ellátó adminisztrációnak az eredményt minél kevesebb költséggel kell elérnie, amit főképen az igazgatás célszerűsége és egyszerűsége mozdít elő. Az adóigazgatás racionalizáltsága mindenkor igen fontos, de különösen nagyjelentőségű az adóbevétel fokozását elérni törekvő és súlyos munkatöbblettel sújtott háborús pénzügyi közigazgatásban.

Az adófizető közönség azt az adórendszert tartja helyesnek, amelyben az adó mérsékelt, az adóteher megoszlása az egyes jövedelmi ágak s az egyes adóalanyok között igazságos, az adórendszer egyszerű, az adókötelezettség, adóalap és adóösszeg megállapítása határozott, az adókivetés és adóbehajtás nem jár állandó zaklatással. Ha a konkrét adórendszer az említett kívánalmak egyikének-másikának nem felel meg, a társadalom az adóztatás reformját fogja sürgetni. A pénzügyi kormányzat a társadalom e kívánságának abban az esetben szokott eleget tenni, ha az adóreform nemcsak az adófizetőket, hanem az államkincstár érdekeinek szolgálatába is állítható.

Megjegyezzük, hogy az adóztatásnak nemcsak az államkincstár és az adófizető közönség, hanem a *nemzet egyetemes gazdasági élete* szempontjából is megfelelőnek kell lennie. Az adórend-

szer ebből a szempontból akkor tekinthető ideálisnak, ha a nemzet gazdasági erőit nem sorvasztja és lehetőséget ad azok fejlődésére. A nemzetgazdasági szempontból helyes adóztatás főképen az adóforrások és adófajták célszerű kiválasztásával valósítható meg.¹

Magyarország jelenlegi adórendszerével szemben az adófizető közönség többféle kifogást szokott hangoztatni. Leggyakrabban és legtöbbször a panasz az adóteher súlyossága miatt. Az adóalany az adó súlyosságát nem azzal méri, hogy az állam adóbevétele hány százaléka a nemzeti jövedelemnek, hanem azzal, hogy a rá kivetett adó mennyivel csökkentette a jövedelmét s milyen mértékben szállítja le életszínvonalát. Az adóalany többnyire az adótehernek fokozódó súlyosbodását állapítja meg s ezt főképpen abban az esetben kifogásolja, ha véleménye szerint más foglalkozási ágak, vagy a vele egy foglalkozási ágban tevékenykedő többi adóalanyok adóterhe az övéénél kisebb mérvben növekedik. A háborús időkben az adóteher súlyosságán, sajnos, nem lehet enyhíteni.

Általános a panasz az adók sokfélesége és az adórendszer bonyolultsága miatt is. Az adófizető nemcsak azt kifogásolja, hogy keresete, jövedelme, vagyona, minden ténykedése, minden általa vásárolt árucikk különféle adók alá esik, hanem azt is, hogy ugyanazt az adóköteles tárgyat vagy tevékenységet többféle adó is terheli. A laikus adóalany számára az adórendszer lassankint egyre áttekinthetlenebb lesz. Az adórendszer bonyolultságát és áttekinthetlenségét — különösen az egyenesadóknál — fokozza az adópótlékok, pótagadók, járulékos adók bevezetése. Az adórendszer bonyolultsága mellett az adóügyi jogszabályok egyre növekvő tömege, a hatályos jogszabályok megismerési lehetőség-

¹ A helyes adóztatásra vonatkozóan a pénzügytan alapelveket állított fel. *Wagner Adolph* szerint az adóztatás principiumai a következők:

I. Pénzügypolitikai principiumok: 1. bőségesség és 2. mozgékonyság.

II. Nemzetgazdasági principiumok: 3. megfelelő adóforrások kiválasztása, 4. megfelelő adónemek kiválasztása.

III. Igazságossági principiumok: 5. általánosság és 6. arányosság.

IV. Adóigazgatási principiumok: 7. határozottság, 8. kényelmesség, 9. olcsóság.

Wagner adóprincipiumai az állam, az adófizető közönség és a nemzetgazdaság által az adóztatással szemben támasztott legfőbb követelményeket foglalják rendszerbe. Inkább csak az adófizetők kívánságait tartalmazzák *Smith Ádám* híres adóprincipiumai:

Smith Ádám szerint 1. minden állam alattvalóinak, amennyire csak lehet, képességük arányában, azaz az állam védelme alatt elért jövedelmük arányában kell hozzájárulniok a kormányzat fenntartásához; 2. az adó, amit minden egyénnek kell fizetni, határozott és nem önkényesen megállapítható legyen; 3. minden adót abban az időben és olyan módon kell beszedni, amikor és ahogyan annak fizetése az adózóra valószínűen a legalkalmasabb lehet; 4. minden adót úgy kell kitervezni, hogy az emberek zsebéből a lehető legkevesebbet vegyen ki és vonjon el azon felül és kívül, amit az államkincstárhoz juttat.

Érdekes, hogy a klasszikus angol közgazdász négy adóztatási principiuma közül három az adóigazgatásra vonatkozik. Ez az individualis-liberális fel fogásban a korábbi önkényes, nehézkes és költséges adóigazgatással szemben beállott visszahatást mutatja, de rámutat a jó adóigazgatás nagy jelentőségére is. Az adófizető közönség az egész adóztatást legtöbbször az igazgatáson keresztül ítéli meg.

nek nehézsége, a kivetett és befizetendő adó jogosságának hiányos ellenőrizhetősége is panasz tárgya szokott lenni.

A harmadik általános jellegű panasz az adóigazgatásnak szól. E tekintetben az adófizető közönség az adóbevallással kapcsolatos kötelezettségeket — a terjedelmes bevallások kitöltését, kimutatások készítését, adatszolgáltatást, — az adókiivetés során előforduló hibákat és tévedéseket, a jogorvoslatok hosszadalmasságát, az adóbehajtás erélyességét, az adóigazgatás nehézkességét, stb. nem szokta mindig indokolt s rendszerint nem is mindig tárgyilagos bírálatban részesíteni. Az adóigazgatással szemben felhozott kifogásokra vonatkozóan megjegyezzük, hogy az adófizetőkre terhes intézkedések jó részét az adóeltitkolás ellen való védekezés tette szükségessé s ezeket a becsületes adófizetők is a kevésbbé becsületes adófizetőknek köszönhetik. Minél magasabb egy országban az adómorál szintje, annál kevésbbé van szükség sok fáradsággal, munka- és időáldozattal teljesíthető kötelezettségek előírására, beavatkozásra és zaklatásra, bizalmatlanságra és ellenőrzésre, kíméletlen behajtásra, szigorú büntető szankciókra.

A magyar adórendszerrel szemben az antiszociálitás vádját is fel szokták hozni, de ez nem mondható indokoltnak. A szegényebb néposztályokat terhelő fogyasztási adók ma már nem játszanak nagy szerepet az adóbevételek között, az elemi létszükségleti cikkek áremelésének elkerülhetése érdekében néhány közvetett adó egészen megszűnt vagy csökkent (cukorrépa forgalmiadó, lisztforgalmi adóváltság), a háborús évek adóemelési — a tömegfényűzési cikkek adói és jövedéki árai mellett — legerősebben a fényűzési adók terhét súlyosbították, az egyenesadók terén a törvényhozás és a pénzügyi kormányzat számos kifejezetten szociális célú jogszabályt alkotott. Az utóbbi évek pénzügyi jogszabályait a bevételfokozásra törekvés mellett kétségtelenül a szociális szempontok érvényesítése jellemzi. Az a tény, hogy adót a kisebb jövedelmet élvezőnek is fizetni kell, nem jelenti az adóztatás anti-szociális voltát.²

A röviden felsorolt, s a többi kifogások elsősorban az egyenesadók ellen irányulnak, mert az adófizető közönségnek az egyenesadókkal van a legtöbb érintkezési s gyakran surlódási és ütközési pontja. A fogyasztási adókat közvetlenül és közelebbről csak az adótárgya cikket előállító vállalatok ismerik, a fogyasztóközönség rendszerint nem is tudja, hogy a cikk árából mennyi esik a fogyasztási adóra. Hasonló a helyzet a forgalmi adónál is, különösen az adóváltság rendszerének nagyobb mérvű kiépítése

² A közszolgáltatási rendszerünkben a társadalom által kifogásolt hibákra vonatkozóan l. *Szaniszló Józsefnek* a Társadalomtudomány 1945. évi 1-2. számában megjelent, a laikus közönség véleményére jellemző, de kissé túlzó cikkét.

A magyar adórendszerben megvalósított szociálpolitikai elvekre vonatkozóan l. *Szádeczky-Kardoss Tibor*: Társadalompolitikai és népesedéspolitikai szempontok az adóztatásban c. tanulmányát a *Közgazdasági Szemle* 1942. évfolyamának 3-4. számában, továbbá *Kosinszky Imre*: A szociális szempontok érvényesítése az adóztatásban c. cikkét a *Pénzügyi Fogalmazók Lapja* 1945. évfolyamának 5. számában.

után. Az állami egyedárúsági cikkek árában a voltaképeni termelői ár és a fogyasztási-adószzerű közszolgáltatás nem is választható szét. Ezeknek az adóknak viselése nem tudatos és így nem is olyan terhes. Ezzel szemben az egyenesadóknál összeírási íveket kell kitölteni, eljárni, tárgyalni, esetleg kérelmeket és fellebbezéseket benyújtani, az adót havonként vagy negyedévenként be kell fizetni, mert ellenkező esetben megintés, fizetésletiltás, zálogolás, végrehajtás jön. Az egyenesadók terhének viselése tudatos s ezért ezeknek az adóknak szabályozása, kivétele és behajtása az adófizetők részéről állandó figyelem és bírálat tárgya. Megjegyezzük, hogy az egyenesadók viselésének tudatossága ezeknek az adóknak egyben legnagyobb előnye is, mert a gazdálkodás eredményességének ellenőrzésére készítetést, az adóerköles fejlesztését, a szociálpolitikai szempontok érvényesítését, az adóztatás kiegyenlítő igazságosságának megvalósítását teszi lehetségessé.

Az adófizetőknek az egyenesadókkal szemben hangoztatott panaszait az együttesen kezelt egyenesadók pótdadói még fokozzák. A pótdadók súlyosbítják az adóterhet, áttekinthetlenné teszik az adórendszert, ellenőrizhetlenné az adókövetés helyességét, akadályozottá a jogorvoslatok igénybevételét — szokták mondani. A pótdadókkal szemben azonban nem annyira az adófizető közönség, hanem inkább az adóigazgatás részéről felmerülő panaszok esnek súlyosabban latba. A pótdadók bevezetése bonyolulttá teszi az adókövetést, munkatöbbletet okoz az adók nyilvántartásában, megnehezíti a könyvelést és elszámolást, hibákra ad alkalmat, zavarja az ellenőrzést, stb. Az adófizető közönségnek és az adminisztrációnak ezek és hasonló panaszai alapján felmerült a pótdadók egyszerűsítésének, ill. egyesítésének gondolata. Ezt a gondolatot valósította meg a minisztérium 2.100/1945. számú rendelete az állami pótdadóról.

II. A rendelet 1. §-a kimondja, hogy a földadó, házadó, általános kereseti adó, az alkalmazottak kereseti adója, a társulati adó, a tantiem adó és társulati vagyoadó, a jövedelem- és vagyoadó után eddig járó állami adók, különadók, pótlékok és pótdadók, valamint az ú. n. légmentes kártalanítási hozzájárulás megszűnik és helyettük egységes állami pótdadót kell kivetni.

A rendelet következtében — amint azt az 1.000/1945. P. M. sz. végrehajtási utasítás 1. §-a egyenkint felsorolja — a következő pótdadók szűnnek meg: rokkantellátási adó, hadfelszerelési adó, alkalmazottak különadója, a házadó, társulati adó, a jövedelem- és vagyoadó rendkívüli pótléka, az (általános kereseti adó) kintstári pótléka, a nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótdadó, a nép- és családvédelmi pótdadó (az idézett § sorrendjében), továbbá az említett kártalanítási hozzájárulás, összesen tehát 10, ill. 11 különféle adó. Az állami pótdadóról szóló rendelet ismertetése, fejtegetése és méltatása előtt — búcsúzásképpen — a megszűnő pótdadókra kívánunk egy pillantást vetni.

Az említett adókat két csoportba oszthatjuk. Az első csoportba azok az adók tartoznak, amelyeknek bevezetése általában az állami bevételek növelése érdekében történt. Ilyenek: a házadó, társulati adó, a jövedelem- és

vagyonadó rendkívüli pótléka, az általános kereseti adó után járó kincstári pótlék, az alkalmazottak különadója és a nevéből levonható következtetés ellenére a hadfelszerelési adó. A második csoportba sorolható adók — legalább is bevezetésük időpontjában — valamilyen különleges célt szolgáló céladók. Ebbe a csoportba sorolhatjuk a rokkantellátási adót, a nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótladót, a nép- és családvédelmi pótladót és a légóltalmi kártalanítási hozzájárulást.

A házadó rendkívüli pótlékát most megszünt alakjában az 1.390/1953. M. E. sz. rendelet létesítette, amelyet a 4.310/1957. M. E. sz. rendelet részben módosított. A rendkívüli pótlék eredetileg a házadóalap 5%-a és a házadó 20%-a volt; utóbbit az 1957. évi rendelet 10%-ra mérsékelte. Mindkettő alól mentesek voltak a házadó alól állandóan vagy ideiglenesen mentes épületek, a teljes egészükben a tulajdonosok által használt legfeljebb két szobás épületek; csak a 20%-os, ill. később 10%-os rendkívüli pótlék alól kis- és nagyközségekben a teljes egészükben a tulajdonosok által használt épületek, a szobák számára való tekintet nélkül. A rendkívüli pótlék (a kettő együtt) a házadó terhére Budapesten 17%-ról 6.7%-kal 23.7%-ra, vidéki városokban 16%-ról 6.6%-kal 22.6%-ra, kis- és nagyközségekben 14%-ról 6.4%-kal 20.4%-ra növelte.

A társulati adó után az idézett 1.390/1953. M. E. sz. rendelet alapján 40%-os rendkívüli pótlék volt kivethető. A társulati adóról, tantiemadóról és társulati vagyonadóról szóló 1940:VII. t. c. 47. §-nak (1) bek.-e — „külön jogszabályok állapítják meg, hogy a társulati adó után milyen pótlékok, pótladók és járulékok vehetők ki” — a társulati adó rendkívüli pótlékát változatlanul fenntartotta.

Ugyancsak az 1.390/1953. M. E. sz. rendelet alapján a jövedelemadó összege után 60%-os, a vagyonadó után 100%-os rendkívüli pótlékot kellett fizetni. A rendelet kimondotta, hogy a pótlék jövedelem hiányában a vagyonból fizetendő. Az egyenesadókra vonatkozó egyes törvényes rendelkezések módosításáról és kiegészítéséről szóló 1940:XXII. t. c. a jövedelem és vagyonadó rendkívüli pótlékát nem érintette.

Az említett pótladókkal szemben az alkalmazottak különadója jogilag önálló adó, valójában azonban az alkalmazotti kereseti adó, ill. a tantiemadó pótléka. Az alkalmazottak különadóját az 1950:XLVII. t. c. vezette be. A különadó alanyai azok, akik alk. kereseti adó s akik tantiemadó alá esnek. A különadó alapja ugyanaz a jövedelem, amely után az alk. kereseti adót, ill. tantiemadót kell fizetni. Mentesek az alkalmazottaknak hetenként 30 pengőt, havonként 120 pengőt, a tantiemet élvezőknek évi 1440 (= havi 120 P) pengőt meg nem haladó jövedelmű. A különadó tételeit az 1950:XLVII. t. c. 8. §-a, majd a 4.740/1951. M. E., 1.390/1953. M. E. és a 4.320/1957. M. E. sz. rendeletek szabályozták. A közszolgálati alkalmazottaknál a különadó tétele azonos volt az alk. kereseti adó tételével s így voltaképpen az alk. kereseti adó 100%-os pótlékolását jelentette. A magánalkalmazottaknál a különadó 1951 szeptember 1-től egészen 1957 július 30-ig az alk. kereseti adó két és félszerese, tehát 250%-os pótléka volt. A 4.320/1957. sz. rendelet a magánalkalmazottak különadóját enyhítette, olyanképpen, hogy az alacsonyabb jövedelmekre degresszív tételeket állapított meg. Heti 75, ill. havi 300 P jövedelem alatt a magánalkalmazottak különadója azonos lett az alk. kereseti adó tételével, heti 57—125, ill. havi 500—500 P jövedelemnél az alk. kereseti adó 150%, heti 125—150, ill. havi 500—600 P jövedelemnél annak 200%-a lett, végül heti 150 P, ill. havi 600 P jövedelem felett az alk. kereseti adó 250%-át tette ki. A tantiemadó után 250%-os különadó jár; ez változatlan is maradt. A különadó kizárólag az alkalmazottat, ill. tantiemet élvezőt terheli s azt a munkaadó nem vállalhatja magára, vagy amennyiben mégis magára vállalná, az átvállalt különadót sem az általános keresetiadó, sem a társulati adó alapjából nem vonhatja le.

A kereseti adó kincstári pótlékát az 1940:XXII. t. c. 22. §-a vezette be a magyar egyenesadó-rendszerbe. Az idézett § (1) bek.-e szerint azok az adózók, akiknek jövedelme általános kereseti adó alá esik, az adóalapul vett tiszta jövedelmük után az államkincstár javára 1%-os pótlékot kötelesek fizetni. Azok terhére, akik a kereseti adót tételes adó formájában fizetik, a kincstári pótlékot az általános kereseti adó 20%-ában kell megállapítani. Míg az általános kereseti adó bevételét az állam a községeknek engedte át, addig a kincstári pótlék az államkincstárt illeti.

A hadfelszerelési adót a második háborús adóemelés alkalmával az 5290/1941. M. E. sz. rendelet létesítette. A hadfelszerelési adó alapja a földadó, házadó, kereseti adó, társulati adó, társulati vagyonadó és tantiemadó, valamint az utánuk járó állami pótlékok és járulékok — tehát a különadó, házadó, társulatiadó, jövedelem- és vagyonadó rendkívüli pótléka, a kincstári pótlék, az ú. n. beruházási pótlék,³ a nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótladó, a rokkantellátási adó s a nép- és családvédelmi pótladó — összege. A hadfelszerelési adó kulcsa az alapul vett adók összegének 10%-a. A hadfelszerelési adó fentiekből következően — bár a jogszabály önálló adóként létesítette — voltaképpen az összes állami egyenesadók, tehát nemcsak az alapadók pótléka, hanem a pótladóké is!

A második csoportba, mint említettük, a céladóként bevezetett adók tartoznak. Az államra a rokkantellátásból háruló teher fedezetének előteremtése végett az 1925. XLVIII. t. c. rokkantellátási adót rendszeresített. A rokkantellátási adó alá a földadó, házadó, társulati adó, tantiemadó, kereseti adó, jövedelem- és vagyonadó fizetésére kötelezett személyek esnek; a hadirokkantak, hadiözvegyek, hadiárvak mentesek alóla, a Károly csapatkeresztettek pedig kedvezményként az adó felét fizetik. A rokkantellátási adó, a föld-, ház-, társulati-, tantiem-, ált. kereseti-, jövedelem- és vagyonadó együttes összege után 240 P felett 10%-os tétellel jár. 240 P alatt a kulcs degresszív, legkisebb tétele 2%; az alk. kereseti adónál a rokkantellátási adó nem az adóalap, hanem az adó összege után igazodik, 2—8%-os határok között. A rokkantellátási adó — bár jogilag szintén önálló adó — az egyenesadók első általános pótladója.

Jogilag is pótladó a nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótladó. Rendelése a 6.000/1931. M. E. sz. rendelet szerint a nyilvános betegápolás költségéhez való hozzájárulásnak, a külföldön ápolat magyar állampolgárok kórházi ápolási költségeinek, a gyermekmenhelyekre felvett gyermekek gondozási költségeinek fedezése. Alapja a földadó, házadó, ált. kereseti adó, társulatiadó és a tantiemadó — nem jár viszont az alk. kereseti adó után. Az adó kulcsát a pénzügyminiszter rendeletileg állapítja meg; az utóbbi években az adó kulcsa 16% volt.

Ujabb pótladó a nép- és családvédelmi pótladó. Őse az inségenyhítés költségeinek fedezésére a törvényhatóságok és községek által az 1922. I. t. c. 29. §-a alapján kivetett inségjárulék volt. Az 1940. XXIII. t. c. 19. §-a az inségjárulék megszüntetése mellett az Országos Nép- és Családvédelmi Alap egyik bevételeként a nép- és családvédelmi pótladót jelölte ki. A nép- és családvédelmi pótladó a jövedelemadó, társulati adó és tantiemadó 20%-a, az általános kereseti adó alapjának 2%-a. A földadó, házadó, alk. kereseti adó és vagyonadó után nép- és családvédelmi pótladót nem lehet kivetni. A nép- és családvédelmi pótladó a céladói jellegét aránylag jobban megtartotta, amit az is mutat, hogy bevételre nem a pénzügyi, hanem a belügyi tárca költségvetésében volt előirányozva. Megjegyzendő, hogy a nép- és családvédelmi pótladó bevételre, vagy annak egy része az egyes törvényhatóságoknak és megyei városoknak átengedhető.

Az önálló formában igen rövidletű kártalanítási hozzájárulást az 1.200—1945. M. E. sz. rendelet vezette be. A kártalanítási hozzájárulás a légitámadások kártalanítási alapjának bevételeül szolgál. A kártalanítási hozzájárulás a földadó alá eső ingatlanoknál a kataszteri tiszta jövedelem 1%-a; a házadó alá eső ingatlanoknál a nyers házbérlőjévedelem, ill. a haszonérték 4%-a, a tételes házadó esetében a házadó 20%-a, az általános kereseti adó alá eső hasznothajtó foglalkozásoknál a tiszta jövedelem 1%-a, tételes kereseti adó esetében az általános kereseti adó 20%-a, a Pénzügyi Központ II. és III.

³ Az 1950. XXII. t. c. 57. §-ának (1) bek.-e szerint azoknak az adózóknak terhére, akikre az 1938. XX. t. c. 3. §-a (1) bekezdésének 1. pontja alapján beruházási hozzájárulást nem vetettek ki, vagy kivetettek ugyan, azonban a terhükre jogerősen kivetett beruházási hozzájárulás egyötöd része kevesebb, mint az 1940. évre kivetett jövedelemadó fele, 1940-től kezdve öt éven át a jövedelemadó után 50%-os pótlékot kell kivetni, feltéve, hogy az adóköteles tiszta jövedelem a 10.000 P-t meghaladta. A beruházási pótlék a vagyont terhelő beruházási hozzájárulásnak a nagyobb jövedelmeket sújtó kiegészítése. A beruházási pótlék nem szűnt meg s az állami pótladó nem foglalja magában.

küriájába tartozó pénzüzeteknél, s a rendeletben meghatározott hitel-szövetkezeteknél a társulati adó alapjául vett saját tőke 0,5%-a, a Pénzüzeti Központ I. küriájába tartozó pénzüzeteknél, a rendeletben egyenként megnevezett intézeteknél s a társulati adó alól külön jogszabály alapján állandóan mentes részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél a saját tőke 1%-a, végül a társulati adó alá eső egyéb vállalatoknál a saját tőke 1,5%-a. A kártalanítási hozzájárulás lényegében véve (kényszer-)biztosítási díj; a hozzájárulás kivetése, helyesbítése, befizetése, behajtása, elévülése, az ellene igénybevehető jogorvoslatok, stb. szabályozása szerint azonban az egyes hozadéki adók különleges pótlékának minősül, s így az egységes állami pótdadóba foglalása indokolt volt.

III. A 2.100/1945. M. E. sz. rendelet és az 1.000/1945.. P. M. sz. rendelet csak az állami egyenesadók után kivethető állami adók, különadók, pótlékok és pótdadók egyetlen állami pótdadóba összefoglalására vonatkozó jogszabályokat tartalmazza, de új adókötelezettséget, mentességeket és kedvezményeket nem létesít, az adóalapok megállapítására irányadó szabályokat nem módosítja, az adóterhet elvben nem fokozza. Az idézett rendeletek a különadók, pótdadók adótechnikai egyesítéséből származó kérdéseket szabályozzák s így voltaképpen inkább eljárási, mint anyagi jellegű jogszabályokat adnak. A szabályozás teljessége kedvéért azonban anyagi jogszabályok, büntető rendelkezések felvétele is szükségesnek mutatkozott. Az állami pótdadóról szóló rendelet legjelentősebb — lényegében véve anyagi jellegű — jogszabályai azok, amelyek az egyes állami egyenesadók (alapadók) után kivetendő állami pótdadó kulcsát állapítják meg.

A rendelet az adókötelezettségre csak annyiban ad szabályozást, amennyiben az egyes alapadók után kivetendő pótdadó kulcsára vonatkozó szakasz az alapadókat s ezeknél az adózók egyes különböző csoportjait felsorolja. A társulati vagyondó után járó állami pótdadó szabályozásánál azonban a társulati formában működő, légmentes kártalanítási hozzájárulás fizetésére kötelezett (pót)adóalanyokat az 1.200/1945. M. E. sz. rendelet 21. §-a, (7) bek. 4. pontjának majdnem szó szerinti átvételével és bizonyos kiegészítésével részletesebben jelöli meg a rendelet. A végrehajtási utasítás 3. §-ának (3) bek.-e szükségesnek tartotta a kártalanítási hozzájárulás miatt állami pótdadókötelessé vált állandóan társulati adómentes vállalatok és az állami pótdadó alól mentességet élvező állandóan (társulati)adómentes vállalatok, intézmények és intézetek felsorolását is.

A rendelet az adómentességeket és adókedvezményeket az állami pótdadó kulcsának meghatározásánál természetesen tekintetbe vette s a mentesség és kedvezmény jogosultságát és mértékét nem érintette. A rokkantellátási adónál a hadirokkantaknak, hadiözvegyeknek, hadiárva'knak, tűzharcosoknak, tűzkereszteseknek adott kedvezményt az egységes állami pótdadó is magába olvasztotta. A rendelet végrehajtási utasítása a kedvezményre igényjogosultakat részletesen felsorolja. Technikai okokból azonban az adókedvezmény érvényesítésére egyes esetekben a rendelet sem nyújt lehetőséget. Így pl. a IV. járadékosztályú hadirokkantak, tűzharcosok, tűzkeresztesek, akik az egyes adónemekre megállapított

pótadónál 5 %-kal, az I., II., III. járadékosztályú hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvák, akik 10 %-kal kevesebbet fizetnek, egyetemleges fizetési kötelezettség s a földadónak, házadónak, kereseti adónak terhükre egy lajstromtétel alatt s egy főkönyvi számlán előírása esetén az állami pótadó után csak akkor részesülnek az 5, ill. 10 %-os kedvezményben, ha a közös birtokosok mindegyikének igénye van a kedvezményre. E feltétel fennforgása esetén viszont, ha a közös birtokosok közül egyeseket a nagyobb másokat a kisebb kedvezmény illeti meg, az állami pótadót a nagyobb kedvezmény figyelembevételével kell kivetni. (Végrehajtási utasítás 4. §. (20) bek.) Az egyetemleges fizetési kötelezettségben álló adófizetőknél az adókedvezmény érvényesítésének korlátozása már a rokkantellátási adónál is megvolt.

Az adóalapra vonatkozóan is találunk inkább magyarázó jellegű jogszabályokat a rendeletben s végrehajtási utasításában. Az alkalmazottak kereseti adója után kivethető állami pótadóval kapcsolatban kimondja pl. a végrehajtási utasítás, hogy amennyiben a munkaadó az állami pótadót nem vonja le, hanem azt sajátjából fizeti, úgy ezt az összeget — mint az alkalmazott illetményének többletét — az illetményekhez hozzá kell számítani és az így kapott összeg után kell az alkalmazotti kereseti adót és az állami pótadót is beszedeltetni. (7. §. (1) bek.) Hasonló ehhez a tantemadóra vonatkozó rendelkezés, amely szerint a tantemadó után kivethető állami pótadót az üzemet terhelő adónak kell tekinteni, s ha ezt a vállalat magára vállalja, az adóköteles nyereség beszámításánál a mérlegszerű nyereséghez hozzá kell adni, vagy a veszteségből le kell vonni (5. §. (5) bek.). Részletesen szabályozza a végrehajtási utasítás a társulati vagyónadó után járó állami pótadóból a légtalmi kártalanítási hozzájárulásnak megfelelő rész alapjának megállapítását a külön jogszabálynál fogva a társulati adó alól állandóan mentes részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél, az állam, a törvényhatóságok és községek (városok) tulajdonában lévő vállalatoknál (3. §. (5—6) bek.). Megemlítésre érdemes, hogy a Magyar Nemzeti Bank és a Pénzügyi Központ saját tőkéjét s az utána fizetendő állami pótadó összegét a pénzügyminiszter évenként külön rendelettel állapítja meg.

Leglényegesebb része a rendeletnek az állami pótadó kulcsának meghatározása. A rendelet célja nem adóemelés, hanem az adóigazgatás egyszerűsítése volt s így az egyes pótadók helyébe lépő egységes állami pótadó az adófizető közönség adóterhét általában nem fokozta. Az adókulcsok megállapítása úgy történt, hogy a pénzügyminisztérium egyenesadó főosztálya az egyes adónemek után járó adókat, különadókat, pótlékokat, pótadókat az összes lehetséges változatokban táblázatba foglalta, az alapadó százalékában kifejezett pótadókat összeadta s az így kapott százalékot egész számra kikerekítette. Az állami pótadó kikerekített százaléka, egyes adónemeknél, ill. ezeken belül egyes adózó-kategóriáknál, néhány tizedszázalékkal vagy egy-két százalékkal magasabb, mint az egyes pótadók százalékának összege; az aránylag

súlyos állami pótdóknál viszont — pl. 100 % felett — a kikerekítés az adózó javára, tehát lefelé történt.

Az adó kulcsát az egyes adónemeknél elsősorban az határozza meg, hogy az alapadó után milyen és hány százalékos pótdók voltak kivethetők. A földadónál, jövedelem- és vagyonadónál az állami pótdó kulcsa egységes. A házadónál a kulcs különböző az adófizetés helye — község, megyei és thj. város, Budapest —, községekben az adó tételes vagy százalékos volta, a ház adókötelessége, vagy ideiglenes adómentessége, s a házadó rendkívüli pótlékának alapul szolgáló kategóriák szerint. A kereseti adónál az ideiglenes adómentesség, az adó tételes vagy százalékos volta s az általános kereseti adó kulcsa szerint változó az állami pótdó kulcsa. A társulati adónál és társulati vagyonadónál az ideiglenes mentesség és az adókötelezettség esetében járó állami pótdó kulcsa között van különbség. A társulati vagyonadó után kivethető állami pótdó mellett a légtalmi kártalanítási hozzájárulásnak megfelelő és általában a saját tőke nagyságához igazodó pótdót kell kivetni. A tantiemadó után az állandó százaléku állami pótdó mellett a rendeletben közölt táblázatból megállapítható progresszív kulcsú pótdót is le kell vonni a tantiemekből. Az alkalmazottak illetményei után járó állami pótdót szintén a rendeletben közölt két táblázat alapján kell levonni és beszolgáltatni.

Sorra véve az egyes alapadókat: A földadó után rokkantellátási adó, nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótdó, hadfelszerelési adó, a földbirtok után légtalmi kártalanítási hozzájárulás volt kivethető. Ezeket számításba véve a földadó után járó állami pótdó kulcsát felfelé kerekítéssel 50 %-ban határozta meg a rendelet. Ezt az 50 %-os kulcsot a földadó kulcsát 40 %-ra emelő 3520/1943. M. E. sz. rendelet 1. §-a 25 %-ra szállította le.

A házadó után a következő pótlékok és pótdók voltak kivethetők: rendkívüli házadópótlék — amely alól a házadómentes épületek és a teljes egészükben a tulajdonosok által használt legfeljebb kétszobás épületek teljesen, kis, és nagyközségekben a teljes egészükben a tulajdonosok által használt épületek (a szobák számára tekintet nélkül) részben mentesek voltak — rokkantellátási adó, nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótdó, hadfelszerelési adó, légtalmi kártalanítási hozzájárulás. A házadó után járó állami pótdó kulcsa a következő változatokat mutatja: az állandó adótételekkel kivett házadó után: 60 %, a legfeljebb két szobás és teljes egészükben a tulajdonosok által használt épületeknél községekben 70 %, megyei és thj. városokban 66 %, a székesfővárosban 62 %, általában az ideiglenesen adómentes épületeknél községekben 72 %, megyei és thj. városokban 70 %, a székesfővárosban 66 %, csak községekben és két szobásnál nagyobb és teljes egészükben a tulajdonosok által használt épületeknél 110 %; adóköteles épületeknél községekben 120 %, megyei és thj. városokban 110 %, a székesfővárosban 106 %. A házadó kulcsa községekben kisebb (14 %), vidéki városokban nagyobb (16 %), a székesfővárosban (17 %), az állami pótdó kulcsa viszont ugyanabba a kategóriában tartozó épületeknél a községekben a legnagyobb

(pl. adóköteles házaknál 120%), vidéki városokban kisebb (110%), a fővárosban a legalacsonyabb (106%). Ennek az az oka, hogy a pótdadók egy része az adóalap százalékában volt megállapítva — a rendkívüli pótlék egyik része, a légoltalmi kártalanítási hozzájárulás — s ezért minél magasabb az adókulcs (az adónak az alaphoz való százalékos viszonyzáma), annál kisebb hányada az alap százalékában kifejezett pótdadó az adókulcsnak s így végeredményben az adókulcs növekedésével a pótdadók összege, az állami pótdadó is csökken.

Az általános kereseti adó pótlékai és pótdadói a következők voltak: kincstári pótlék, rokkantellátási adó, nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótdadó, nép- és családvédelmi pótdadó, hadfelszerelési adó, légoltalmi kártalanítási hozzájárulás. Ezek számításbavételével az általános keresetiadó után járó állami pótdadó kulcsa a következőképpen alakul: ideiglenes adómentesség esetén (felfelé kerekítéssel) 50%; 500 P-t el nem érő keresetiadóalap és 25 P-t el nem érő tételes adónál, amelyek után nép- és családvédelmi pótdadó nem volt kivethető. 5%-os kulcs esetében 80%, 6%-os kulcs esetében 70%, 7%-os kulcs esetében 64%; a többi adózóknál 5%-os kulcs esetében 124%, 6%-os kulcs esetében 110%, 7%-os kulcs esetében 80%. 7%-nál magasabb általános kereseti adókulcsot általában nem szokott engedélyezni a pénzügyminiszter; ellenkező esetben a pótdadó kulcsát is a pénzügyminiszter állapítja meg. Az általános kereseti adó állami pótdadjának kulcsa az általános kereseti adó kulcsának növekedésével csökken, aminek hasonló az oka, mint a házadónál: a pótdadók közül a nép- és családvédelmi pótdadó és a légoltalmi kártalanítási hozzájárulás nem az adó, hanem az adóalap százalékában volt megállapítva; ezen kívül az is, hogy az országos betegápolási és gyermekgondozási pótdadó alapja mindig az 5%-os általános kereseti adó volt.

Az alkalmazottak kereseti adója után három pótdadó volt kivethető: különadó, rokkantellátási adó, hadfelszerelési adó. Az alkalmazottak által fizetendő állami pótdadó tételét a rendelet két táblázatban tünteti fel. Az egyik táblázat a heti jövedelmek, a másik a havi jövedelmek állami pótdadjának teteleit tartalmazza. A különadó és a rokkantellátási adó különbözőségére tekintettel külön oszlopokban állnak a közalkalmazottak és külön a magánalkalmazottak, s mindkettőn belül külön hasábkban 1. az I., II. és III. járadékosztályú hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvák, 2. a IV. járadékosztályú hadirokkantak, tűzharcosok és tűzkeresztesek, végül 3. egyéb adózók által fizetendő adótételek. Az adótételek közül egyeseket illusztrálás céljából a túldalalon kivonatossan közlünk.

Az alkalmazottak által fizetendő állami pótdadó egyes tételei:

Az alkalmazott jövedelme:		Közalkalmazottaknál			Magánalkalmazottaknál		
		I. II. és III. j. o. hadi- rokkantak, hadi- özvegyek, hadiárvák	IV. j. o. hadi- rokkantak, tűz- harcosok, tűz- keresztések	egyéb adózók	I. II. és III. j. o. hadi- rokkantak, hadi- özvegyek, hadiárvák	IV. j. o. hadi- rokkantak, tűz- harcosok, tűz- keresztések	egyéb adózók
H e t i		P-ben, ill.			% -ban		
P-n felül	P-ig						
45	50	0.48	0.50	0.52	0.48	0.50	0.52
95	100	1.74	1.76	1.78	2.57	2.59	2.61
145	150	5.60	5.65	5.71	7.01	7.06	7.12
190	200	6.—	6.16	6.35	14.20	14.40	14.60
240	250	9.—	9.29	9.59	21.40	21.70	22.—
750	1000	134 %	158 %	142 %	320 %	324 %	328 %
1250	1500	142 %	146 %	150 %	340 %	344 %	348 %
1750	2000	152 %	156 %	160 %	364 %	368 %	372 %
H a v i		P-ben, ill.			% -ban		
P-n felül	P-ig						
180	200	1.92	2.05	2.14	1.92	2.05	2.14
280	300	4.32	4.45	4.54	4.32	4.45	4.54
580	400	7.—	7.10	7.20	10.20	10.30	10.40
480	500	10.60	10.80	11.—	15.40	15.60	15.80
720	760	21.20	22.50	23.—	31.30	32.—	32.70
960	1000	36.—	37.10	38.20	55.50	56.60	57.70
4000	5000	140 %	144 %	148 %	354 %	358 %	362 %
8000	10000	157 %	161 %	165 %	377 %	381 %	385 %

Az állami pótdadó százalékos kulcsú tételét az alkalmazotti kereseti adó összege után kell számítani.

A társulati adó pótlékai és pótdái a következők voltak: társulati adópótlék, rokkantellátási adó, nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótdadó, nép- és családvédelmi pótdadó, hadfelszerelési adó. (A légmentes kártalanítási hozzájárulásról a társulati vagyonadóval kapcsolatban szólunk.) A társulati adó után az állami pótdadó kulcsa ideiglenes adómentesség esetén 25%, egyéb esetekben pedig 110%. A társulati vagyonadó után az állami pótdadó kulcsa ideiglenes adómentesség esetén 11%, egyébként pedig 21%. Ezen felül általában a légmentes kártalanítási hozzájárulásnak megfelelő pótdadó is fizetendő. Kulcsa megegyezik a légmentes kártalanítási hozzájárulás mértékével, amelyet fent már ismertettünk; kiegészítésképpen csak annyit kell megjegyeznünk, hogy a korlátolt felelősségű társaságoknál a kulcs a társulati vagyonadó szempontjából megállapított tiszta vagyonérték 1.5%-a, az állam, törvényhatóságok, községek, városok tulajdonában lévő vállalatoknál a mérlegszerű vagyontételek összegéből a nem a vállalatot létesítő vagy fenntartó közülettel szemben fennálló tehermentesítések levonása után fennmaradó tiszta vagyonértéknek szintén 1.5%-a.

A *tantiemadó* után kivethető állami pótdadó kulcsa 66%. Ezen felül a tantiemből a rendeletben közölt táblázat szerint 1.54%-tól 27.50%-ig terjedő kulcs szerint a tantiemet élvező személy

által viselendő állami pótdadót is le kell vonni. A táblázat szerint járó állami pótdadó a tantiemeket terhelő különadónak + a különadó 10%-át tevő hadfelszerelési adónak felel meg; a különadó s az utána járó hadfelszerelési adó a 66%-ban nincs belefoglalva.

Megemlítjük, hogy a munkaadó által viselhető különadót is magában foglaló állami pótdadónak, vagy egy részének a vállalat általi átvállalását a rendelet nem tiltja.

A rendelet külön szakaszokban szabályozza az *állandó üzlet-hely nélkül működő házalók* állami pótdadójának tételét; az 1940. évi XXII. t. c. 21. §-ának (8) bekezdése alá eső *ügynökök — jutalékos (alkuszdíjas) ügynökök* — állami pótdadójának kulcsát, amely az említett adózók 3%-os általános kereseti adójának 125 %-át teszi ki, tehát a jutalékból a vállalat összesen 6.75 %-ot köteles levonni; a *versenyistálló-tulajdonosok* által az egyes versenydíjak után fizetendő általános keresetiadó állami pótdadójának kulcsát (52 %), s a futtatásból eredő jövedelmek után a minden levonás nélkül számított versenydíjak 0.5 %-ában megállapított külön jövedelemadó állami pótdadójának kulcsát (100 %).

A visszterhes szerződéssel szerzett ingatlanok eladásából származó nyereségek után a 2.050/1952. M. E. sz. rendelet alapján *külön jövedelemadót* kell fizetni. Ennek eddig csak egyetlen pótléka volt: a 10%-os hadfelszerelési adó. A rendelet a külön jövedelemadó után ugyanolyan mértékű állami pótdadót állapít meg, mint általában a jövedelemadó után, vagyis 110 %-ot, ami az egyetlen, de indokolt emelés.

◊ Az 1940 : XXII. t. c. 37. §-a alapján járó *beruházási pótlék* állami pótdadójának kulcsa 10 %.

◊ Az állami pótdadóra vonatkozó rendelet az adókulcsok megállapításán kívül még arra vonatkozóan tartalmaz rendelkezést, hogy az Országos Nép- és Családvédelmi Alapot az általános kereseti adó, a jövedelemadó, a társulatiadó s a tantiemadó után járó állami pótdadóból az alapadók összegéhez viszonyítva olyan arányban kell javadalmazni, amilyen arányban az 1942. évre kivetett nép- és családvédelmi pótdadó összege az alapadók összegéhez állott; a Légítámaszok Kártalanítási Alapját pedig az előírt földadó, házadó, s általános kereseti adó főösszegének 18 %-ával s ezen felül a társulati vagyondó után járó állami pótdadóval együtt a légmentes kártalanítási hozzájárulásnak megfelelő összegben kivetett összeggel.

Büntető rendelkezéseket a minisztériumi rendelet nem ad; ezeket a végrehajtási utasításban találhatjuk meg. Így a végrehajtási utasítás 3. §-ának (11) bek.-e szerint az 1940 : VII. t. c.-nek az adócsalás, valamint a szabálytalanságok büntetésére vonatkozó rendelkezéseit az állami pótdadóra is megfelelően kell alkalmazni. Ezen az általános jellegű büntető rendelkezésen kívül a pénzügyminiszteri rendeletben még egyéb büntető jogszabályok is vannak. Így pl. az 5. § (7) bek.-e a tantiemadó után járó állami pótdadó levonásának és beszolgáltatásának elmulasztását pénzbüntetéssel büntetendő *szabálytalanságnak* minősíti; a 7. § (4) bek.-e pedig kimondja, hogy az alkalmazottakra nézve előírt illet-

ményjegyzék nem vezetése, két évig meg nem őrzése, az illetményjegyzéknek kellő időben be nem szolgáltatása, az állami pótdadó helyes lerovása ellenőrzésének megakadályozása vagy meghíúsítása pénzbírsággal büntetendő *szabálytalanság*; az illetményjegyzékbe tudva az adó megrövidítésére alkalmas valótlan adatoknak beállítása, adómegrövidítési szándékból adatok kihagyása, az alkalmazottaktól levont állami pótdadó be nem szolgáltatása az idézett jogszabály szerint *adócsalásnak* minősül.

A végrehajtási utasítás a fentebb már érintett és ismertetett rendelkezéseken kívül az állami pótdadónak a községi előljáróság, ill. a (m. kir.) adóhivatal által történő kivetésére, a légtalmi kártalanítási hozzájárulás összegének megfelelő állami pótdadó kivetésére, a hadirokkantakat, hadiözvegyeket, hadiárvékat, tűzharcosokat és tűzkereszteseket megillető kedvezmények érvényesítésére a tantiemek s az alkalmazottak illetményei után járó állami pótdadó levonására és beszolgáltatására, az állandó üzlethely nélküli működő házalók állami pótdadjának befizettetésére, továbbá az állami pótdadó esedékességére, befizetésére, könyvelésére, nyilvántartására, a jelenleg használatban lévő nyomtatványoknak felhasználására, az állami pótdadó befizetésének ellenőrzésére vonatkozóan részletes szabályozást ad. A végrehajtási utasítás utolsó §-a pedig mintegy általános kiegészítő jogszabályként kimondja, hogy az állami pótdadó befizetésére, biztosítására, behajtására, a késedelmi kamatokra, kamattérítésre, a közadók kezelésére vonatkozó jogszabályok, az elévülésre ezenkívül az 1940: XXII. t. e. 43. §-ában foglalt rendelkezések is irányadók. Az említett jogszabályok az állami pótdadóval kapcsolatban felmerülő összes eljárásjogi kérdéseket rendezik.

IV. A fent felsorolt tízféle állami különadó, pótlék, pótdadó helyében egyetlen egységes állami pótdadónak bevezetése az adóigazgatásnak jelentős egyszerűsítése volt, amely mind az adófizető közönségre, mind az adminisztrációra nézve előnyös.

Az adófizető közönség szempontjából az egyszerűsítésnek legnagyobb érdeme az, hogy megkönnyíti az adókivetés helyességének ellenőrzését. Az adófizető eddig az adópótlékokról az alapadó fizetési meghagyásából, a pótdadókról pedig általában csak az adóívből értesült. Az állami pótdadoról az adófizető az alapadó kivetésével kapcsolatban egyszerre kap értesítést. Ismervén az alapadó összegét és az állami pótdadó kulcsát, az állami pótdadó kivetésének helyessége minden nehézség nélkül ellenőrizhető. Az adófizető az állami pótdadó kulcsának és összegének ismeretében az őt terhelő egész adóterhet is kiszámíthatja és üzleti számvetésében, háztartásában az adóval, mint viselendő és fizetendő költséggellemmel biztosabban számolhat.

Az állami pótdadó bevezetésének különösen az adóigazgatás egyszerűsítése és teherkönnyítése terén van nagy jelentősége. Az egyes alapadók után járó állami pótdadót minden esetben egy szerv veti ki, az alapadó kivetésével együtt; a földadó és házadó után járó állami pótdadót a községi előljáróság, az általános kereseti adó, társulati adó, tantiemadó, társulati vagyondadó, a jövedelem- és vagyondadó után járó pótdadót a kir. adóhivatal. Az ál-

lami pótdadó alapja általában az alapadó összege, szemben a korábbi állapottal, amelyben a pótlék vagy pótdadó alapja hol az alapadó adóalapja, hol maga az alapadó volt. Az állami pótdadó kiszámításának egyszerűsítésére jellemző lehet a korábbi és jelenlegi kivetés közötti különbségnek egy példában való bemutatása. Az általános kereseti adó pótlékai és pótdadói közül a kincstári pótléket az adóhivatal az *adóalapul vett tiszta jövedelem 1 %-ának* megfelelő nagyságban vetette ki. A rokkantellátási adót, nyilvános betegápolási pótdadót, nép- és családvédelmi pótdadót és a hadfelszerelési adót a községi elöljáróság vetette ki. A rokkantellátási adó alapja az *alapadó* összege volt, s évi 240 P rokkantadóhatárig táblázat szerint progresszív tételek szerint, azonfelül 10% os kulccsal kellett kivetni. A nyilvános betegápolási pótdadó alapja szintén az *alapadó* összege volt s 16%-os kulccsal kellett kivetni. A nép- és családvédelmi pótdadó alapja az általános kereseti *adó-alap* s kulcsa 2% volt. A hadfelszerelési adó alapjának kiszámítása volt a legbonyolultabb, mert itt az alap az általános kereseti adó és az adó vagy alapja után járó állami pótlékek és járulékok *együttes összege* s az adó ennek 10% -a volt. (A kártalanítási hozzájárulás kivetésére, előírására az állami pótdadó rendszeresítéséig nem került sor.) Mindezeket a pótdadókat külön kellett kiszámítani s az adófőkönyvben előírni, adóívekbe beírni, összegezni, felülvizsgálni, stb. Az adófőkönyvben minden pótdadónak külön hasábjá volt s az adóívekben is külön voltak feltüntetve. A korábbi helyzettel szemben ezután az általános kereseti adó után járó állami pótdadót az adóhivatal egységesen az adó összege után a rendeletben meghatározott kulcs szerint egyszerre s egy összegben veti ki. Az adóhivatalnak s a községi elöljáróságnak az eddig rájuk esett öt, ill. hat pótlék és pótdadó helyett mindössze egyetlen pótdadót kell kivetni, ill. az adófőkönyvben előírni, az adóívekbe beírni, nyilvántartani, stb. A fenti példából is következtethetünk arra, hogy az állami pótdadó bevezetése az adóhivatalok, községi elöljáróságok s ezeken felül az egyenesadók nyilvántartásának felülvizsgálatára, ellenőrzésére hivatott szervek, sőt még a jogorvoslati fórumok számára is milyen tetemes munkakönnyítést hozott. A munkakönnyítés mellett a nyomtatványok egyszerűsítésében, az anyagfelhasználásban, az együttesen kezelt közadók egész adminisztrációjában megnyilvánuló racionalizálás vitathatatlan érdeme az egységes állami pótdadó bevezetésének.

Az egységes állami pótdadó bevezetése, mint a fenti példából is kitűnik, az egyenesadók adminisztrációjának célszerűsítését és egyszerűsítését nagymértékben előmozdította. Önkéntlenül is felmerül a kérdés, hogy az egyenesadók racionalizálása terén *nem lehet-e még tovább menni s az alapadók után kivethető többi pótdadót is egységesíteni*. Az állami pótdadó, mint neve is mutatja, csak az állami pótdadókat foglalja magába, az önkormányzati pótdadókat azonban nem. Így tehát a házbérfillér, községi pótdadó, vármegyei pótdadó, utadó, mezőgazdasági kamarai illeték, kereskedelem- és iparkamarai illeték, vízszabályozási járulék, s ezeken felül az egyházi adó továbbra is önálló és külön kivetendő adó,

ill. pótdadó marad. A foglalkozási, érdekeltségi és egyházi autonómiák által kivetett illetékeknek, járulékoknak és adóknak az egyenesadók egységes pótdádjába olvasztása az említett közterhek különleges volta miatt nem igen jöhet szóba, megfontolásra érdemes lenne azonban a területi önkormányzatok pótdádoinak valamiféle racionalizálása.

V. *A helyhatósági pótdádok racionalizálásában* első lépés lenne az ugyanazon helyhatóság — község, város, vármegye — részére kivetett és beszedett pótdádoknak egységes pótdádoba foglalása. Így pl. a székesfővárosban — a házadó után — nem kellene külön házbérfillért, községi pótdádot és utadót kivetni, hanem ezek kulcsának tekintetbevételével kiszámított egységes kulcsú egyetlen községi pótdádot. (Budapesten az egységes községi pótdádo kulcsa az említett pótdádok jelenlegi kulcsát tekintetbevéve mintegy 63—64% lenne.) A vármegye számára nem kellene külön vármegyei pótdádot és külön utadót kivetni, hanem a két pótdádot magában foglaló egységes vármegyei pótdádot. Az ilyen egységes községi és vármegyei pótdádot természetesen az alapadók mindegyike után ki kellene vetni, azonban az egyszerűsítés még így is megvolna, mert ezek az adók csak a hozadéki adók után — földadó, házadó, kereseti adó, társulati adó — járnak s az adózók nagyobb része csak egy vagy két alapadó fizetésére köteles.

Az egy közületet illető különböző pótdádoknak egyetlen pótdádoba összefoglalása csak az adminisztráció racionalizálása volna. Ennél sokkal radikálisabb reformot jelentene az állami hozadéki adók után több helyhatóság — vármegye, község (város) — javára kivethető pótdádoknak összefoglalása és ezeknek az állami pótdádoba olvasztása.⁴ A helyhatósági pótdádo kulcsának kiszámítása úgy történhetnék, hogy az ország területén lévő községek, városok és vármegyék vagyoni-jövedelemből, jogosítvány-jövedelemből, üzemi nyereségből, helyhatósági díjakból és járulékokból, illetékekből és közvetett adókból nem fedezhető költségvetési szükségletének megállapítása után az összes helyhatóságok együttes pótdádobevételi szükségletét az állami hozadéki adók várható összbevételének összegéhez kellene viszonyítani s az így kiszámított százalékos arányszám lenne az országos helyhatósági pótdádo kulcs. Az állami hozadéki adók állami pótdádojának kulcsát azután ezzel az országos helyhatósági pótdádokulccsal kellene növelni. A helyhatósági pótdádo bevétele az államkincstárba folynék be s a pénzügyminiszter ezt a községek segélyezési alapjából kifejlesztendő országos községi, városi és vármegyei háztartási alapba utalná át, amelyből az egyes helyhatóságokat a belügyminiszter a megállapított költségvetési szükségletnek megfelelő mértékben javadalmazná. Minthogy a helyhatósági pótdádo bevétele nem az államé, az állami költségvetésben nem kerülne előirányzásra.

Ezzel a javaslattal szemben — amelyet csak alapvonalakban vázoltunk s amely még részletesebb kidolgozásra szorulna — há-

⁴ Az egyetlen helyhatósági pótdádo gondolatát már *Magyary Zoltán* is felvetette. L.: „A magyar közigazgatás racionalizálása” című javaslatát, Budapest, 1930. 114. l.

rom lényegesebb ellenvetés várható. Az egyik a helyhatóságok pénzügyi önkormányzatának védelmében, a másik az adóztatás igazságosságának (lokálisan vagy regionálisan értelmezett) eszméjét hangoztatva bírlná a javaslatot, végül a harmadik a községek fejlesztésére irányuló közszégi politika szempontjából támaszthatna aggályokat a terv megvalósításával szemben. Mindezeknek az ellenvetéseknek s a rájuk adható válaszoknak kifejtése, s egyáltalában a helyhatósági pótadók kérdésének alapos és részletes tárgyalása meghaladja értekezésünk kereteit s csak külön tanulmányban volna rá lehetőség.

Az állami pótadóval kapcsolatban ilyen problémák természetesen nem merülnek fel, mert az állami pótadó rendszeresítése főképpen csak adminisztratív jellegű racionalizálási intézkedés volt. Az egyenesadóztatás racionalizálásában azonban célszerű lenne a jelzett irányban tovább haladni s az állami pótadók után a helyhatósági pótadókat is egységesíteni. Az adóztatás racionalizálására a háború alatt és után különösen nagy szükség van, mert az állami bevételek növelése érdekében az adóteher fokozása elkerülhetetlen, s így mind az állam, mind az adózók szempontjából elsőrendű fontosságú, hogy az adóztatás minél célszerűbb, egyszerűbb és olcsóbb, egyszóval: racionalizáltabb s e mellett minél igazságosabb is legyen.

SCHMIDT ÁDÁM.

Forrásmunkák. Az állami egyenesadók jogszabálygyűjteménye. Összeállította és rendszerbe foglalta: Dr. Csulak Elemér. A m. kir. pénzügyminiszterium kiadványa, 2. sz. — *Dr. Csulak Elemér:* Az állami pótadó jogszabályai. Tébe zsebkönyvtár, 8. szám. — *Dr. Csulak Elemér:* Az állami pótadóról. *Az Adó*, 1945 május. — *Magyary Zoltán:* Magyar közigazgatás, Budapest, 1942. — *Márfy Ede:* Magyar pénzügyi jog, Budapest, 1930. — *Dr. Sulyok Endre:* Az egyenesadóreform. I—II. kötet. II. bővített kiadás, Budapest, évszám nélkül. — *Dr. Sulyok Endre:* Az állami pótadó stb. (Pótlás Dr. Sulyok Endre. „A közadók kezelése és behajtása“ c. művéhez.) Budapest, 1945. — *Dr. Takács György:* Rendszeres magyar pénzügyi jog, Budapest, 1956. — *Tihanyi Lajos:* A hadirokkantak adókedvezményei és az egyetemlegesség az egységes állami pótadónk új intézményében. Az adó 1945. július — L. ezeken kívül még a jegyzetekben említett munkákat is.

MINŐSÍTÉS AZ IGAZSÁGÜGYI KÖZSZOLGÁLATBAN.

A) A kir. bíróságok és a kir. ügyészségek személyzetének minősítését a 62.500/1915. I. M. rendelet szabályozza.¹

A rendelet szerint minősíteni kell az összes ítélőbírákat és ügyészeket, kivéve azokat, akik a bírák és ügyészek részére rendszeresített III. fizetési csoportba tartoznak (*kúriai bírák és ha-*

¹ A m. kir. igazságügyminiszternek 62.500/1915. I. M. számú rendelete a kir. bírósági és a kir. ügyészségi személyzet szolgálati minősítése tárgyában. *Igazságügyi Közlöny* XXII. évfolyam 11. szám.

sonló rangúak). Minősíteni kell a bírósági segédszemélyzetet, tehát a fogalmazókat, (titkár, jegyző, aljegyző, joggyakornok), a telekkönyvvezetőket, segédhivatali tisztviselőket, kezelőket, gyakoronkokat, díjnokokat és a végrehajtókat is. Az allisztteket és szolgálakat nem minősítik.

Az igazságügyminisztériumban szolgálatot teljesítő tisztviselők nem esnek a rendelet hatálya alá.

A járásbírákat és a törvényszékek bíráit elsőfokon az illetékes kir. törvényszék elnöke minősíti. A másodfokú végleges minősítés a felettes kir. ítélőtábla u. n. elnöki tanácsának hatáskörébe tartozik. Az elnöki tanács tagjai az ítélőtábla elnöke (Budapesten az alelnök is) és a tanácselnökök (1891 : XVII. t.-c. 11. §). Ily módon a másodfokú minősítésben részt vesznek mindazok a bírák, akik a minősítendő hivatali működését és képességeit akár közvetlenül, akár a felebbviteli ügyek révén ismerik.

Az ítélőtáblai bírákat elsőfokon az ítélőtábla elnöke minősíti a tanácselnökök meghallgatásával, a másodfokú minősítést a kir. Kúria elnöki tanácsa végzi. A törvényszéki elnököket, feltéve, hogy nem tartoznak a III. fizetési csoportba, egyedül az ítélőtábla elnöki tanácsa minősíti másodfokú minősítés hatályával.

A bíróságok fogalmazóit elsőfokon szintén az illetékes kir. törvényszék elnöke, másodfokon azonban csupán a felettes kir. ítélőtábla elnöke, mint egyéni szerv minősíti. A kir. Kúria és az ítélőtáblák elnöke titkárát, valamint tanácsjegyzőit egyedül a kir. Kúria elnöke, illetőleg az ítélőtábla elnöke minősíti, másodfokú minősítés joghatályával.

A telekkönyvvezetőket, a segédhivatali alkalmazottakat, valamint a végrehajtókat elsőfokon annak a bíróságnak elnöke (vezetője) minősíti, amelynél szolgálatot teljesítenek. Az elsőfokon a járásbíró elnöke által minősített hivatalnok másodfokú minősítő hatósága a felettes törvényszék elnöke, a törvényszéki elnök által minősített hivatalnok személyére nézve pedig az ítélőtábla elnöke. A kir. Kúria és az ítélőtáblák segédhivatalaiban alkalmazott összes tisztviselő egyedüli minősítő hatósága az illető bíróság elnöke, mégpedig másodfokú minősítés hatályával.

A telekkönyvi betétszerkesztő bírákat és segédszemélyzetüket elsőfokon az illetékes kir. törvényszék elnöke, másodfokon pedig az igazságügyminisztérium telekkönyvi osztálya minősíti.

A kir. ügyészségek egész beosztott személyzetét elsőfokon az ügyészség elnöke, másodfokon a felettes kir. főügyész minősíti. A kir. főügyészségek beosztott személyzetét, valamint a kir. ügyészségek elnökeit egyedül a felettes kir. főügyész minősíti, másodfokú minősítés hatályával. A koronaügyészség segédszemélyzetét egyedül a koronaügyész minősíti.

A kir. kincstári jogügyi igazgatóság egész személyzetét a 48.000/1940. I. M. számú rendelet 47. §-a alapján, a III. fizetési

csoportba tartozók kivételével, mint egyedüli minősítő hatóság a kir. kincstári jogügyi igazgató minősíti.¹

A minősítések az u. n. minősítő jegyzéken történnek. (Ld. a 295. lapon közölt mintát.) A minősítési jegyzéken fel van tüntetve annak a bíróságnak, illetőleg ügyészségnek székhelye, amelynek tagjai a jegyzékben minősítés alá kerülnek. Ugyancsak fel van tüntetve az a hatóság, aki a minősítési jegyzékben szereplő személyekre nézve az elsőfokú, illetőleg másodfokú minősítést végzi. A közvetlenül a minősítés célját szolgáló rovatok az ítélőbíráknál: a) *jogismeret*, b) *felfogás*, c) *ítélőtehetség*, d) *szorgalom*, e) *magatartás*, f) *bánásmód a felekkel*, g) *vezető állásra való alkalmasság*. A kir. ügyészek minősítésénél ugyanezen rovatok mellé jön még h) *előadó képesség és fellépés a nyilvánosság előtt*.

A bíróságok és ügyészségek fogalmazóinak minősítésénél ugyanezen rovatok szerepelnek a g), ill. h) rovatok kivételével. A bírósági és ügyészségi segédhivatali alkalmazottak és telekkönyvvezetők minősítési rovatai: a) *képzettség*, b) *alkalmazhatóság*, c) *szorgalom*, d) *magatartás*, e) *bánásmód a felekkel*.

A kir. kincstári jogügyi igazgatóság személyzetének minősítése ugyanazon alapelvek szerint történik, mint a bíróságok és ügyészségek tagjainál.

A minősítésre az „1”, „2”, „3” értékjegyek és a „K” betű szolgál, amelyet a minősítési jegyzéknek megfelelően minősítő rovatába kell bejegyezni.

Az „1” értékjegy a megkívánható átlagos mértéket meghaladó, a „2” a megkívánható átlagos mértéknek megfelelő, a „3” pedig a megkívánható átlagos mértéken alúl maradó fokozat jelzésére szolgál. A „K” betűt az átlagos mértéken messze felülemelkedő kiváló minősítés jelzésére alkalmazzák.

A minősítések során az elsőfokú minősítő hatóság a „5” értékjegy és a „K” betű alkalmazását *indokolni köteles*. Ha a másodfokú minősítő hatóság az elsőfokú minősítéstől eltér, ezt szintén indokolni köteles. Az indokolás az igazságügyminiszternek 1936. évben az igazságügyi hatóságok részére kiadott rendelete értelmében a minősítő jegyzékhez csatolt külön íven történik.

A minősítés előkészítése során a minősítő hatóság meghallgatja mindazokat a személyeket, akiknek közvetlen hivatali vezetése alatt a minősítésre kerülő hivatalnok állott.

Az ítélőtáblák bíráit és a törvénytörvénybírák minősítés alá eső elnökeit csupán három évenként minősítik. A személyzet többi része *minden évben* minősítésre kerül. A minősítési jegyzékeket az elsőfokú minősítő hatóság minden év február hó 1. napjáig köteles előkészíteni, éspedig annyi példányban, hogy az illetékes minősítő hatóságok mindegyikének egy példány, az igazságügyminisztériumnak két példány jusson. A másodfokú minősítő ható-

¹ A m. kir. Igazságügyminiszter 48.000/1940. I. M. számú rendelete a m. kir. kincstári jogügyi igazgatóság feladatkörének és szervezetének szabályozása tárgyában. Igazságügyi Közlöny XLIX. évfolyam. 5. szám.

ság köteles a felterjesztett minősítő jegyzékeket legkésőbb március hó 1. napjáig saját határozatával kiegészíteni és annak egyes példányait késedelem nélkül az illetékes hatósághoz eljuttatni.

Az ítéletábla elnöke az ugyanazon bíróság egész személyzetéről szóló minősítési jegyzékeket külön-külön összefűzve két példányban terjeszti fel az igazságügyminisztérium elnöki osztályához.

A minősítés módosítása a fenti időpontokon kívül évközben is lehetséges, ha a minősített hivatalnok magatartása, vagy működése annyira megváltozik, hogy minősítésének módosítása elengedhetetlenül szükségesnek látszik. A módosítást felügyeleti eljárás során is el lehet rendelni.

A minősítés az érdekelt hivatalnokkal saját kérelmére előszóval közölhető. A „5” értékjegyű minősítésről az érdekelt tisztviselőt *hivatalból* kell értesíteni.

B) *A letartóztató intézetek* (országos büntető intézetek és bírósági fogházak), *valamint fiatalkorúak bűnözése elleni védekezés céljait szolgáló intézetek* (nevelőintézetek, és a fiatalkorúak fogháza) tisztviselőit, sőt az őrszemélyzet tagjait is minősítik. A minősítést a 29.372/1906. I. M. számú rendelet szabályozza.

A minősítésnek négy rovata van: a) *képzettség*, b) *gyakorlati jártasság*, c) *szorgalom*, d) *magaviselet*. A minősítés I. II. III. értékjegyekkel történik, de a gyakorlatban az átlagos mértéken jóval felülemelkedő minősítés feltüntetésére a „K” jelzést ezeknél is alkalmazzák. A minősítést az *ügyészségek elnökei*, ill. az országos intézetek *igazgatói* végzik és azt minden év december havában felterjesztik az igazságügyminisztérium börtönügyi és a fiatalkorúak ügyeit intéző ügyosztályához. Az ügyészségi elnökök által elsőfokon minősített tisztviselőt másodfokon a kir. főügyész is minősíti s a minősítési jegyzéket ő terjeszti fel az igazságügyminisztériumba.

Az igazságügyi közszolgálatban a jó minősítés a kinevezés elengedhetetlen kelléke, döntő jelentőségű tényezője. Az igazságügyi hatóságoktól beérkezett minősítéseket az igazságügyminisztérium *elnöki osztálya* (kivéve a börtönügyi szakban történő minősítéseket) rendszerezi és ítéletáblák és törvényszékek szerint csoportosítva kezeli. A minősítő jegyzékek egy példánya egyébként a kinevezések, illetőleg előléptetések során javaslattevő hatáskörrel bíró szerveknél is rendelkezésre áll. A bírák és ügyészek évi minősítését az igazságügyminisztériumban az u. n. „státuslapokon” is feljegyzik s így bármelyik ítéletbíró vagy ügyész évtizedes minősítése is bármikor megtekinthető. Az igazságügyi közszolgálat személyzeti politikáját irányító szerveknek ily módon állandó áttekintésük van az ország igazságügyi személyzetének minőségéről, az egyes hivatalnokok képességeiről és a kinevezés, áthelyezés és más az igazságügyi igazgatás körébe tartozó döntéseiket mindig ennek figyelembevételével hozhatják meg.

I. minta a 62.500/1913. I. M. sz. rendelet 12. §-ához.

MINŐSÍTŐ JEGYZÉK

..... kir. ítéldbíráiról és segédszemélyzetéről.*

Az I. fokon egyedül minősítő hatóság { az ítéldbírákra nézve
 { a segédszemélyzetre nézve

A II. fokú minősítő hatóság { az ítéldbírákra nézve
 { a segédszemélyzetre nézve

Folyószám	Név, állás és életkor	A minősítő hatóság foka	Jogismeret	Felfogás	Ítéletehetség	Szorgalom	Magatartás	Bánásmód a felekkel	Vezető állásra alkalmasság	A minősítés indokolása	Jegyzet
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
		I.									
		II.									
		I.									
		II.									
		I.									
		II.									
		I.									
		II.									
		I.									
		II.									

*A segédszemélyzet tagjainak a 10. rovat üresen marad.

Az igazságügyi minősítési rendszer már magával a minősített személyeknek széles körével és az országos áttekintés biztosításával fölényben van a magyar közzolgálatban használatos egyéb — jórészt a Pénzügyi Szolgálati Szabályok igen szűkszavú rendelkezésein alapuló — minősítési módok felett. Növeli ezt a fölényt még az is, hogy a minősített tulajdonságok száma (ítélőbíráknál 7, ügyészeknél 8.) viszonylag nagy. Különösen értékesnek mondható az ítélobíráknál és az ügyészeknél a vezető állásra való képesség szempontjából való minősítés, ami az állami közzolgálat egyéb ágainál általában hiányzik. Az igazságügyi minősítések erevének mondható még az is, hogy a minősítések nem titkosak, arról az érdekelt tudomást szerezhethet.

Minden minősítési rendszer gyengéje azonban az, hogy a gyakorlat során a megállapított minősítő jegyek belső értéktartalma változhatik. Ennek állandó veszélye a nagy körültekintéssel szervezett és végrehajtott igazságügyi minősítési rendszer körében is állandó gondoskodást kíván. Megtörténhetik az, hogy egyes minősítő hatóságok a csupán igen kiváló teljesítmények jelzésére szolgáló „K” jel alkalmazásánál kevésbé szigorúan járnak el, mint a rendelet szövegéhez ragaszkodó hatóságok. Ilvmódon az utóbbiak által minősített hivatalnokok a minősítések tekintetében hátrányba kerülhetnek. Ennek hátránynak a kiegyenlítése végett viszont esetleg a szigorúbban minősítő hatóságok is sűrűbben alkalmazzák a „K” jelet, aminek következménye egyrészt a kiváló minősítések inflációja, másrészt pedig az eredetileg az átlagot meghaladó teljesítmények megjelölésére szolgáló „1” értékjegy értékesökkenése. Nem is beszélve az átlagos minősítések számára rendszeresített „2” értékjegyről.

Az igazságügyminisztérium illetékes osztályai a minősítési gyakorlatot állandóan figyelemmel kísérik és a múltban már több ízben közbeléptek, ha a gyakorlat a helyes alapelvektől eltérőnek látszott. Szerény véleményünk szerint azonban sem a minősítések időnkinti megszorítása, sem pedig a kiváló minősítési jelnek százalékszerű megszorítása hosszabb időre megnyugtató megoldást nem hozhat. Eredményt esetleg a minősítő értékjegyek szélesebb skálája hozna, ami az egyes hivatalnokok képességeinek és teljesítményeinek egyénibb megítélését tenné lehetővé.

Bár az igazságügyi minősítésekben értékelt tulajdonságok száma viszonylag elég nagy, azok fokozatos bővítése is indokolt lenne. Így elsősorban a csupán az ügyészi minősítéseknel szereplő „*előadóképesség és fellépés a nyilvánosság előtt*” rovatot a többi minősítéseknel is alkalmazni kellene, legalábbis a bírácánál, fogalmazócánál és a kir. kincstári jogügyi igazgatóság fogalmazási személyzeténél. Ez utóbbi hivatalnál különösen nagyfontosságú lenne ennek a tulajdonságnak a minősítése.

Igazságügyi minősítési rendszerünk azonban e csekély fogyatkozások ellenére is a magyar közzolgálati jog és személyzeti politika megoldatlan kérdései között a fejlettebbek közé tartozik.

AZ ÁLLAMI TANÁROK ÉS TANÍTÓK MINŐSÍTÉSE.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter fennhatósága alatt álló iskoláknál működő oktató-személyzet minősítésére nézve a 38.700/1936. V. 1. számú rendelet intézkedik. A rendeletben lefektetett alapelveket tudomásom szerint előzetesen több alkalommal megtárgyalták az Orsz. Közoktatási Tanácsban. Ezekben a tanácskozásokon a minisztérium kiküldöttein kívül résztvettek az ország legnevesebb pszichológusai, illetőleg a pszichológiai külföldi vizsgálati módszereket is kitűnően ismerő, azokat továbbfejlesztő s önállóan alakító lélektani kutatók. A rendelet megjelenése előtt tehát bőséges alkalom nyílt a minősítés lélektani elveinek felkutatására és megtárgyalására. A rendeletből ugyan ezek a magyarázatok, utalások és alátámasztások hiányoznak, mert a rendelet természeténél fogva ilyen terjedelmes megokolásokat nem bírt volna meg, de ezeket egyébként is a minősítések megejtése előtt megtartani szándékolt igazgatói értekezleten kívánták ismertetni. Ez az értekezlet azonban elmaradt és így a Közoktatási Tanács munkálatainak pszichológiai vonatkozásai nem kerültek semmiféle formában a nyilvánosság elé.

A minősítési lapok célja és rendeltetése nyilvánvalóan nem lehet más, mint a lelki tulajdonságok egyéni megfigyelésen alapuló beható ismerete és ennek alapján az illető szolgálati vagy hivatali alkalmasságának, képességeinek megállapítása. Nyilvánvaló ugyanis, hogy az egyéni képességeknek, hajlamoknak, érdeklődési köröknek, szaktudásnak és gyakorlati ismereteknek fel nem ismerése nemcsak az egyén, hanem a közönség, a közszolgálat, a társadalom és a nemzet szempontjából is súlyos, akárhányszor végzetes, talán soha nem reparálható veszteséget vagy veszedelmet idéz elő, azért ezeknek figyelmen kívül hagyása pótolhatatlan mulasztás és könnyelműség a hivatalvezetők részéről.

A közösség részéről a legsúlyosabb károsodás a meg nem felelő pályára került, vagy a meg nem felelő képességekkel állást betöltő vagy a hivatalában felületes, hanyag, lelkiismeretlen egyén, aki eltévelyedése vagy a részére alkalmatlan munkahelyre való állítása miatt kellően ki nem fejlesztette hivatástudatát, s megfelelően be nem gyakorolt hiányos lelki készségekből, szaktudásból, alképességből tengődik s ennelfogva helyét, kijelölt munkakörét tökéletesen soha be nem töltheti.

Eppen ezért az alkalmazott egyéniségének, személyisége alkotó jegyeinek, jellemző tulajdonságainak, hajlamainak, képességeinek és szaktudásának felderítése és megismerése, ezeknek munkábaállítása, esetleg fejlesztése és alakítása messzemenő jelentőségű és a használhatóság szempontjából a munkahely kijelölése végett a legégetőbb feladat.

A lelkiiség és uralkodó vonásainak megjelölése természetesen csak analízis, szétbontás útján lehetséges s ezért minden minősítési lapon (l. 299—302. old.) többféle adat-csoport szerepel.

Igy mindenekelőtt személyi adatok. Aztán munkakör elvégzésére szükséges alkalmassági, képességi szakképzettségi adatok, esetleg egyéb szellemi, lelki képességek megállapítására szükséges adat-csoportok.

Nem vitás, hogy az A) és B) csoportbeli adatok csak a leg-szükségesebb ténybeli körülményeket ölelhetik fel. Kérdés azonban, hogy minő, az egyénre leginkább jellemző tulajdonságokat rögzítsenek meg a szellemi, illetőleg a lelki képességek feltüntetése-re szolgáló adatgyűjtések. Magától értetődik, hogy a szellemi ké-pességek teljes kifejtését célzó vizsgálati szempontok, így: értelmesség, felfogás, ítélőképességek, emlékezet, kedélyállapot, erkölcsi ma-gatartás, társas magatartás, munkaminőség, munkamenet önkri-tika, igazságérzet, önfegyelmzés, kötelességtudás, kötelességtelje-sítés, megbízhatóság, idegrendszerbeli állapot, stb. stb. egyforma súllyal nem jöhetnek tekintetbe a személyiség uralkodó jegyeinek vizsgálatánál mert ezek oly hihetetlen részletekre eső, szétfolyó képet adnak, hogy a hivatalvezető, illetve a minősített hivatali alkalmassága végett érdeklődő számára a részadatokból feltétle-nül szükséges szintézis, együttlátás megalkotása szinte lehetet-lenné válik.

A szintézis könnyű megalkotásán kívül a sok szempontot figyelembe vevő minősítő lap a minősítésre hivatott vezetőt is felületességre csábítja, esetleg könnyelműsége szoktatja, vagy talán tág lelkiismeretűvé teszi, mert a túlságos adathalmazat a könnyű áttekinthetőséget és a gyors eligazodást akadályozza. A kész feleletek pedig a megfigyelés alaposságát, huzamosságát tesz-zik feleslegessé és az egyénítő vonások esetleges figyelmen kívül hagyását, mert a minősítés elvégzésére elegendő a megadott kér-dőpontokra szolgáló feleletek között való választás. Itt még az a veszély is fenyeget, hogy a szigorú, emberkerülő, hivatali be-osztottjaival keveset törődő főnök, egyszerűen a rosszabb szöve-gekkel felel a minősítés alkalmával, az emberibb, érzőbb lelkű, a szívére hallgató főnök a jobb szövegekkel minősíti beosztottját. Ezeknek a hibáknak a kiküszöbölése végett az említett minisz-teri rendelet mindössze négy jelentős adatsoporra kér feleletet. Ezek közül a tanítási munka szempontjából legfontosabb a tanár tárgyi tudása, szakképzettsége. Ez természetesen csak korlátozott terjedelmű tudásra szorítkozhatik, ami épp ezért további kiegé-sztésre szorul s ennél fogva mérlegelni kell a minősítésnél azt is, hogy a tanár gondol-e szaktudásának, pedagógiai ismeretének állandó ébrentartására, elmélyítésére és továbbgyarapítására. A szaktudáson kívül az iskolai munka eredményességének szem-pontjából feltétlenül figyelembe veendő a módszeres eljárása, hogy e tekintetben állandó lépést tart-e a pedagógiai elmélkedők tanításán felépülő módszeres eljárásokkal. Az oktató tevékeny-ségével szorosan összefügg a tanulók tudásmértéke, hogy meny-nyire sajátítják el a tanár irányítása mellett a tantervben előírt szaktárgyi ismereteket. Itt nem lehet nélkülözni azt sem, hogy a tanár helyesen ítéli-e meg a tanulók tudását, vagyis lelkiismeretesen dolgozott-e, helyesen osztályozott-e, az érdemjegyei kellő tárgyi alappal bírnak-e.

Az iskola megnevezése:

Minősítési lap

A) Személyi adatok:

1	Név és állás:		
2	Születési helye, éve, hónapja és napja:		vallása:
3	Családi állapota, gyermekeinek neve és születési éve:		házastársának foglalkozása:
4	Közép- (középfokú) iskola	tanulmányai (intézet, idő megjelölésével)	
5	Főiskola:		
6	Oktlevél: (A kiállító hatóság, az oklevél száma és kelte feltüntetésével)		
7	Szaktárgyai		
8	Szaktárgyviszto közül: a) mely tárgyakat tanított; b) mely tárgyakat tudna tanítani		
9	Nyelvismerete a fok megjelölésével: (tökéletesen, elég jól, kevéssé)	a) ért b) beszél c) ír	tanítani képes a magyar nyelven kívül: nyelven
10.	Tanulmányi útjai: (hol és mennyit tartózkodott külföldön?)		
11.	Milyen tanfolyamon vett részt? (Különleges műszaki tanulmányai)		
12.	Előzetes gyakorlati működése?		

13.	Katonai, harcéri szolgálata (csapatost, rang, az arcvonalban töltött idő), hadifogság (hely, idő), kitüntetései:	
14.	Iskolán kívüli elfoglaltsága, tisztegek, polgári kitüntetései:	
15.	Tudománya, irodalmi, gyakorlati és társadalmi munkássága:	
16.	Szerepe az iskolán kívüli népművelésben és levelezésben:	
17.	Jegyzet.	

B) Szolgálati adatok:

18.	Mikor tett hivatali fogadalmat?	
19.	Mikor tett hivatali esküt?	
20.	A fizetés szempontjából beszámítható szolgálati idő kezdete és a besoroló rendelet száma	
21.	Illetményhivatali törzsszáma:	
22.	Van-e természetben lakása és milyen helyiségekből áll:	
23.	Két hónapot meghaladó betegségei és szabadságai:	
24.	Volt-e fegyelmi büntetve? Mikor, miért, miért? A rendelet száma, kelte	

D) A minősítés adatai:

Az igazgató v. kir. tanfelügyelő minősítése	A tank. kir. főigazgató minősítése
<p>A tanár (tanító)</p> <p>I. tanítási munkája: ☐</p> <p>a) tárgyi tudása:</p> <p>b) tanításának tervszerűsége:</p> <p>c) tanítási módszere:</p> <p>d) tanításának eredménye:</p> <p>e) helyesen ítéli-e meg az eredményt?</p>	
<p>II. nevelői tevékenysége: ☐</p> <p>a) tanítási óráin:</p> <p>b) óráin kívül:</p>	
<p>III. hivatali buzgalma: ☐</p>	
<p>IV. egyéni és társadalmi magatartása: ☐</p>	
<p>Részesült-e figyelmeztetésben? Ha igen, mikor és miért?</p>	
<p>Alkalmas-e igazgatói állásra vagy más különleges megbízásra?</p>	
<p>Utólagos bejegyzések:</p>	

Kelt évi hó n.

P. H.

igazgató
kir. tanfelügyelő.

tanterületi kir. főigazgató.

Minden más lelki tulajdonság figyelembevehető jellemvonásokat takar ugyan, de az iskolai munka megítélése szempontjából többé-kevésbé közömbös és jórészt már erélyes továbbképzéssel, állandó vezetéssel sem másítható meg lényegesen, s így figyelmen kívül hagyható.

Az iskola nemcsak tanít, hanem nevel is. Lelki tulajdonságokat formál, alakít, fejleszt, begyakoroltat. Éppen ezért első és legfontosabb a gyermek egyéniségének, uralkodó jellemvonásainak megfigyelése és ehhez igazítani a gyermek fejlődésének, lelkiségének kialakítását, hogy útmutatással szolgálhassunk a pályaválasztás nehéz kérdésének megoldásában is. Az egyéniség elemzése, uralkodó vonásainak megállapítása jelentőssé csak akkor válik, értékesse csak akkor lesz, ha adatait a gyermek irányítása érdekében jövő útjainak kijelölésében fel is tudjuk és fel is akarjuk használni. Ezért a tanár nevelőtevékenységének minősítésekor figyelemmel kell lenni arra, mérlegelni azt, hogy tárgyának nevelő hatásait és lehetőségeit kellőképpen kiaknázza-e, résztvesz-e a tanulók nevelésében az órán kívül is és hogy éppen a nevelő és oktató munka eredményes elvégzésének biztosítása végett kellő fegyelmet tart-e az órán és ezt a fegyelmet milyen eszközökkel éri el.

Minthogy a nevelésnek leghatékonyabb rugója a példaadás, nem lehet mérlegelésen kívül hagyni a tanár hivatali buzgalmát, pontosságát, megbízhatóságát, gondosságát, nemcsak a tanítás, de egyéb hivatali munka elvégzésében is, és ezeket feltétlenül minősíteni kell.

Végezetül éppen a nevelés érdekében annyira fontos egyéni és társadalmi magatartás az, ami különös megítélést érdemel.

Ezek azok a lényeges szempontok, amiket figyelembe vesz a tanításkérdés minősítésekor az említett miniszteri rendelet. Az iskolai munka szempontjából jelentős és mindenre kiterjedő kevés adat-csoportnál fogva a szintézis megalkotására nagyon alkalmasak. Az egyéniség megállapítására pedig kiváló lehetőséget nyújtanak, mert a minősítést végző hivatalfőnököt megfigyelésre és tapasztalatszerzésre ösztönzik.

Itt még csak egy kívánság merülhet fel, hogy az eddigi minősítési adatoktól eltérően a tanár tanítási munkáját mérő szóbeli vagy számmal jelölt minősítés ne foglalja egyúttal magában a tárgyi tudás mellett a tanítás módszerére vonatkozó ítéletet, vagy a tanítás eredményének és helyes megítélésének szempontja is jelentkezhetik.

Kívánatos volna ezeknek a szétválasztása, mert hiszen nem egyszer megtörténik, hogy kitűnően képzett tudós teljesen módszertelen tanár, aki az eredmény megítélésében egészen téves utakon jár. Megfordítva a legjobb módszer, s a módszeres eljárásokban való széleskörű tájékozottság sem pótolhatja a tanár tárgyi tudását, alapos szakismereteit.

Egyéb vonatkozásaiban az állami tanügyi alkalmazottak forgalomban lévő minősítési lapjait megfelelőnek tartom.

TESTÜLETI RENDSZER FRANCIAORSZÁGBAN.

I. A francia testületi önkormányzatok fejlődése.

1. Olaszországon kívül egyetlen országhoz sem fűződik a hivatási szervezkedés évezredes történetének annyi kimagasló eseménye, mint a történelmi Franciaországhoz. Ezen a területen a testületi eszme már az ókorban is érvényesült, a történelem folyamán pedig a hivatási szervezetek valamennyi válfaja megjelent, sőt a korporativizmus általános fejlődésének is nem egyszer Franciaország szabott irányt.

Gallia meghódítása után keletkeznek az első korporációk (*collegia artificum, corpora artificum*) és épen olyan nagy szerepet játszanak, mint a római birodalom többi tartományában. Nizza, Narbonne, Nimes, Paris, Lyon, Aix, Arles, Marseille, Vienne, Valence történetírói a selyemszövők (*centenari*), orvosok (*medici*), borkereskedők (*negotiatores vinari*), mészárosok (*negotiatores artis macellariae*), hajósok (*nautae*), lakatosok (*clavarii materiarum*), stb. testületeiről tesznek említést. A birodalom bukása után a rómaiakkal együtt a gall korporációk is eltűnnek, de a középkor hajnalán a céhek (*confréries*) alakjában új életre kelnek. Elsőnek a párisi gyertyaöntők céhe alakul meg 1061-ben s utána a céhrendszer Franciaország középkori történetét épen olyan döntően befolyásolja, amint hatását az olasz, vagy német városállamok története is mutatja. A céhrendszernek a XVI. század folyamán európszerte bekövetkezett válságát azonban Franciaország sem kerülte el, sőt a legerősebb visszahatás épen Franciaországban robbant ki. Turgot nevéhez fűződik a céhrendszer megszüntetésének első kísérlete, aki 1776-ban a szabadkereskedelem újkeletű eszméi nevében tiltotta meg a foglalkozási szervezetek működését. Ha Turgot intézkedései hosszú életűeknek nem is bizonyultak, a céhrendszer bukását többé feltartóztatni nem lehetett. Az alkotmányozó nemzetgyűlés 1791. június 14-én kelt törvénye (*Décret relatif aux assemblées d'ouvriers et artisans, de même état et profession*) egy tollvonással eltörölte a céhrendszert. *A Chapelier-törvény rendelkezéseit egész Európa átvette.*

2. A céhrendszer eltörlését követő események ismét megerősítették azt a történelmi tényt, hogy a foglalkozási szervezetek közreműködését egyetlen korszak állama sem nélkülözheti. Az államhatalom maga volt az, mely a céhrendszer romjain az új — úgynevezett törvényes érdekképviseleti — rendszert felépítette. Napoleon 1802-ben a kereskedelem terén felújítja a már korábban is ismert kereskedelmi tanácsokat, amelyeket ezúttal elsőízben neveznek kamarának (*Chambre de commerce*). Az új intézmény

Napoleon hódításai révén Európa több országában meghonosodik.¹ Franciaországban pedig egész sor foglalkozási ágat felölel. A kereskedelmi kamarákat 1803. március 16-án közjegyzői kamara (*Chambre des notaires*), ugyanezen év április 12-én iparkamara (*Chambre consultative des arts et manufactures*), 1804. március 13-án ügyvédi kamara (*Barreau d'avocats*), 1890. október 7-én tőzsdei kamara (*Chambre syndical des agents de change*), 1924. január 3-án mezőgazdasági kamara (*Chambre d'agriculture*) és végül 1925. július 26-án kézműves kamara (*Chambre de metiers*) követi. Az érdekképviseleti hálózaton épült fel Franciaország hivatási jellegű csúcsszerve: a nemzeti gazdasági tanács (*Conseil National Économique*) is. Az 1925. január 16-i rendelet² állította fel, azzal a rendeltetéssel, hogy a gazdasági törvényjavaslatokra véleményét nyilvánítsa.³ *A kamarák intézménye tehát francia eredetű és francia uralom nyomán terjedt el úgyszólván az egész világon.*⁴

3. Az államhatalom kezdeményezésénél sokkal nagyobbra volt hivatott az a szervezkedés, amelyet az érdekelt foglalkozási ágak önkéntes megmozdulása indított el hódító útjára. Az ipari forradalom nyomán keletkező új társadalmi osztály — a gyárak munkástömege — saját osztályérdekeinek érvényesítése végett a szabadelvű alkotmány minden tiltó rendelkezése ellenére szervezkedésbe kezdett. Az új foglalkozási szervezetek — az úgynevezett szakszervezetek (*syndicat*) — eleinte kizárólag gazdasági érdeket szolgáltak, később azonban — főleg *Georges Sorel* tanításának hatása alatt — forradalmi célokat követnek. Működésükkal szemben az államhatalom tagadó álláspontra helyezkedik, amivel azonban terjeszkedésüket megakadályozni nem tudja. Tulajdonképpen a tényleges helyzetet szentesíti az 1884. évi március 21-i törvény, amikor a szakszervezkedés szabadságát elismeri. Nem sokkal ezután a francia állam sokkal tovább megy s a szakszervezeteket a közszolgálatba is bevonja.⁵ A szakszervezkedésnek ez a fejlődési folyamata Európa más országaiban is végbemegy, de talán Franciaországban a legjellegzetesebb.

A forradalmat követő gazdasági válságok a liberalizmus elvi alapján álló Franciaországot is arra kényszerítették, hogy a gazdasági életbe beleavatkozzék. Ennél a fejlődési foknál az állam a szakszervezeteket nemcsak elismeri, de szakértő közreműködésüket is igénybe veszi s ennek során fontosabbnak fon-

¹ A magyar kamarai intézmény eredete szintén arra a fiemei kereskedelmi kamarára vezethető vissza, amelyet 1811-ben a franciák állítottak fel. *Szávay Gyula*: A magyar kamarai intézmény és a budapesti kamara története, Budapest, 1927., 72. l.

² *Journal Officiel*, 1925. évi január 17-i sz.

³ L. bővebben vitéz *Guótfalvy-Dorner Zoltán*: Nemzeti gazdasági tanácsok, Magyar Közigazgatástudományi Intézet, 10. sz., Budapest, 1932., 45—48. l.

⁴ *Radó Rezső—Diczig Alajos*: A kereskedelmi és iparkamarák hazánkban és külföldön, Debrecen, 1938., 10—28. l.

⁵ Jellemző *Duguít* megállapítása: „Deux forces gouvernantes apparaissent actuellement en France: la majorité numérique des individus et les *syndicats professionnels*”. *Droit constitutionnel*, Paris, 1923., 9. l.

tosabb közigazgatási, jogszabályalkotási és bíraskodási funkciókkal bízta meg. Ennek következménye, hogy fokozatosan veszítenek osztályharcos jellegükből (*syndicat de classe*) és visszatérnek eredeti foglalkozási érdekeket védő hivatásukhoz (*syndicat de profession*).⁶

A szindikátusok közigazgatási szolgálata kezdetben pusztán véleménynyilvánításban merül ki, amire az első alkalmat az 1892. évi vámtarifa megállapítása szolgáltatta. Néhány évvel később a munkatörvények végrehajtásának ellenőrzésébe vonják be a szindikátusokat. Tovább megy egy — 1901. évi február 13-án kelt — rendelet, mely az államvasuti alkalmazottak munkaidejének ellenőrzését az érdekelt szakszervezetek kiküldötteiből alakuló munkabizottságokra bízta. Az üzemi munkarend fenntartásában fontos szerepet játszó műhelyi megbízottakat az 1917. évi február 5-i rendelet nyomán ugyancsak a szakszervezetek választják. Az ipari és kereskedelmi üzemek munkaidejét szabályozó 1919. évi január 18-i törvényjavaslatot szakértő bizottság tanulmányozza, melyben a szakszervezetek hivatalosan is résztvesznek. Fejlődéstörténeti szempontból is fontos a felső bíróságok által már korábban is elismert szokásjogot szentesítő 1920. évi március 12-i törvény, mely a szakszervezetek törvényes képviselői jogát a jogszolgáltatás minden fokozatán elismeri. 1922-ben a német jóvátételi szállítások, majd az ipari célú tudományos kutatások tekintetében nyilvánítják hivatalosan véleményüket a szakszervezetek. Az 1925. évi július 19-i törvény szerint pedig a tartományi főnök a tanoncadó kérdésében felmerült vitákat a szakszervezetek véleménye alapján dönti el. Az 1932. évi február 5-i törvény az üzemi munkarend biztosítása, az augusztus 10-én kelt törvény pedig az alkalmazható külföldi munkások arányszámának megállapítása tekintetében helyez súlyt a szakszervezetek véleményére. Az 1932. évi március 11-i törvény a családi pénztárak felügyeletében a szindikátusnak jelentős szerepet biztosít. Az 1935. évi július 2-i törvény a tejjgazdálkodást szabályozó rendelkezések végrehajtásánál veszi igénybe a szakszervezetek közreműködését. Az 1938. évi november 8-i rendelet az orvosi diplomák felülvizsgálatába, az 1936. évi január 20-i rendelet az állami erdőekben foglalkoztatott napszámosok fizetésének megállapításába vonja bele a szakszervezeteket. Ügydöntő jelentőséget tulajdonít a szakszervezetek véleményének s ezért a fejlődés szempontjából is jelentős az 1936. április 7-i törvény, mely a cipőiparban új üzemek létesítését a szakma kedvező véleményétől teszi függővé.

Lényegesen jelentősebb hatáskört biztosított a szakszervezetek számára a kollektív munkaszerződések (*conventions collectives de travail*) kötésének joga, amivel a jogszabályalkotás aktív tényezőivé váltak. Első ízben az 1899. évi augusztus 10-i törvény tartalmazta fel a munkaadók és munkavállalók szakszervezeit

⁶ „So werden die Syndikate, die als Formen des Klassenkampfes entstanden sind, von dem Staat zur Mitarbeit herangezogen.“ Höhn, Reinhard: Die Grundprinzipien des französischen Verwaltungsrechts. Das ausländische Verwaltungsrecht der Gegenwart, Berlin, 1940., 28. 1.

arra, hogy a közmunkát elnyert vállalkozó által fizetendő átlagos munkabéreket kölcsönös megállapítás útján rögzítsék. Még tovább ment a ruházati iparhoz tartozó munkások pihenő idejét szabályozó 1917. évi június 11-i törvény, mely a végrehajtás jogát a kollektív szerződésekre ruházta. A kollektív szerződések első átfogó szabályozása az 1919. évi április 23-i törvényhez fűződik, mely az ipari és kereskedelmi alkalmazottak működésére vonatkozó keretszabályok végrehajtását teljes egészében a szakszervezetekre bízta. Ezután egyre gyakoribbak azok a jogszabályok, amelyek a kollektív munkaszerződéseknek általánosan kötelező erőt tulajdonítanak. Az 1925. évi december 19-én kelt törvény a heti munkaszünet szabályozását a kiskereskedelem terén a szakma legjelentősebb szakszervezeteinek hatáskörébe utalta. Az előírt formában kihirdetett szerződések a szakma tagjait a törvényes felhatalmazás alapján kiadott rendeletek (*décret-loi*) erejével kötelezték. A 40 órás munkahetet bevezető 1936. évi június 21-i törvény pedig kimondotta, hogy a munkaidő beosztása tekintetében a szakszervezetközi megállapodás az irányadó. A vázolt fejlődést az 1936. évhez fűződő szociális törvények tetőzték be, amelyek során a június 24-i törvény elvi élelmondta ki, hogy az iparban és kereskedelemben a szakma képviselőit leginkább hivatott („*les organisations les plus représentatives*“) szindikátusok szakszervezetközi megállapodásának hatálya a szakma tagjait az általános magánjogi szerződéseken túlmenően a törvények erejével kötelezi. Ezzel a törvényhozás a kollektív munkaszerződéseknek kétségen kívül a jogszabályok szerepét szánta (*législation privée, loi de la profession*).⁷

A szakszervezeteknek az igazságszolgáltatásba való bevonását az osztályharc kielesedésével párhuzamosan elfajuló kollektív munkaviszonyok (*conflits collectifs du travail*) kiegyenlítése tette szükségessé. A megoldás felé az első lépést az 1892. évi december 27-i törvény tette meg, mely az önkéntes döntőbírói eljárást (*arbitrage facultatif*) vezette be. Ezen az úton haladt tovább az 1921. évi október 29-i törvény, mely a különböző vasútvállalatok és személyzetük kollektív perének elbírálása végett a szakszervezetek kiküldötteiből álló döntő bíróságot létesített. Ugyanezzel a céllal hívta életre az 1931. évi április 19-én kelet rendelet a fuvarozási vállalatok egyeztető bizottságait (*Comité de coordination*). Ezeket a megoldásokat már csak egy lépés választotta el az általánosan kötelező döntő bírói eljárástól (*arbitrage obligatoire*), mely a munkaadók és munkavállalók csúciszervezeteinek úgynevezett Matignon-megállapodását (*Accord-Matignon*) követően

⁷ „Elle est un acte législatif élaboré par les organes privés et par voie conventionnelle“. *Bonnard, Roger: Syndicalisme, Corporatisme et État Corporatif*, Paris, 1937., 9. és köv. l.

„Durch die Gesetze von 1936. ist die Entscheidung über die Arbeitsbedingungen grundsätzlich den Syndikaten übertragen worden, die nicht mehr lediglich als Verband ihrer Mitglieder, sondern als Vertreter des gesamten Berufsstandes angesehen werden.“ *Hilger, Marie Luise: Die Arbeitsbedingungen im französischen Arbeitsrecht*, Berlin, 1939., 14. l.

az 1936. évi december 31-i törvényben meg is valósult.⁸ A szabadelvű Franciaországnak — a kollektív munkaszervezősekről szóló 1936. június 24-i törvény mellett — ez a második nagyszabású szociális törvénye⁹ a szakszervezetek befolyását a békéltető eljárásban és a döntőbíráskodásban egyaránt biztosította.¹⁰

A vázolt fejlődés során bármilyen jelentős közhatalmi jogosítványok birtokába jutottak is szakszervezetek, alapjellegükben mégis magánegyesületek maradtak. A francia szindikalizmus azonban ennél a fejlődési állapotnál nem állott meg, hanem az államszindikalizmus felé is nem egy jelentős lépést tett. A cukorrépa-termelés és értékesítés válsága a termelőket, feldolgozókat és értékesítőket közös érdekvédelmi szerv létesítésére kényszerítette. A termelők és gyárosok szakszervezetközi egyesületét (*L'entente intersyndicale des producteurs de sucre*) az 1935. évi augusztus 8-i törvény közjogi jelleggel ruházta fel és állami felügyelet alá helyezte, majd az október 30-i rendelet törvény a termelés szabályozásával bízta meg. Hasonlóképpen ment végbe a cikóriatermelés megszervezése is. Az 1936. évi május 8-i, majd a július 16-i rendelet a cikóriatermelők és a cikóriaszáritók szakszervezeteit közjogi jelleggel ruházta fel és az érdekelt foglalkozási ágak kényszer szervezetévé nyilvánította.¹¹ Ez a francia szindikalizmus — különösen Sorel szindikalista tanításán keresztül — az olaszországi fejlődésre és ezen keresztül az államszindikalizmus európai térhódítására döntő befolyást gyakorolt.¹²

4. A franciaországi szindikalizmus sokáig önkéntes, később az államszindikalizmus¹³ határain járó — közjogi irányú — alakulása¹⁴ lassú, de feltartóztathatatlan fejlődés útját jelezte. A forradalom eszméin felépülő alkotmány és közigazgatás a XIX. század többé-kevésbé harmonikus társadalmi viszonyai között megállta a helyét. Mihelyt azonban a társadalmi és gazdasági élet egyensúlya felbomlott, az állami beavatkozás elkerülhetetlenné vált és az individuális-liberális francia közjogi felfogás is megváltozott. A közösség szolgálatának eszméje — a *service public* gondolata¹⁵ az alkotmány alapjainak változatlan megtartása

⁸ A törvény jelentőségét részletesen *Bonnard* fejti ki. Id. m., 36—64. l.

⁹ Az 1936. évhez fűződő szociális törvényeket a Chautemps-kormány terve szerint átfogó munkaalkotmány követte volna. A hat tervezetből álló javaslatból azonban nem lett törvény. L. *iffj. Erödy-Harrach Béla*: Francia tanulságok. Magyar Szemle, 1940., 48—53. l. — Ugyanerről *Hilger*: Id. m., 18—19. l.

V. ö. *Lacza István*: A francia szociális katolicizmus. Magyar Szemle, 1940., 295—295. l.

¹⁰ A francia szindikalizmus fejlődéséről *Drágffy Miklós* részletesen tájékoztat. A testületi önkormányzat Franciaországban. Magyar Közigazgatástudományi Intézet kiadványai, 28. sz., Budapest, 1959., 52—59. l.

¹¹ „In dieser Form des Syndikalismus deutet sich bereits, als neue Form die autoritäre Verwaltung an, die allerdings nur im Notfall in Erscheinung treten soll.“ *Höhn*: id. m., 28. l.

¹² Fentieket bővebben *Bonnard*, *Drágffy* és *Hilger* fejtegetik.

¹³ „Verstaatlichung der Syndikate.“ *Hilger*: id. m., 215. l.

¹⁴ V. ö. *Hilger*: id. m., 212. l.

¹⁵ V. ö. *Valló József*: A service public eszméje a mai francia közigazgatási jogban. Magyar Közigazgatástudományi Intézet, 52. sz., Budapest, 1940.

mellett is a francia államéletet a beavatkozás irányában alaposan átalakította.¹⁶ Az államigazgatásban fokozatosan térhódító szindikalizmus további logikus fejlődését jelentette az a másik megoldás, amelyben a különféle társadalmi osztályok és foglalkozási ágak szindikátusai magasabb egységbe tömörülve veszik ki részüket az állami feladatok megvalósításából. A korporativizmus — *Höhn* szavai szerint a testületi igazgatás (*Korporationsverwaltung*)¹⁷ — bevezetésének első kísérletét a francia halászat megszervezésében kell látnunk, melynek során a munkaügyi miniszter a halászatban érdekelt munkaadók és munkavállalók szakszervezetének egyesüléséből keletkezett szervezet (*Entente Interfédérale des Pêcheurs de France*) bízta meg a termelés és értékesítés szabályozásával. A szakmaközi testület szakszervezeteként — és pedig a hering-bizottság (*Comité du hareng*), nagyhal-bizottság (*Comité des grandes pêches*), a tonhal-bizottság (*Comité du thon*), a rák-bizottság (*Comité des Crustacés*) és a makréla-bizottság (*Comité du Maquereau*) — határozatai az érdekelt foglalkozási ágakat a törvényes felhatalmazás alapján kiadott rendelet hatálya alá kötelezték. Hasonló felhatalmazásban részesült a gépkocsi vállalkozók és a gépkocsi vezetők szakszervezeteinek kiküldötteiből alakított állandó bizottság is. Ezek a szakmaközi bizottságok már nem mások, mint a termelési kategóriák — egyes szindikátusoknak (*syndicat mixte*) is nevezett — szaktestületei (*corporation de catégorie*). A korporációknak fejlettebb alakját hívta életre az 1936. évi augusztus 15-i törvény, mely a búzagazdálkodás irányítására a szakmaközi nemzeti búzahivatalt (*Office Nationale Interprofessionnel du Blé*) állította fel.¹⁸ A búzahivatal a törvény szavai szerint jogi személyiséggel felruházott közjogi intézet (*établissement public*). *Bonnard* szerint megszemélyesített közszolgálat („*un service public personnalisé*”). Valójában a liberális Franciország legfejlettebb — a szó szoros értelmében vett — közjogi korporációja (*corporation de droit public*). Széleskörű autonómiáját választott szervek gyakorolják. A hivatal lényegében a termelők, feldolgozók, értékesítők és fogyasztók választott képviselőiből áll. Hatásköre a búzatermelés, feldolgozás és értékesítés egész területét felöleli. A nemzeti búzahivatal tehát a szaktestületeknek abba a csoportjába tartozik, amelyet az irodalomban termelési ciklusokra alapított korporációknak (*corporation par cycle de production d'un produit*) neveznek. Emellett olyan korporációk ezek — s ebben különböznek az ugyancsak a termelési ciklusok alapján szervezett fasiszta korporációktól —, amelyek a termelők mellett a fogyasztókat is magukban foglalják („*que la corporation doit comprendre non*

¹⁶ „Ein neuer Typ der Verwaltung ist entstanden, der neuen sozialen Bedürfnissen Rechnung tragen will, die sogenannte *Interventionverwaltung*.” *Höhn*: id. m., 27. l.

¹⁷ „Der Korporativismus stellt daher gegenüber dem Syndikalismus eine bedeutsame Weiterentwicklung dar.” *Höhn*: id. m., 29. l.

¹⁸ Ugyanílyen szerv volt a spanyol búzahivatal (*Servicio Nacional del Trigo*) is. *L. Karay Kálmán*: A spanyol nemzeti szindikalista alkotmány újabb fejlődése, különlenyomat a Közigazgatástudomány, 1945. évi 6. számából, Budapest, 1945., 7–8. l.

seulement les producteurs, mais aussi les consommateurs).¹⁹ A korporativizmus eszméinek franciaországi térhódítása és a liberális államra annyira jellemző tervszerűtlen — de elkerülhetetlen — gyakorlati alkalmazása sok tanulságot rejt magában. Azt bizonyítja, hogy az állam válságából kivezető utat a liberálisdemokrata Franciaország is a korporativizmus megvalósításában kereste.²⁰

5. A francia állam átalakulásával egyre szaporodott azoknak a jogászoknak, politikusoknak és közgazdászoknak a száma, akik hazájuk jövőjét a teljes értékű korporációs átalakulásban látták. Egész sora alakult azoknak a tudományos és társadalmi intézményeknek, amelyek a korporativizmus eszméinek terjesztését tűzték ki céljukul. Ezek közül az *Institut d'Études Corporatives et Sociales* ma is szerepet visz.²¹ A korporativizmus eszméinek sikerét mi sem bizonyítja hatásosabban, minthogy a *harmadik köz-társaság olyan korporációs irodalmat termelt ki, amellyel Olaszország kivül egyetlen nemzet sem dicsekedhetik.*²²

II. A francia testületi önkormányzatok mai rendszere.

1. Pétain tábornagy tehát termékeny és jól elkészített talajra talált, amikor az államhatalom átvétele után kijelentette: „*L'État français sera corporatif.*”

Pétain tábornagy 1940. július 10-én állt a háborúban össze-tört francia nemzet élére. Ezen a napon a francia nemzetgyűlés teljhatalommal („*tous pouvoirs*”) ruházta fel és a *liberté, égalité, fraternité* helyett a *travail, famille, patrie* eszméit szolgáló új alkotmány kihirdetésére hatalmazta fel. Első alkotmánylevelében a hatalom átvételét, a másodikban a törvényhozó és végrehajtó hatalom kizárólagos gyakorlását jelentette be. Ma valóban a francia állam feje (*Chef de l'État français*). A törvényhozó és végrehajtó hatalom kizárólagos birtokosa.²³ A nemzeti forradalom (*révolution nationale*) vezére és az új rend (*ordre nouveau*) végrehajtója.²⁴

¹⁹ L. részletesen *Bonnard* id. m., 89—104. l.

²⁰ Ezt nevezi *Bonnard* hivatási demokráciának (*démocratie professionnelle*). A testületi államot ugyanis a demokrata állam új válfájának tekinti. *L'État corporatif est une forme de l'État démocratique qui consiste en ce que tout ou partie des organes représentatifs du peuple comportent une représentation professionnelle.* Id. m., 105—106. l.

²¹ L. *Pour l'Organisation corporative de l'Économie française 1954—1942.*, Paris, 1942.

²² V. ö.: *Pápai Károly* ismertetését *Louis Baudin* *Le Corporatisme*, (Paris, 1942.) című könyvéről. *Közgazdasági Szemle*, 1945., 105—111. l.

L. még: *Bouvier — Ajam, Maurice*: *La Question du Corporatisme*, Paris, 1958. — *Sacco, Italo Mario*: *Orientamenti corporativi del mondo*, Torino, 1959., 145—162. l. — *Höhn*: id. m., 29. l. és *Hülger*: id. m., 213. l.

A mai francia korporativizmus gazdag irodalmáról *Bouvier-Ajam* legújabb keletű munkájában (*La Doctrine Corporative*, Paris, 1945., 2—9. és 300—312. l.) részletesen beszámol.

²³ „*Il est le Chef de l'Exécutif comme du Législatif.*” *Thouvenin, Jean*: *Les Premiers Actes du Maréchal Pétain*, Paris 1940., 68. l.

²⁴ U. ö.: *Avec Pétain, Une nouvelle page-d'histoire de France*, Paris, 1940., 4—7. l.

Hierarchikus és tekintélyi kormányzata szervezett és irányított gazdálkodást kívánt.²⁵ Az *économie dirigée* célját a korporációs rendszer maradéktalan bevezetésével valósította meg.²⁶

Első gazdasági szervező törvénye 1940. augusztus 16-án jelent meg és az ipari gazdaság átmeneti szervezéséről szól (*Loi du 18 août relative à l'organisation provisoire de la production industrielle*).²⁷ Ezt a mezőgazdaság területi szervezéséről szóló 1940. december 2-i törvény követte (*Loi du 2 décembre 1940 relative à l'organisation corporative de l'agriculture*).²⁸ A francia gazdasági élet korporatív átállítását a hivatásrendek szociális szervezetéről szóló 1941. október 4-i törvény fejlesztette tovább, mely az ipar és kereskedelem korporatív rendjét szabályozta (*Loi du 4 octobre 1941 relative à l'organisation des professions*).²⁹ A sorrendben következő s a kézművesség szervezetével foglalkozó törvénnyel (*Loi du 24 août 1945 portant statut de l'artisanat*) az új területi rendszer alapvető törvényeinek sorozata minden valószínűség szerint le is zárult.^{29/a}

Az első törvény — mint címe is mutatja — ideiglenes jellegű. A korporatív rend kiépítéséig szabályozza a gazdasági életet. Felosztatja a munkaadók és munkavállalók csúcsszervezeteit.³⁰ Ennél jelentősebb a Pétain-kormányzat második nagyszabású gazdasági törvénye, amelyben a korporációs szervezetet a mezőgazdaság egész vonalán rendszeresítette. Legfőbb célja, hogy a francia parasztság erkölcsi, társadalmi és gazdasági érdekeit szolgálja. Az úgynevezett paraszttarcvonalba tömörült mezőgazdasági népesség régi kívánságát teljesítette.³¹ Ennél is nagyobb jelentőséget kell tulajdonítani a hivatásrendek szervezetéről szóló harmadik törvénynek, mely egyrészt a szindikátusokra alapított korporatív rendszert általánosította, másrészt a gazdasági és munkaviszonyokat a követelményeinek megfelelő szociális és kollektív szelvényben szabályozta. Elvi alapon rendezte a bérkérdést és a munkaügyi bíraskodást. Nemcsak tételes szabályokat tartalmaz, hanem a kormányzat szociális programjára fénytvető számos elvi kijelentést is tesz. A munkabeszüntetés és munkáskizárást épen úgy megtiltja, mint az előző korporációs törvény. Joggal nevezik maguk a franciák is munkaalkotmánynak (*Charte du Tra-*

²⁵ Ugyancsak *Thouvenin* idézi Pétain szavait: „Deux principes essentiels guideront: l'économie doit être organisée et contrôlée.“ U. o., 14. l.

²⁶ U. o., *D'ordre du Maréchal Pétain*, Paris, 1940., 38. l.

²⁷ *Journal Officiel* 1940. augusztus 18-i sz. Magyar szövegét l. a 528. lapon.

²⁸ U. o., 1940. december 7-i sz. Magyar szövegét l. a 529. lapon.

²⁹ U. o., 1941. október 26-i sz. Magyar szövegét l. a 535. lapon.

^{29/a} U. o., 1945. augusztus 25-i sz. Magyar szövegét l. a 544. lapon.

³⁰ *Confédération Générale du Patronat français, Comité des Forges de France, Comité central des Houillères, Confédération Générale du Travail, Confédération française des Travailleurs chrétiens, Confédération des Syndicats professionnels*, stb.

³¹ *Marék Dénes*: A francia parasztság válsága, *Magyar Szemle*, 1940., 549—553. l. — *Bodó József*: A francia parasztság érdekképviselői mozgalmi, Szociális Szemle, 1940., 253—254. l.

vail). A mezőgazdaság korporatív rendjéről szóló törvénnyel együtt Pétain nemzeti forradalmának legjellemzőbb jogi dokumentuma.³²

Kiegészítette és teljessé tette a korporációs rend negyedik alap-törvénye, mely a közművességet a céhrendszer szellemében szabályozta. A szervezeti kérdéseken kívül a kézműipart sok más tekintetben is szabályozza. Címéhez képest a kézműiparnak alapvető rendtartása.

2. A francia gazdasági életet a szabad gazdálkodási rendszerrel az irányított gazdasági rendszerre az ipar és kereskedelem fontosabb ágai szerint alakuló szervezési bizottságok (*Comité d'organisation*) állítják át.³³ Szervezésüket az illetékes szakminiszter határozza el. Összetételüket az ipari termelés- és munkaiügyi államtitkár (*ministre secrétaire d'État à la Production industrielle et du Travail*) rendelete állapítja meg. Ugyanez az államtitkár-miniszter nevezi ki tagjait az illetékes iparág fennmaradó foglalkozási szervezeteinek javaslata alapján. Tagjai között kormánybiztos (*Commissaire du gouvernement*) is szerepel, aki összehívó szerv az állam és a bizottság között. Szerepe a korporatív rend felépítésével véget ér. A *Journal Officiel* ezideig a) a gépkocsi- és motorkerékpár-, b) a biztosítás-, c) a szállítás d) a textil-, e) a bőr-, f) a vasúti szállítással kapcsolatos anyagok-, g) a vaskereskedelem-, h) a vasipar-, i) a folyékony hajtóanyagipar-, j) a folyékony ásványi hajtóanyagkereskedelem- és k) a szénbehozatal ideiglenes szervezési bizottságáról számolt be.³⁴

A termelési bizottságok a) a termelési módokat, árukészleteket és munkaerőket nyilvántartják, b) a termelési és gyártási terveket (*programmes de production et de fabrication*) megállapítják, c) az érdekelt iparág termeléséhez szükséges nyersanyagok és termékek beszerzését és elosztását megszervezik, d) az általános szervezési feltételeket, a termelés minőségét, a munkaerők felhasználását, a termékek kicserélését és a versenyt szabályozzák, e) az ármegállapításra javaslatot tesznek, f) az új szervezeteket felállítják, g) a vállalatok nyersanyagainak, termékeinek és személyzetének hatósági igénybevételét (*droit de réquisition*) és h) a fenti rendelkezésekkel szembehelyezkedő vállalatok megtorlását javasolják, végül pedig i) a fennmaradó gazdasági szervezetek működését ellenőrzik. Döntéseik az ipari termelés államtitkárának jóváhagyása alá tartoznak. Kiadásait az érdekelt vállalatok hozzájárulásai fedezik.³⁵

Az ideiglenes szervezési bizottságok a spanyol korporációs fejlődés hatására vullanak. Az 1938. július 16-i törvény ugyanis (*Ley creandó, con carácter provisional, las Comisiones reguladoras*

³² Az alkotmányváltozásról l.: Drágffy Miklós: Pétain tábornagy alkotmánya, Közigazgatástudomány, 1941., 18–25. l.

³³ Ringel, Karlrobert: Frankreichs Wirtschaft im Umbruch, Leipzig, 1942., 84–92. l.

³⁴ Sindacato e Corporazione, Roma, 1940., 1055–1054. l.

³⁵ L. A nemzetgazdaság újjáépítése Franciaországban. Szociális Szemle, 1940., 358. l. — Az irányított termelés megszervezése Franciaországban. U. o. 1941., 50. l.

de la Producción) elnevezésében és céljában egészen hasonló szervezeteket hívott életre. A termelés ideiglenes szabályozó bizottságai (*Comisiones reguladoras de le Producción*) a nemzeti szindikalista állam kifejlődése során ugyancsak a korporatív gazdálkodás bevezetésére voltak hivatva.³⁶

3. A francia mezőgazdaság korporatív szervezete (*L'organisation corporative de l'agriculture*) a törvény szavai szerint a helyi mezőgazdasági korporatív szindikátuson (*syndicat corporatif agricole local*) alapszik. A helyi szindikátus egy, vagy több község parasztesaládjainak közös szervezete. Ennélfogva területi kiterjedését tekintve községi szindikátus (*syndicat agricole communal*) és községközi szindikátus (*syndicat agricole intercommunal*) lehet. Ugyanazon a közigazgatási területen csak egy szindikátus alakulhat (*corporation agricole unique*), ami az Olaszországban érvényesülő szindikális egység elvének követését jelenti. Tagjai sorában a termelés irányítói (*chefs d'exploitation*), a mezőgazdasági munkások (*salariés*) és a földtulajdonosok (*propriétaires*) — függetlenül attól, hogy maguk művelik a földet vagy sem — foglalhatnak helyet. Csatlakozhatnak még a falusi kézművesek (*artisans ruraux*) is. A családfeő belépése a vele együtt gazdálkodó családtagok tagságát is maga után vonja. A csatlakozás nem kötelező, vagyis a francia mezőgazdasági korporatív szervezete az olasz szindikálizmushoz hasonlóan, a szindikális szabadság elvét (*liberté syndicale*) is magáévé tette.³⁷ A korporatív szervezkedéssel járó kötelezettségek azonban, különösen az elsőzben Olaszországban bevezetett korporációs szabályokhoz (*norme corporative*) hasonló korporatív szabályzatok (*règlements corporatifs*), a beiratkozás tényétől függetlenül a hivatási ág minden tagját kötelezik. Az előadottakból következik, hogy a mezőgazdasági szindikátus nevéből eltérően nem a szó szoros értelmében vett szakszervezet, amennyiben nemcsak munkaadókat, vagy csak munkavállalókat egyesít, hanem valóságos korporáció, mely a földbirtokosokat éppenúgy magában foglalja, mint a cselédeket, vagy a mezőgazdálkodás szakszemélyezetét. Erre utal különben a korporatív jelző és a francia tudományos terminológia, mely a mezőgazdaság területi szervezetét korporációs szindikálizmusnak (*syndicalisme corporatif*), vagy korporációs típusú szindikális szervezetnek (*organisation syndicale de type corporatif*)³⁸ nevezi. A szindikátusok közjogi és magánjogi jogi személyek. Közorgánumok, vagy másként félállami³⁹ szervek (*institutions semipubliques*.)⁴⁰ Ugyan-

³⁶ L. Karay: id. m., 7—8. l.

³⁷ „Le principe fondamental de notre régime syndical est la liberté. Cette liberté a un triple aspect. Les syndicats peuvent se créer librement. Les individus sont libres d'adhérer ou non a un syndicat. Les syndiqués sont libres de quitter leur syndicat a toute époque et nonobstant toute clause contraire.“ Salleron, Louis: Naissance de l'état Corporatif. Dix ans de Syndicalisme paysan, Paris, 1942., 22. l.

³⁸ U. o., 250. l.

³⁹ Az olasz közjog is így nevezi: *enti parastatali*. V. ö. Karay Kálmán: Olasz területi önkormányzati jog, Magyar Közigazgatástudományi Intézet, 57. sz., Budapest, 1942., 98—99. l.

⁴⁰ Salleron: id. m. 279. l.

ilyen jellegűek a spanyol vertikális szakszervezetek (*sindicato vertical*) is, amelyek neviüktől eltérően szintén nem szakszervezetek, hanem valóságos közjogi korporációk.⁴¹ A helyi mezőgazdasági szindikátust a biztos (*syndic*) vezeti, akit a szindikátus tagjai maguk közül választanak. Megerősítése a magasabb fokú korporatív szervre tartozik. A szindikátus mellett kinevezett tanácsadó testület (*syndics adjoints*) működik. Egy, vagy több helyi szindikátus kebelén belül a szervezetben képviselt valamennyi kategória részvételével paritásos bizottságok (*commissions paritaires*) alakulnak, amelyek a korporatív szabályzatok alkotásával foglalkoznak.

A helyi mezőgazdasági korporatív szindikátusok a mezőgazdasági korporatív únióban (*Union agricole corporative*) egyesülnek. Másodfokú korporatív szervek. Területi beosztásukat illetően tartományi úniók (*Union agricole corporative departementale*), vagy több tartományra kiterjedő kerületi úniók (*Union agricole corporative regionale*) lehetnek.⁴² A kerületi vagy tartományi únió élén a kerületi biztos (*délégué regional*) áll, aki mellett tizenkéttagú tanács (*conseil*) működik. Közgyűlését (*assemblée générale*) a hozzá tartozó helyi szindikátusok szindikusai alkotják. Mind az elnököt, mind a tanács tagjait a közgyűlés javaslatára, a mezőgazdasági államtitkár (*Secrétaire d'État de l'Agriculture*) nevezi ki. A helyi és a kerületi korporatív szervek ülésein kormánybiztos lehet jelen, aki bizonyos esetekben az elnököt is helyettesítheti. Paritásos bizottság a korporatív únió kebelén belül is alakulhat.

A francia mezőgazdaság korporációs rendszerének harmadfokú, illetve csúcsszerve: a nemzeti — a magyar szóhasználat szerint országos — mezőgazdasági korporatív tanács (*Conseil National corporatif agricole*). A kerületi vagy tartományi úniók delegátusaiból áll. A korporatív tanács tíz tagból álló állandó bizottságot (*Comité permanent*) küld ki, amely a mezőgazdasági

⁴¹ L. Karay: A spanyol nemzeti szindikalista alkotmány újabb fejlődése, 10—11. l.

⁴² Kerületek vagy vidékek alatt több tartományt vagy megyét összefogó — úgynevezett — gazdasági kerületeket kell érteni. A Pétain-kormányzat ugyanis a gazdasági szakigazgatás szerveit területileg nem megyék, hanem kerületek szerint osztotta be. Egyelőre öt kerületről tudunk, Lyon, Marseille, Montpellier, Limoges és Toulouse székhellyel. A kerületek élén a regionális prefektusok állnak, akik mellett a szakelőadói tiszteket a kerületi szakigazgatási szervek vezetői töltik be. A kerületi gazdasági szakigazgatásról az 1941. április 19-i törvény intézkedett. (L. Ringel: id. m., 66—68. l.) Az új Franciaország végleges közigazgatási beosztása Pétain kijelentései szerint szintén a tájegységekhez — Franciaország történelmi vidékeihez — fog igazodni. E szerint a 91 megye helyébe 20 kerület lépne. Ezt a gondolatot szolgálja Joseph Barthélemy professzor is (Dobossy László; Decentralizációs törekvések Franciaországban, Az Ország Útja, 1941., 115—122. l. és u. ö., Új francia könyvek, Magyar Szemle, 1941., 120—121. l., valamint Heinig, Arnold: Die Verwaltungsgesetzgebung der Regierung Pétain, Reich, Volksordnung, Lebensraum, Darmstadt, 1941., 345—346. l.) A megszállott Franciaország német közigazgatása pedig szintén kerületekhez igazodik (Göbel József: A megszállt területek német közigazgatása, Közigazgatástudomány, 1942., 51—54. l.).

miniszter tanácsadó szerve (*organisme consultatif*). A tanács és a bizottság ülésein kormánybiztos van jelen, aki az üléseken hozott határozatokat a miniszternek bemutatja. A francia agrár korporatív rendszer tehát a válságos napokat élő olasz szindikális szervezetre annyira jellemző kapilláris rendszer szerint, alulról felfelé, választással kombinált kinevezés útján épül fel.⁴³

A mezőgazdaság korporációs szervezetének legfőbb hivatását a törvény a földművelő családok erkölcsi, társadalmi és gazdasági érdekeinek szolgálatában jelöli meg. Ebben az általános keretben a helyi mezőgazdasági korporatív szindikátusok szabályozzák: a) a munka rendjét (*regime du travail*), b) a föld megművelésének jogi előfeltételeit (*conditions juridiques d'exploitation du sol*) és c) általában a földművesek foglalkozási viszonyait (*rappports professionnels*). Ezeket a tárgyakat tartalmazzák a már említett korporatív szabályok, amelyek a kerületi korporatív úniók jóváhagyása alá tartoznak. A helyi szindikátusok szabályozó tevékenységével szemben a miniszter vétőjogot gyakorolhat, amennyiben a kormánybiztost a hivatalból való felterjesztés joga illeti meg. Ha a miniszter egy hónapon belül nem nyilatkozik, a szabályzat végrehajtható.

A kerületi, vagy tartományi mezőgazdasági korporatív únió — a törvény szavai szerint — a kerület földműveseinek aktív és reprezentatív központja (*centre actif et représentatif*). A kerületben működő helyi szindikátusok összefogó szerve. A korporatív úniók hatásköre a) a szociális gondoskodás, biztosítás és megsegítés szervezésére, a lakás- és egészségügyi viszonyok megjavítására, a női munka védelmére és általában, a falusi életszínvonal emelésére, továbbá b) a tanonckérdés és a földművesnevelés szabályozására, c) a foglalkozás tisztességének és fegyelmezésének biztosítására és végül d) a termelést, értékesítést, piacot, áralakulást érintő kérdések szabályozására terjed ki. Korporatív szabályzataikat másodfokon a nemzeti tanács hagyja jóvá. Ha valamely kérdésben az únió nem dönt, szabályzatai helyébe a nemzeti tanács határozata lép.

Az országos mezőgazdasági korporatív tanács a kerületi úniók működését ellenőrzi és annak összhangját biztosítja.⁴⁴ Általában a mezőgazdaság egész korporatív rendszerét irányítja.

Az előbbieken vázolt általános korporatív szervezetnek számos mellékhatása van. Így a korporatív szervezet keretén belül — elsősorban országos fokozaton — termelési ágak szerint szakcsoportok (*groupes spécialisés*) alakulhatnak. Termelési ágak (például gabonatermelés, állattenyésztés, borgazdálkodás, stb.) különleges érdekeit szolgáló szakszervek. A szakcsoportok szükség szerint kerületi vagy helyi osztályokat szervezhetnek. Az illetékes korporatív szervek kiküldötteiből állanak.

A szakcsoportok általában a termelési ágak megszervezésével

⁴³ L. Karay: Olasz testületi önkormányzati jog, 60—115. l.

⁴⁴ Le Conseil coordonne et contrôle les activités des Unions régionales... Article 8 du loi du 2 décembre 1940.

és gazdasági érdekeinek érvényesítésével foglalkoznak. Főleg a piacok és az árak egyensúlyát biztosító, valamint a termelés és fogyasztás viszonyát szabályozó szakmaközi szabályzatokat (*règlements interprofessionnel*) állapítják meg és hajtják végre. Ármegállapításuk és piacsabályozásuk (*règlementation des marchés*) az illetékes miniszter és a pénzügyi államtitkár (*secrétaire d'État aux Finances*) jóváhagyása alá tartozik.

Nem tartoznak a mezőgazdaság korporatív szervezetébe, de azzal szorosan együttműködnek az előző rezsim felszámolt kamarái helyébe lépő kerületi mezőgazdasági kamarák (*chambres régionales d'agriculture*). A mezőgazdálkodás technikai szakértő szervei. Tagjainak fele részét az illetékes korporatív únió javaslatára, fele részét pedig szakértők közül, a mezőgazdasági miniszter nevezi ki. Beszél még a törvény a kerületi kamarák koordinációs szervéről (*l'organisme de coordination des travaux des chambres régionales d'agriculture*) is. Ez a szerv tudomásunk szerint még nem alakult meg s úgy látszik, hogy a mezőgazdasági kamarák elnökeinek ugyancsak feloszlott állandó gyűlése (*L'assemblée permanente des présidents des chambres d'agriculture*) helyébe óhajtják léptetni. Mindenesetre érdekes, hogy a kamarák szakirányú működését Franciaország a korporációs rendszer bevezetése után sem nélkülözhetette.

A kerületi mezőgazdasági kamarák kizárólagos feladatát az képezi, hogy a tudomány eredményeinek alkalmazásával a mezőgazdasági állati és növényi termelést előmozdítsák. Ebből a célból intézeteket, központokat és kísérleti állomásokat tartanak fent és ilyeneket létesítenek. A mezőgazdasági közigazgatás szaktanácsadói (*conseillers techniques*).

Ugyancsak olasz hatásra vall, hogy a mezőgazdasági népeség szövetkezeti és jóléti intézményei a korporatív szervezetbe olvadnak bele. Ilyenek: a mezőgazdasági szövetkezetek (*sociétés coopératives agricoles*), a mezőgazdasági kölcsönös hitelpénztárak (*caisses de crédit agricole mutuel*), a mezőgazdasági kölcsönös biztosító pénztárak (*caisses d'assurances mutuelles agricoles*), a mezőgazdasági kölcsönös segélynyújtó társulatok (*sociétés de secours mutuels agricole*), a mezőgazdasági társadalombiztosító pénztárak (*caisses d'assurances sociales agricoles*), a fogyasztási szövetkezetek és szindikátusok (*coopératives et syndicats d'approvisionnement*) stb. Igazgatótanácsaikat (*conseils d'administration*) a beolvadás után részben a tagok választják, részben az illetékes korporatív szervek küldik ki.

Az új korporációs szervezet kiépítését a törvény egy bizottságra bizza (*Commission de l'organisation corporative paysanne*), melynek elnökét (*président*), főbiztosait (*délégués généraux*) és 30 tagját a mezőgazdasági miniszter nevezi ki. Ugyancsak a miniszter nevezi ki a kerületi biztosokat (*délégués régionaux*), akik a bizottság vidéki kiküldöttei.

A földműves korporatív szervezet bizottsága a) megteremti a földművesség és a kormányzat kapcsolatait, b) gyakorolja köz-

pontilag a korporatív szervezet felépítéséig a korporatív hatásköröket, c) gondoskodik a törvényben lefektetett rendelkezések végrehajtásáról, d) irányítja a korporatív szervezetek megalakulását és végül e) átalakítja és beolvasztja a régi mezőgazdasági szervezeteket.

4. Amíg az új Franciaország a mezőgazdaságot kizárólag korporatív alapon szervezte meg, addig az ipar és kereskedelem terén az olasz szindikális-korporációs rendszer (*ordinamento sindacale corporativo*) mintájára szindikális rendszerrel kombinált korporációs rendszert (*organisation syndicale corporative*) alkalmazott.

A francia szindikális rendszer a foglalkozási szindikátusok (*syndicats professionnels*) több fokozatú szervezetéből áll. A foglalkozási szindikátus közjogi és magánjogi jogi személy. Közintézmény (*institution publique*), valóságos közigazgatási hatóság (*une véritable autorité du droit administratif*).⁴⁵ Hivatási családok szerint alakul. A hivatási családok (*familles professionnelles*) lényegükben ugyanolyan ipari, kereskedelmi, vagy bizonyos szolgáltatásokat nyújtó termelési ágak, mint amelyekben a fasiszta korporációs rend és legújabbban a spanyol nemzeti szindikalista rendszer is alapul. Ezek a hivatási családok a következők: a) bányászat és fűtőanyag (*Mines et combustibles*), b) kohászat (*Métallurgie*), c) vegyi ipar, beleértve az üveg-, gummi- és papír-ipart (*Industries chimiques et parachimiques, verre, caoutchouc, papier*), d) építőiparok és közmunkák (*Bâtiment et Travaux Publics*), e) textil-, bőr- és ruházati iparok (*Textiles, cuirs et Habillement*), f) vegyesiparok (*Industries diverses*), g) kereskedelem (*Commerce*), h) szállítások (*Transports*), i) szolgálatok (bank, biztosítás) (*Services*) (*Banques, Assurances*), j) tengeri halászat (*Pêches maritimes*). A hivatási családok hivatásokra és hivatási csoportokra tagozódnak tovább. Ezek ismét a következők: 1. szilárd fűtőanyagok, 2. folyékony fűtőanyagok, 3. villamosenergia, 4. bányászat, 5. vegyipar, 6. nehéz vasipar, 7. könnyű vasipar és kohászat, 8. gépipar, 9. hajóépítő-ipar, 10. elektromos berendezések, 11. faipar, 12. papír- és textilipar, 13. bőr- és ruházati ipar, 14. textilipar, 15. ruházati ipar, 16. építőiparok és közmunkák, 17. mezőgazdasági és erdészeti ipar, 18. tengeri halászat, 19. mezőgazdasági terményeket feldolgozó ipar, 20. szállodaipar, 21. szórakoztató ipar, 22. iparművészet, 23. kiadói ipar, 24. szárazföldi és folyami szállítás, 25. tengeri és légi szállítás, 26. bank- és biztosítás, 27. kereskedelem.⁴⁶

Az elsőfokú foglalkozási szindikátust helyi szindikátusnak (*syndicat professionnel local*) nevezik.⁴⁷ A munkaadókat és munka-

⁴⁵ Guerdan, René: La Charte du Travail, Préface de René Belin secrétaire d'État au Travail, Paris, 1941., 85. l.

⁴⁶ Az olasz korporációs rendszer 22-féle, a spanyol pedig 24-féle termelési ágat különböztet meg.

⁴⁷ Constitués pour rassembler directement les membres des professions au premier degré, les syndicats professionnels ont un caractère local. Article 12 du loi du 4 octobre 1941.

vállalókat közvetlenül szervezik meg. Területi kiterjedésük (*circonscription territoriale*) a szervezési igényeknek megfelelően hivatások és vidékek szerint változhatnak. Hivatási családonként, vagy hivatásonként ötféle helyi szindikátus alakulhat és pedig: a) a munkaadók (*syndicat des employeurs*), b) a munkások (*syndicat des ouvriers*), c) az alkalmazottak (*syndicat des employés*), d) a művezetők (*syndicat des agents de maîtrise*) és e) a mérnökök és az adminisztratív és kereskedelmi személyzet szindikátusa (*syndicat des ingénieurs et des cadres administratifs et commerciaux*). Ugyanazon a közigazgatási területen az egyes hivatási családokhoz, hivatásokhoz, vagy hivatási csoportokhoz tartozó foglalkozási kategóriák csakis egyetlen szindikátust alkothatnak. Vagyis a Charte du Travail szindikális rendszerében is érvényesül a szindikális egység (*syndicat professionnel unique*) elve. Nem érvényesül azonban — szemben a mezőgazdasági szindikális korporatív rendjével — a szindikális szabadság elve, amennyiben a foglalkozás gyakorlásával a szindikális tagság hivatalból együtt jár.⁴⁸ Egyáltalában nem vehetnek részt a szindikális szervezkedésben a) az állami és közüzemi alkalmazottak, b) a szerzetesek és c) a külön törvényekben szabályozott hivatások gyakorlói. Hasonlóan az olasz szindikális rendszerhez, a francia megoldás is a szindikális kizárólagosság elvét követi, vagyis munkaadók és munkavállalók szervezeteit — a fentebb említett öt csoport szerint — egymástól szigorúan szétválasztja. Hasonló csoportok (például munkások és alkalmazottak) ugyan egyesülhetnek, de csak abban az egy esetben, ha külön szervezet felállítására nem képesek. Az igazgatóságnak (*personnel de direction*) a cégjegyzésre feljogosított tagjai a munkaadókkal esnek egyenlő elbírálás alá. A szövetkezetek elnökei és vezérigazgatói a munkaadókhöz, a szövetkezet többi tagjai az alkalmazottakhoz tartoznak. A szindikátusok tagjai sorában kézművesek is helyet foglalhatnak, de a szindikátuson belül külön osztályt (*section spéciale*) alkotnak. A foglalkozási szindikátust négy tagú igazgatótanács (*Conseil d'administration*) vezeti. Az igazgatótanács tagja csak az lehet, aki a) leszármazásánál fogva francia, b) legalább 25 éves, c) büntetlen előéletű, d) polgári jogainak birtokában van és e) a foglalkozást legalább 5 év óta gyakorolja.

A foglalkozási szindikátusok kerületenként („*sur le plan régional*“) kerületi úniót (*Union régional*) alkotnak. Másodfokú szindikális szervek. A hozzájuk tartozó foglalkozási szindikátusok képviselőiből állanak. Ezek választják az igazgatótanácsot, mely az úniót vezeti.

Az úniók az országos viszonylatban („*sur le plan national*“) nemzeti federációba (*Fédération national*) tömörülnek. Harmadfokú szindikális szervek. A hozzájuk tartozó kerületi úniók képviselőiből állanak. Tagjaik lehetnek még szociális vonalon országos

⁴⁸ Toutes les personnes, quels que soient leur âge et leur nationalité, exerçant une activité professionnelle, sont inscrites d'office au syndicat professionnel de leur catégorie, de leur circonscription et de leur profession... Article 12 du loi du 4 octobre 1941.

tekintélyű személyek, akiket a munkaügyi államtitkár (*secrétaire d'État au Travail*) nevez ki. A federációt is a választott igazgatótanács vezeti.

A helyi foglalkozási szindikátusok hatásköre a) a foglalkozási ág beszervezésére (*encadrement*) és képviselőtételére, b) a korporációs határozatok (*décisions corporatives*) végrehajtására, c) a korporatív rendszerrel járó hivatási kérdések tanulmányozására és végül d) a foglalkozási ág kérdéseinek tanulmányozására és megoldására terjed ki. Tagsági járulékokat (*cotisation*) szednek. Bíróság előtt ügyfélként szerepelhetnek. Törvényes hatáskörükön belül szabályrendeleteket (*statuts*) és szabályzatokat (*règlements*) alkothatnak.⁴⁹

A kerületi úniók és nemzeti federációk elsősorban a szindikális szervezet működésének összhangját biztosítják (*coordination de l'organisation syndicale*). Törvényes képviselői és szabályrendelet-alkotási joggal rendelkeznek. Járulékokat szednek.

A francia korporatív rendszer alapszervei a különböző fokozatú szociális bizottságok (*comités sociaux*).⁵⁰ A szociális bizottságok közjogi és magánjogi jogi személyiséggel felruházott valóságos közorgánumok (*organe public*). Guerdan meghatározása szerint közigazgatásjogi személyek (*personne du droit administratif*).⁵¹ Az alulról-felfelé kiépülő rendszer az üzemi szociális bizottságból (*comité social d'établissement*) indul ki. Az üzemi szociális bizottság a vállalat vezetőjét (*chef d'entreprise*) és a vállalat személyzetének képviselőit (*représentants de toutes les catégories du personnel*) egyesítő korporatív szerv, melynek legfőbb célja a munkaadók és munkavállalók szociális együttműködésének (*collaboration sociale*) biztosítása. Megalakítása minden olyan üzemben kötelező, amely száznál több alkalmazottat foglalkoztat. Több kislétszámmal dolgozó üzemet egyesítő vállalat az ugyanazon a vidéken működő üzemek személyzetét egy bizottság keretében is egyesítheti. Az üzemi szociális bizottságok a spanyol nemzeti szindikalista üzemközösségekhez hasonló alakulatok és ezekkel együtt, a nemzeti szocialista üzemszervezés hatására vallanak.

Az üzemi szociális bizottságok felett a helyi szociális bizottság (*comité social local*) áll, mely a francia gazdasági élet hivatási családonként, vagy hivatásonként alakuló elsőfokú korporatív szerve. Tagjainak száma 12 és 24 között váltakozik. A tagok a bizottság működési területén felállított szindikátusok igazgatótanácsainak tagjai sorából kerülnek ki. A tagok három egyenlő csoportra oszlanak: a) a munkaadók csoportja (*catégorie „employeurs“*) a vállalkozókat, b) a munkavállalók csoportja (*catégorie „ouvriers“ et „employés“*) a munkásokat és alkalmazottakat,

⁴⁹ Ezek anyaga alkotja a korporatív jogot (*droit corporatif*). Salleron: id. m., 278–285. l.

⁵⁰ „Les Comités sociaux constituent l'épine dorsale du système.” Guerdan, id. m., 11. l. — „... costituiscono la chiave di volta della legge.” Del Giudice, Riccardo: La Carta del Lavoro, Stato e diritto, Roma, 1942., 78. l.

⁵¹ Id. m., 96. l.

c) egyéb csoport (*autres catégories*) pedig a mérnököket és művezetőket öleli fel. Mindhárom csoport saját tagjai közül elnököt választ, akik nyolc havonként felváltva vezetik a bizottságot.

A helyi szociális bizottságok kerületenként kerületi szociális bizottságban (*Comité social régional*) egyesülnek. Másodfokú korporatív szervek. Kerületenként és hivatási családonként vagy hivatásonként alakulnak. Tagjaik ugyancsak három csoportra oszlanak. A helyi szociális bizottságokból alakulnak meg olyképpen, hogy tagjaikat csoportonként a kerületi úniók igazgatótanácsának tagjai sorából a helyi bizottságok megfelelő csoportjai jelölik ki.

A korporatív szervezet csúciszervei a nemzeti (magyar szóhasználat szerint országos) szociális bizottságok (*comité social national*). Harmadfokú szervek: hivatási családonként, vagy hivatásonként a kerületi bizottságokból alakulnak. Tagjaikat ugyanis a kerületi bizottságok — szintén csoportonként — a nemzeti federációk igazgatótanácsainak tagjai sorából jelölik ki. Az államhatalmat (*pouvoirs publics*) a bizottságban a kormánybiztos képviseli, akit a munkaügyi államtitkár nevez ki. Az illetékes közigazgatási hatóság képviselője egyébként az alsóbbfokú szociális bizottságokban is képviselteti magát. A szociális bizottságok tehát mind a három fokozaton a megfelelő fokozatú szindikátusok összekapcsoló szervei, vagyis a korporációknak abba a csoportjába tartoznak, amelyet vegyes szindikátusoknak, vagy másszóval termelési csoportra alapított korporációknak neveznek.

A különféle fokozatú szociális bizottságok az egyes csoportokat érdeklő kérdések tárgyalása végett tagjaik sorából vegyes bizottságokat (*Commissions mixtes*) alakíthatnak. Ugyanígyan rendeltetéssel azonban alakíthatók vegyes bizottságok a szociális bizottságok keretén kívül is (*Commissions mixtes prises hors de son sein*). Ezeknek tagjai a szindikátusok, úniók és federációk tanácsstagjai sorából és szociális téren jártas személyek közül kerülnek ki.

A szociális bizottságok a foglalkozási törvények, rendeletek és más határozatok helyszíni végrehajtása végett korporatív biztosokat (*commissaires corporatifs*) alkalmazhatnak. A korporatív biztosok az olasz korporatív felügyelőséghez (*ispettore corporativo*) hasonló, de nem állami, hanem korporációs intézmény. Ettől függetlenül az állami munkafelügyelet (*Inspection du Travail*) szerve.

A szociális bizottságok az általuk kezelt különféle pénztárak vezetésére igazgatótanácsot alakítanak.

A szakszervezetek vagyongazdálkodásának ellenőrzésére pedig számvizsgáló biztosokat (*Commissaires comptables*) alkalmaznak.

A szociális bizottságok a megfelelő hivatási családot, vagy hivatást a közhatalóságok és a bíróságok és általában a köz- és magánszervek előtt törvényesen képviselik.⁵² Határozataik jog-

⁵² La Comité social représente légalement, dans sa circonscription, la profession ou la famille professionnelle pour laquelle il a été constitué, devant les Pouvoirs publics, les Juridictions et les organismes de toute nature, publics ou privés. Article 35 du loi du 4 octobre 1941.

szabályok jellegével (*caractère réglementaire*), bírnak. Bíróság előtt ügyfélként szerepelhetnek. Ingó- és ingatlan vagyont szerezhettek. Mindenféle fajta szociális intézményi kezelésbe vehetnek. Szervezési szabályrendeleteket és más szabályzatokat alkothatnak. Az alacsonyabb fokozatú szociális bizottság szabályrendeleteit a magasabbfokú, a nemzeti bizottságét a munkaügyi miniszter hagyja jóvá. Jogállásuknál fogva foglalkozási és szociális természetű feladatokat teljesítenek. Politikai és vallási kérdésekkel nem foglalkozhatnak. A foglalkozás szabályozása terén hozzájuk tartoznak: a) a munkabérekre és a kollektív munkaszerződésekre vonatkozó kérdések, b) a szakoktatással kapcsolatos kérdések, mint: a szakképzés, a továbbképzés, a szakiskolák, stb., c) az alkalmazásra és a képesítésre vonatkozó szabályok kidolgozása, d) a munkaegészségügyre és a munkabiztonságra (*securité du travail*) vonatkozó intézkedések tanulmányozása és alkalmazása, e) a munkaviszályok (*différends du travail*) kiegyenlítése, valamint f) a foglalkozási ág fegyelmezése és ezzel kapcsolatban a korporatív következmények (*sanctions corporatives*) alkalmazása. Korporatív szankciók alatt a törvény a) a korporatív vagyon megbírságot, b) a foglalkozási szervezetekből való kizárást és c) a foglalkozás gyakorlásának időleges eltiltását érti. A bérkérdések minden esetben csak paritásos alapon (*paritairement*) dönthetők el. Szociális téren a) a munkás biztonságával (*sécurité de l'emploi*) vagyis a munkanélküliség megelőzésével és a munkanélküliek megsegítésével, b) a biztosítás és a nyugellátás általánosításával, c) a kölcsönös segítséssel és támogatással, d) a család erkölcsi, anyagi és szellemi támogatásával és általában e) az életfeltételek javításával foglalkoznak. Működésük anyagi alapjait a kötelező foglalkozási járulékok (*contribution professionnelle*) biztosítják. A felosztott szakszervezetek vagyonából álló közös korporatív vagyonnal (*patrimoine corporatif commun*) rendelkeznek. A többi korporációs szervekkel együtt a korporációs eszme és összetartozás (*solidarité corporative*) ápolását elősegítő közös házban (*Maison commun*) dolgoznak.

Ezek között az általános keretek között az üzemi szociális bizottságok a) támogatják az igazgatóságot a munkát és a vállalat személyzetének életviszonyait érintő kérdések megoldásában, b) megvitatják a szociális viszonyokat érintő kérdéseket és c) előmozdítják a kölcsönös szociális támogatást a helyi szociális bizottság hatáskörébe tartozó többi üzem között. A vállalat ügykezelésébe és vezetésébe azonban nem avatkozhatnak bele. A helyi szociális bizottság korporatív hatósága (*autorité corporative*) alatt állanak.

A helyi szociális bizottságok a) összhangba hozzák és ellenőrzik az üzemi szociális bizottságok működését, b) alkalmazzák a szabályzatokat, szerződéseket és határozatokat, c) igazgatják a helyi szociális intézményeket és létesítményeket, és d) gondoskodnak azoknak az üzemeknek szociális működéséről, amelyek üzemi szociális bizottságot nem alakítottak.

A kerületi szociális bizottságok a) összhangba hozzák és ellenőrzik a helyi szociális bizottságok működését, feldolgozzák központilag jelentéseiket, b) végrehajtják a rendeleteket, szerződéseket és határozatokat, c) kezelik a kerületi jellegű intézeteket és d) közreműködnek a választott bírósági ítéletek (*arbitrage*) útján a kollektív munka-viszályok eldöntésében.

A nemzeti szociális bizottságok a) irányítják a hivatási család, vagy hivatás szociális életét, b) támogatják a helyi és kerületi kezdeményezéseket, c) összhangba hozzák és szabályozzák a kerületi bizottságok működését, d) feldolgozzák és szétosztják a beérkezett adatokat, e) kidolgozzák, alkalmazzák és jóváhagyják a kollektív szerződések általános rendelkezéseit (*clauses générales des conventions collectives*) a képesítés szabályait, a képesítéshez alkalmazható béreket, az alkalmazás és a felszabadulás általános szabályait, f) megállapítják és alkalmazzák a foglalkozás általános szabályait, különösen a munkás egészségére és biztonságára vonatkozó szabályokat és végül g) igazgatják az országos jellegű szociális intézményeket.

A vegyes bizottságok az egyes csoportokat érdeklő szakkérdéseket tárgyalják.

A korporatív bizottságok a) ellenőrzik a munkafeltételek (*conditions du travail*) betartását, b) feldolgozzák a foglalkozás tagjainak panaszait és indítványait, és c) tájékoztatják a munkaviszonyokról az illetékes bizottságokat.

A helyi szindikátusok, (kerületi úniók, és nemzeti federációk) és a (helyi, kerületi és nemzeti) szociális bizottságok a francia szindikális-korporációs rendszer általános alapszervei. Ezeken kívül azonban a Charte du Travail más korporatív szerveket is ismer. A szindikátusok és szociális bizottságok helyett ugyanis úgynevezett vegyes jellegű foglalkozási szervezetek (*organisations professionnelles de caractère mixte*), azaz vegyes korporációk (*corporations professionnelles mixtes*) alakulhatnak azokban a foglalkozási ágakban, amelyek a) vegyes jellegű hivatási szervezeteket már korábban alakítottak, vagy b) ilyenek alakítására javaslatot tettek, vagy amelyekben c) az ilyen szervezetek felállítását az érdekelt foglalkozás tagjainak fele része, vagy esetleg d) az érdekelt szindikátus elhatározta. A vegyes korporációk tagjai a szindikális szervezkedésben nem vehetnek részt. Minden ilyen foglalkozás szervezetét és működését külön korporatív rendtartás (*charte corporative*) fogja megállapítani. A fenti feltételek mellett a korporációk magasabbfokú egyesületekben (*Unions de corporations*) tömörülhetnek és korporációközi szervezeteket (*organismes intercorporatifs*) alkothatnak. Mindezek az alakulatok a kormány jóváhagyása alá tartoznak.

A korporációk általában a szociális bizottságok hatáskörét gyakorolják. Hatáskörüket részletesen a korporatív rendtartások fogják megállapítani.

Több hivatást egyaránt érdeklő, úgynevezett hivatásközi kérdések elintézésére elsősorban az érdekelt hivatási családok ugyanazon fokú szociális bizottságai hivatottak, amelyek ebből a célból,

vagy esetenként alkalmi ülésben (*réunions occasionnelles*) vagy állandó jellegű hivatásközi szociális bizottságban (*Comité social interprofessionnel*) jönnek össze. Kerületi fokozaton kötelezően (*Comités sociaux interprofessionnels régionaux*), helyi viszonylatban (*Comités sociaux interprofessionnels locaux*) a kerületi bizottság javaslatára alakulnak meg. A kerület valamennyi szociális bizottságát magukban foglalják. Közjogi és magánjogi jogi személységük van. Valóságos közorgánumok (*organes publics*).⁵³

A hivatásközi szociális bizottságok biztosítják az együttműködést a különböző hivatási családok szociális bizottságai között. Közösérdekű kérdésekben a szociális bizottságok hatáskörét gyakorolják. Általános jellegű foglalkozási és szociális kérdésekben, különösen a megélhetési költségek meghatározása és a kézi munkakerő elosztása tekintetében, a közhatóságok hivatalos véleményező szervei.

A földműves korporatív szervezet bizottságához hasonló szerepet tölt be az ipar és kereskedelem korporatív rendszerének kiépítésére hivatott ideiglenes szervezési bizottság (*Commission provisoire d'organisation*). Összetételét az új intézmények összhangját biztosító államminiszter (*Ministre d'État chargé de la coordination des institutions nouvelles*) állapítja meg. Ezeknek a bizottságoknak természetesen az 1940. augusztus 16-i törvénnyel felállított ideiglenes szervezési bizottságokkal semmi kapcsolatuk sincsen. Ez utóbbiak és a szociális bizottságok együttműködését vagyis a gazdasági és szociális kérdések összhangját a törvény úgy biztosítja, hogy a két bizottság kiküldöttei számára kölcsönösen tanácskozási jogot biztosít.

Az ideiglenes szervezési bizottság állapítja meg a) a helyi és kerületi szindikális és korporatív szervek területi beosztását és b) a különböző szervezetben való részvétel feltételeit (*conditions de regroupement*) és ugyancsak a bizottság c) nevezi ki első ízben a korporatív szervek igazgatótanácsát.

5. Végül a mezőgazdaságban érvényesülő tisztán korporációs rendszert és az iparban bevezetett szindikális-korporációs rendszert egymással párhuzamosan alkalmazta Franciaország a kézműves ipar szervezetében. Az új törvény ugyanis a képesítéshez kötött — vagyis tisztán kézműves jellegű — kisiparosokat korporatív alapon, a szabad, — vagyis gyárszerűen űzött — kisiparosokat pedig szindikális-korporációs alapon szervezte meg.

Az előbbi rendszer a kézműves korporációból (*corporation artisanale*) áll. Csak olyan foglalkozási ágban rendszeresíthető, amely mesterlevélhez (*brevet de maîtrise*) van kötve és túlnyomóan kézműves jellegű, vagyis műszaki jártasságot és ügyességet feltételez. Ezeket az iparágakat a kézművesipari államtitkár (*Secrétaire d'État chargé du service de l'artisanat*) rendeletben sorolja fel. Az ilyen foglalkozások szervezetéről különleges formák között alkotott korporációs rendtartás (*charte corporative*)

⁵³ Guerdan: id. m., 110. l.

intézkedik. A kézműves korporáció a kézművesmesterek összességét képviseli. Kézművesmester (*artisan maître*) az a mesterlevéllel rendelkező üzemvezető, aki vállalkozásának művészi alkotó munkájában rendszeresen részt vesz. A kézműves korporáció többféle korporációs szervnek — éspedig a mesterség közösségeknek, kerületi korporatív tanácsoknak és az országos korporatív tanácsnak — a foglalata.

A mesterség-közösség (*communauté de métier*) a kézműves korporáció elsőfokú szerve. Tartományonként és szakmánként a kézművesipari államtitkár állítja fel. Kisebb taglétszámú szakmák közössége azonban több tartomány területére is kiterjedhet. A szakma kézművesmestereit (*artisans-maîtres*), segédeit (*compagnons*), segédmunkásait (*auxiliaires*) és tanoncát (*apprentis*) egyesíti. A tagság kötelező. Kültagokként csatlakozhatnak a közösséghez az iparukat már nem folytató kézművesek és azok a szakemberek, akik a kézművesség szolgálatában vagy a tanoncoktatásban érdemeket szereztek. A közösség területileg körzetekre (*secteur*) oszlik. A közösséget a biztos (*syndic*) irányítja, aki mellett véleményező feladatkörrel hivatal (*bureau*) működik. A körzeteket kinevezett levelezőtárgyak (*correspondants*) vezetik. A közösség kebelén belül szindikális osztályok (*section syndicale*) alakulnak, amelyekben külön a mesterek és külön a segédek tömörülnek. A közösség közgyűlésben működik, melyet a biztos évente legalább egyszer hív össze.

A mesterközösségek kerületenkint kerületi korporatív tanácsot (*conseil corporatif régional*) alkotnak. A kerületi korporatív tanács a mesterközösségek biztosáiból, társelnökeiből és hivatalainak kijelölt tagjaiból áll. A tagok számát és a kijelölés módját a korporációs rendtartás állapítja meg.

A kerületi tanácsokból alakul az országos korporatív tanács (*conseil national corporatif*), mely a kézműves korporációs rendszer csúciszerve. Lényegében maga a kézműves korporáció. A kerületi korporatív tanácsoknak, a korporációs rendtartás szerint kijelölt tagjaiból áll.

A mesterség közösség hatáskörébe a) a kézművesség képviselete, b) a tagok szociális és gazdasági érdekeinek érvényesítése, c) a tanoncképzés és szakmai továbbképzés előmozdítása, d) az egyéni és közös munkaviszályok kiegyenlítése, e) a gyártási minőség emelése, f) a kézműves márkák használatának ellenőrzése és g) a munkamódszerek tökéletesítése tartozik. Bíróság előtt ügyfélként szerepelhet. Vagyonával és jövedelmeivel gazdálkodik. Jogi személyisége van. Tagsági hozzájárulást szed. Szabályrendeletet (*statut*) alkothat. Szervezetéről és működéséről szóló mintaszabályrendeletét a kézművesipari államtitkár adja ki. A kebelén belül alakuló *szindikális osztályok* a mesterség gyakorlásának módozatait tartják számon.

A kerületi korporatív tanács ugyanezt a hatáskört másodfokon gyakorolja. Jogi személy.

Az országos korporatív tanács ugyancsak jogi személy és az ismertetett keretek között országos viszonylatban működik.

A kézműves korporációkba be nem sorolható kisipari foglalkozási ágak szindikális szervezete az ipar és kereskedelem területi szervezetének tárgyalása során ismertetett foglalkozási szindikátusokhoz csatlakozik. A kézműves mestereket, vagy a segédeket egyesítő kézműves szindikális osztály (*section syndical artisanal*) ugyanis a megfelelő szakma foglalkozási szindikátusának kézműves szakosztálya. Az újabb fejlődés folytán a kézműves szervezet szempontjából önálló szindikátusoknak tekinthetők.

Ezeket a szindikális szervezeteket korporációs alapon a kézműves hivatási csoportok (*groupe artisanal professionnel*) egyesítik. A kézművesmesterek és segédek szindikális osztályaiából állnak. Ez tartományként és szakmánként alakuló kizárólagos kézműves hivatásszervezet (*association professionnelle artisanale unique*). A kézművesipari államtitkár állítja fel. Belső szervezete a mester közösségével egyezik meg.

A kézműves hivatási csoportok kerületenként kerületi bizottságot (*commission régionale*) alkotnak, mely a kézművesség szindikális-korporációs rendszerének meglehetősen szerény hatáskörrel felruházott legmagasabbfokú szerve. A kézműves hivatási csoportok biztosaiból áll. Elnökét ezek választják.

A kézműves hivatási csoportok a gyárszerűen üzött kisipari szakmák hivatási szervezetében a kézművesközösségeknek megfelelő szervek. Ennek megfelelően hatáskörük a közösségek hatáskörével általában megegyezik. Ezekről eltérően azonban kizárólag csak gazdasági kérdésekkel foglalkoznak, mert a szociális érdekek érvényesítéséről ebben a szervezeti ágba a szindikális vonal szervei gondoskodnak.

A kézműves hivatási csoportok kerületi bizottságainak hatásköre kimerül abban, hogy az ipari szervezési bizottságok mellett a kézművesipari érdekeket érvényesítik.

A francia kézművesség párhuzamos szervezetének koordinációját a korporációs alapon újjászervezett kézműveskamarák biztosítják. Elsőfokú alakulata a tartományi kézműves kamara (*chambre de métiers*), mely a tartomány területén működő mesterségek-közösségek és kézműves hivatási csoportok képviselőiből áll. Kétharmadrészben mestereket, egyharmadrészben segédek foglalt magában. A kamarát a választmány (*comité*) meghallgatása mellett az elnök vezeti.

A kézművesség korporációs és szindikális-korporációs szervezetének közös legfőbb összefogó szerve az országos kézműveskamara (*chambre nationale des métiers*). Az országos kézműveskamara a kézműves korporációk elnök-mestereit, a kézműveskamarak elnökeit és a kézművesipari államtitkár által kerületenként kinevezett kézművesmestert és segédet foglalja magában. A kézművesipari államtitkár kormánybiztost küld.

A kézműveskamara általában szakmaközi, adminisztratív és gazdasági működést fejt ki. Közélebről a) vezeti az iparfejlesztést, b) kiadja a mesterleveleket, c) kiegyenlíti a mesterközösségek

és a kézműves hivatási csoportok között keletkezhető vitákat, d) fejleszti a tanoncoktatást és a szakmai továbbképzést, e) előmozdítja a kézművesipar technikai fejlődését, f) életre hívja a jóléti intézményeket, g) propagálja a kézműipari termelést és h) ellenőrzi a hivatásszervezetet. A tartomány valamennyi kézművesétől díjakat szed. Vagyonával gazdálkodik. Szabályzatot *règlement intérieur*) alkot.

Az országos kézműveskamara elsősorban a kézműves korporációs rend összhangját biztosítja. Ennek keretében a) a kézműveskamarak, mesterközösségek és kézműves hivatási csoportok működését koordinálja, b) a kézművesipari kérdéseket tanulmányozza és c) a kézművességet képviseli. Szabályzatot alkot.

A kézművesipar állandó szervezetét — épenúgy, mint a többi foglalkozási ágban — ideiglenes alakulatok készítik elő. Ezek közé tartozik a szakértő bizottság (*commission d'enquête*), mely a kézművesipari államtitkár rendelkezésére a korporációk felállítására végett javaslatot tesz. Minden mesterlevélhez kötött iparágban megalakul. A kézművesüzemek főnökeiből, segédeiből és munkásokból áll.

A földműves korporatív szervezet bizottságához és az ipar és kereskedelem korporatív rendszerének kiépítésére hivatott ideiglenes szervezési bizottsághoz hasonló az ideiglenes kézműves bizottság (*commission artisanal provisoire*), mely a mesterségközösségek és a kézműves hivatási csoportok megszervezésére hivatott. 5—8 tagját az államtitkár nevezi ki, valamennyi mesterlevélhez kötött szakmában megalakul.

Ugyanilyen jellegű az országos kézműveskamara felállítását előkészítő országos bizottság (*commission nationale*) is. 16—24 tagját a kézműves kamarák elnökei és a főbb szakmák mesterei és segédei közül a kézművesipari államtitkár nevezi ki.

A francia kézművesipar új szervezetének felépítéséből, a rendszer szelleméből és alakulatainak elnevezéséből egyaránt kitűnik, hogy megalkotóinak szeméi előtt a céhrendszer képe lebegett. A céhrendszernek külsőségeiben is új életre hívása az olasz, német, spanyol és portugál kézművesipari szervezetnek egyaránt sajátja.

6. A szindikális korporációs szervek a Charte du Travail szövege szerint az alkotmányozó nemzetgyűlésben (*Assemblée nationale constitutionnelles*) is képviselve lesznek. Az *État nouveaux* végleges alkotmányának kihirdetéséig pedig az 1945. február 20-i törvénnyel felállított nemzeti tanács (*Conseil National*) tagjai sorában szerepelnek. A nemzeti tanács a mai átmeneti időkben az *État Corporatif* legfőbb képviselői szerve. Kezdetleges alakja egy olyan törvényhozó szaktestületnek, mint amilyen ma a spanyol Kortez (*Cortez de España*), vagy amilyen az olasz fasciók és korporációk kamarája (*Camera dei Fasci e delle Corporazioni*) volt. Tagjai: a) a tartományi tanácsok és a párisi községtanács elnöke, b) a frontharcosok és a hadifoglyok 16, c) a mezőgazdaság korporatív szervezetének 32, d) az ipari gazdaság korporatív szervezetének ugyanannyi, e) a kézművesség 12, f) a szabadfoglalkozá-

súak 24, g) a gyarmatok 16, és végül h) a szellemi élet 40 képviselője. Véleményt mond minden olyan kérdésben, melyet a kormány eléje terjeszt. A költségvetést és az alkotmánytörvényjavaslatokat előkészíti.⁵⁴

7. Franciaország legújabb korporációs kísérlete — legalább is nagy vonásaiban — készen áll előttünk. Eredeti alkotásnak aligha mondható. Sokkal inkább a fasiszta szindikális-korporációs rendszer és a német gazdasági önkormányzati rend többé-kevésbé szerencsés összekapcsolásának. Éltrevalósága a külföldre is eljutó forrásokból alig ítéltető meg. Egyesek szerint túlságosan bizonyolult⁵⁵ mások mesterkéltnek mondják.⁵⁶ Alkotójának elvitathatatlan érdeme, hogy az előző rezsim tervszerűtlenül irányított gazdasági életét egységesen átgondolt rendszerrel váltotta fel. A francia gazdasági életbe a szó szoros értelmében *rendszert* vitt. Tanulmányozásra már csak ezért is érdemes.

Életképes-e az új rendszer vagy csak papíroson marad? És ha gyökeret ver is a gazdasági életben, tartós lesz-e, vagy az osztrák rendi alkotmány tiszavirág élete lesz-e a sorsa? Kétségbevonhatatlan eredmények után számolják-e fel, mint a fasiszta rendszert, amely mintájául szolgált? Mindezek olyan kérdések, amelyeket korántsem a rendszer tárgyi értékei, hanem egészen másfajta körülmények fognak eldönteni.⁵⁷

KARAY KÁLMÁN.

⁵⁴ Sindacato e Corporazione, Roma, 1945., 248. l.

⁵⁵ „Notre représentatif professionnelle est chaotique.” írja Salleron: Id. m., 45. l. — Ringel: id. m., 79. l.

⁵⁶ Del Giudice: id. m., 79. l.

⁵⁷ A francia átalakulásról és előzményeiről a Magyar Szemle több olyan cikkben számolt be, amelyek tárgyunk szempontjából is figyelembe jönnek: Eckhardt Sándor: Francia lelkiismeretvizsgálat, XLIV. k., 5. sz. Francia gyógy mód, u. o. 4. sz. — Parisiensis: A francia kísérlet, XXXIX. k., 5. sz. A német-francia együttműködés, XL. k., 5. sz. Laval, u. o., 5. sz. A Darlankormány, u. o., 6. sz. Az „attentizmus” vége, XLI. k., 5. sz. Franciaország 1942. küszöbén, XLII. k., 1. sz. A franciák tragikus tele, u. o., 5. sz. Laval a kormányon, XLIII. k., 4. sz.

A francia szindikalizmussal és korporatívizmussal foglalkoznak még: Karay Kálmán: Európai latin államszervezetek, Új Európa, 1942. évi 11. sz. — Panunzio, Sergio: Il diritto sindacale e corporativo, Perugia, 1950. — Sacco, Italo Mario: Storia del Sindacalismo, Milano, 1942. — Stor.: Premesse della Carta francese del lavoro, Osservatore Romano, 1941., n. 277. Sindacati e comitati sociali nella Carta francese del Lavoro, Osservatore Romano, 1941., n. 284.

Egyébként az új francia korporációs rendszer leginkább Bouvier-Ajam Le Doctrine Corporative című id. munkájából és Justus Wilhelm Hedemannak egy tanulmányából (Wirtschaftsrecht in Frankreich. Zeitschrift für Ausländisches und Internationales Privatrecht, Heft 1/2. 1942., 116—155. l.) ismerhető meg.

KÜLFÖLDI JOGFEJLŐDÉS.

A francia ipari termelés ideiglenes szervezési bizottságairól szóló 1940. augusztus 16-i törvény.

A csoportok felosztása.

1. §. A jelen törvény hatálybalépésével a munkaadók és munkások szakszervezeteinek országos főcsoportjai rendelet útján feloszlatatnak. Rendelettel feloszlatathatók lesznek azok a szakszervezetek vagy csoportok is, amelyeknek tevékenysége valamely foglalkozási ág megfelelő működésére ártalmasnak, vagy a következő rendelkezésekben létesített szervezettel összeegyeztethetetlennek bizonyulna. A felosztott szervezetek vagy csoportok vagyoniának rendeltetését a termelési és munkaügyi államtitkár-miniszter állapítja meg.

A szervezési bizottságok.

2. §. Ideiglenesen és a szakszervekedés végleges keretének megállapításáig valamennyi olyan ipari vagy kereskedelmi foglalkozási ágban, amelynek helyzete azt szükségessé fogja tenni, szervezési bizottság létesül. Ez a bizottság az ipari termelési és munkaügyi-államtitkár-miniszter felügyelete alatt arra hivatott, hogy:

1. a vállalatok termelési módjait, árú készleteit és munkacsojt nyilvántartsa.

2. a termelési és gyártási terveket megállapítsa,

3. az érdekelt iparág termeléséhez szükséges termékek és nyersanyagok beszerzését és elosztását megszervezze,

4. a vállalatok tevékenységének általános feltételeire, a termelés minőségére, a munkaerő felhasználására, a kölcsönös szolgálatokra és a termékek kicserélésének módozataira és a verseny szabályozására vonatkozó szabályokat megállapítsa,

5. az illetékes közhatalóságoknak a termékek és a szolgáltatások ármegállapítását javasolja,

6. a vállalatok és a munkások közös érdekében a foglalkozási ág megfelelőbb működését biztosító szervezetek létesítéséhez szükséges intézkedéseket megtegye vagy előmozdítsa.

3. §. A szervezési bizottság összetételét az ipari termelési és munka-

ügyi államtitkár-miniszter rendelete állapítja meg; a bizottság tagjait az érdekelt iparág szervezeteinek vagy tagjainak javaslatára vagy anélkül a miniszter nevezi ki. A miniszter kormánybiztos nevez ki, aki a minisztériumot a szervezési bizottságban képviseli. A bizottság meg nem alakulása esetén a bizottság jogait a kormánybiztos gyakorolja.

4. §. A szervezési bizottságot az ipari termelési és munkaügyi államtitkár-miniszter és a pénzügyi államtitkár-miniszter felhatalmazhatja arra, hogy a vállalatokat hozzájárulás fizetésére kötelezze. Ez a jövedelem a bizottság adminisztratív kiadásainak fedezésére szolgál. A szervezési bizottság könyvvitele a fent megjelölt két miniszter ellenőrzése alá tartozik.

5. §. A bizottság döntései csak akkor véglegesek, ha az ipari termelési és munkaügyi államtitkár-miniszter jóváhagyta. A miniszter bizonyosfajta kérdésekben a jóváhagyás jogát a kormánybiztosra ruházhatja.

Igénybevételi jog.

6 §. A miniszter a bizottság javaslatára az érdekelt működési ág keretén belül, a vállalatok nyersanyagának, termékeinek és személyzetének igénybevételéhez folyamodhat. A bizottság javasolja mindazokat az intézkedéseket, amelyek a kiutalandó kárpótlások összegét és a kárpótlások formáját illetik.

A katonai igénybevételekre vonatkozó törvények alkalmazandók a jelen szakasz végrehajtásaként elrendelt igénybevételeknél, ami a megtorlások, a kártalanítások módjait és az igénybevehető felszólamlásokat illeti.

Büntető rendelkezések.

7. §. A fenti 2. §. végrehajtásaként kiadott szabályzatok megsértése esetén, a szervezési bizottság megtorlásokat javasol a miniszternek, amelyek a következők lehetnek:

1. a vállalat vezetőjének, vagy egy,

vagy több igazgatójának ideiglenes, vagy végleges felfüggesztése az illető működési ág egész területén, vagy minden ipari és kereskedelmi vállalkozás terén.

2. a vállalatnak a kinstár javára való megbírságolása, amely az üzletérték tíz százalékáig terjedhet.

8. §. A szervezési bizottság létesítését tartalmazó miniszteri rendelet közzétételétől kezdve, a szindikátusok, egyesületek, csoportok és más szervezetek, amelyek az illető működési ágban képviselői védelmi, vagy más hasonló feladatot teljesítenek, a bizottság ellenőrzése alá kerülnek, aminek következtében bármely okirat bemutatását követelhetik és választmányok, vagy tanácsok gyűlésein képviselhetik magukat, elrendelhe-

tik továbbá, hogy a hozott döntések csak előzetes jóváhagyás után hajtassanak végre.

9. §. A jelen törvény szerint az ipari termelési és munkaügyi államtitkár-minisztert megillető hatáskör a pénzügyi államtitkár-minisztert, a mezőgazdasági, a közlekedésügyi államtitkár-minisztert, a hadi, tengerészeti és repülésügyi államtitkárokat is megilleti, az illetékességükhöz tartozó különböző foglalkozási ágakat illetően.

A jelen törvény alkalmazásaként hozott határozatokat a pénzügyi államtitkár-miniszter jegyzi ellen mindannyiszor, valahányszor azok az állam által szubvencionált vállalatokat érintenek.

Fordította

Hadnagy Tibor és Karay Kálmán.

A francia mezőgazdaság korporatív szervezetéről szóló 1940. december 2-i törvény.

Mi, Franciaország tábornagya, a francia állam feje, meghallgatván a minisztertanácsot, elrendeljük:

1. §. A mezőgazdaság korporatív szervezetének az a célja, hogy a földműves családok közös érdekeit erkölcsi, szociális és gazdasági téren előmozdítsa és intézze.

Első fejezet.

A szindikális szervezet.

2. §. A korporatív szervezet községi, vagy több községet magában foglaló keretben, a helyi mezőgazdasági szindikátuson alapul. Azt a szindikátust, amely valamely terület földműves családjaikat egyesíti, korporatívnak hívják.

Ugyanazon közigazgatási területen csak egyetlen egy korporatív mezőgazdasági szindikátus alakulhat.

Az összes helyi korporatív mezőgazdasági szindikátus köteles a kerületi, vagy tartományi korporatív mezőgazdasági unióhoz csatlakozni.

Az összes kerületi vagy tartományi korporatív mezőgazdasági unió köteles a 8. §-ban meghatározott országos korporatív szervezetben résztvenni.

A mezőgazdasági korporatív szervezeteket a munkakódex 3. könyvének rendelkezései szerint irányítják.

A korporatív szabályzatok a szindikátusan megszervezett vagy be nem szervezett egyéneket egyaránt kötik.

5. §. A termelés vezetői, a bér munkások és a birtokukat maguk művelő vagy másokkal műveltető földtulajdonosok csatlakozhatnak a helyi korporatív mezőgazdasági szindikátushoz.

Hasonlóképpen azoknak a falusi kézműveseknek is meg lesz a csatlakozási lehetőségük, akiket a jelen törvény alkalmazása céljából kiadott rendelet ilyeneknek minősít.

A családfő csatlakozása maga után vonja az összes oly családtagoknak a szervezeti életben való részvételét, akik ugyanazon gazdaságban vele együtt dolgoznak.

A mezőgazdaságban foglalkoztatott külföldiekre vonatkozó szabályokat rendelet fogja pontosan megállapítani.

4. §. A helyi mezőgazdasági korporatív szindikátust a szindikátusi elnök vezeti, akit működésében szükség esetén a helyi szindikátus javaslatára, a mezőgazdasági kerületi korporatív unió által kinevezett mellérendelt szindikusok támogatnak.

5. §. A munka rendjét, a talaj megművelésének jogi feltételeit és általában a foglalkozás tagjainak — akár csatlakoztak a helyi korporatív mezőgazdasági szindikátushoz, akár nem — egymásközi foglalkozási viszonyait szabályzatok állapítják meg. Ezeket a szabályzatokat paritásos bizottságok fogják megállapítani, amelyek a helyi korporatív mezőgazdasági szindikátus kebelén belül, vagy

több helyi korporatív szindikátus egyesülésének kebelén belül alakulnak meg és a különböző érdekkategóriák képviselőiből állnak.

Ezek terjesztik elő a szabályzatokat a kerületi korporatív szervezetnek, amely azokat módosíthatja, vagy egységesítheti.

A kerületi korporatív szervezet által elfogadott szabályzatokat az illetékes mezőgazdasági igazgatóságok nyilvántartják. Szükség esetén a 6. §-ban említett kormánybiztos bemutatathatja a mezőgazdasági miniszternek. Ebben az esetben csak akkor alkalmazhatók a szabályzatok, ha legfeljebb egy hónapi határidőn belül jóváhagyattak. E határidőn túl is miniszteri döntés hiányában, teljes joggal alkalmazhatók.

Végrehajtásuk során minden sztrájk vagy munkáskizárás tilos.

6. §. A kerületi korporatív unió ülésén a kerületi delegátus elnököl, akinek legfeljebb tizenkéttagú tanács segítkezik; a delegátust és a tanács tagjait a szindikátusok közgyűlésének a 8. §-ban megjelölt országos korporatív tanács által továbbított javaslatára a mezőgazdasági államtitkár-miniszter nevezi ki.

A szindikátusok gyűlésén és a kerületi unió tanácsának ülésein a mezőgazdasági államtitkár-miniszter által kinevezett kormánybiztos is jelen van.

A kerületi delegátus, vagy ennek távollétében a kormánybiztos paritásos bizottságokat szervezhet és meghallgathatja a helyi szindikátusok paritásos bizottságainak képviselőit.

A jelen törvény V. fejezetében megjelölt bizottság megállapítja, a mezőgazdasági államtitkár-miniszter jóváhagyásától feltételezetten, a kerületi, vagy tartományi korporatív uniók területi beosztását; előkészíti és ellenőrzi a belső átalakulásokat és egyesüléseket, valamint a kerületi korporatív mezőgazdasági uniók felállítását.

Azoknak a szervezeteknek a tényleges vagyona, amelyek egy korporatív unióvá olvadnak össze, át fog háramlani erre az unióra. A jelen törvény kihirdetésétől kezdve semmis minden olyan intézkedés, mely arra irányul, hogy ezt a vagyont rendeltetése elől részben vagy egészben elvonja.

7. §. A kerületi mezőgazdasági korporatív unió, kerületi, vagy tartomá-

nyi fokon az illető terület hivatásos földműveseinek aktív és reprezentatív központja. Csoportosítja a helyi korporatív szindikátusokat, amelyeknek szindikátusai alkotják az unió közgyűlését.

A törvények keretén belül jogosult szabályozni:

a) a munkára, a szociális gondoskodás, biztosítás és segélynyújtás szervezetére, a lakóhely és a közegészség feltételeire, a női munka könnyítésére és általában a földművelő élet valamennyi előfeltételeire vonatkozó kérdéseket;

b) a tanoncidőre és az ifjú földművesek képzésére vonatkozó kérdéseket;

c) az általános fegyelemre és a hivatali tisztességre vonatkozó kérdéseket;

d) a jelen törvény harmadik fejezetében megjelölt feltételek mellett, vagy szükség esetén közvetlenül mindazokat a kérdéseket, amelyek a termelésre, az eladásra, a piacokra, az árakra és általában a mezőgazdálkodás egyetemére vonatkoznak.

Az előző bekezdés rendelkezései az érvényben lévő árakat nem érintik.

A kerületi korporatív mezőgazdasági unió döntései az országos korporatív tanács jóváhagyása alá tartoznak.

A kerületi korporatív unió döntése híján a kerületi delegátus és ennek híján a kormánybiztos bemutatja indítványait az országos korporatív tanácsnak.

8. §. A kerületi vagy tartományi korporatív uniók kerületi delegátusainak gyűlése alkotja a mezőgazdasági korporatív nemzeti tanácsot. Ebben a tanácsban képviselve vannak a harmadik fejezetben említett külön csoportok, épúgy, mint a 9. §-ban említett különböző szakmabeli szervek is.

A tanács koordinálja és ellenőrzi a kerületi uniók tevékenységét, épúgy, mint a külön csoportok és szakmabeli szervek tevékenységeit is.

Az országos tanács a mezőgazdasági államtitkár-miniszter mellé tíz tagból álló állandó bizottságot küld ki, amely tanácsadó szerv.

Az országos tanács és az állandó bizottság ülésén kormánybiztos van jelen, aki bemutatathatja a mezőgazdasági államtitkár-miniszternek az országos tanács és az állandó bizottság összes döntéseit.

Az országos tanács döntése híján

a fődelegátus és ennek híján a kormánybiztos javaslatait előterjesztheti a mezőgazdasági államtitkár-miniszternek.

A miniszter egy hónapi határidőn belül dönt, ellenkező esetben a döntések teljes joggal végrehajthatók.

Második fejezet.

A szövetkezetek és a kölcsönös segítségen alapuló mezőgazdasági intézmények.

9. §. A szindikális szervezeteket alkotó egyéneken kívül az összes, külön törvényekkel felállított mezőgazdasági szakmabeli szervek, főleg a szövetkezésen és kölcsönös segítségen alapuló szervek, szintén résztvehetnek a földművelés korporatív szervezetében az alább szabatosan meghatározott feltételek mellett.

A különböző mezőgazdasági szakmabeli szervek, mint a mezőgazdasági szövetkezetek, mezőgazdasági kölcsönös biztosító pénztárak, kölcsönös segélyt nyújtó hitelpénztárak, mezőgazdasági kölcsönös biztosító pénztárak, mezőgazdasági kölcsönös segélynyújtó szövetkezetek, mezőgazdasági társadalombiztosító pénztárak, fogyasztási szövetkezetek és szindikátusok, a mezőgazdasági felszerelést hasznosító szindikátusok, értékesítő és ellenőrző szindikátusok és általában a szociális és gazdasági természetű mezőgazdasági intézmények — a mezőgazdasági korporatív szindikátusokhoz csatlakoznak.

A fentebb felsorolt valamennyi szakmabeli szervnek szakminként egyetlen egy foglalkozási szervezetet kell alkotnia, oly feltételek mellett, melyeket a jelen törvény V. fejezetében jelzett küldöttség javaslatára a mezőgazdasági államtitkár-miniszter fog megállapítani.

10. §. A 9. §-ban említett mezőgazdasági szakmabeli szervek igazgatótanácsai háromötöd részben a tagok által választottakból állanak és kétötöd részben a tagok közül kinevezettek közül, akiket azok a korporatív szindikátusok neveznek ki, amelyekhez tartoznak.

11. §. A 9. §-ban említett mezőgazdasági foglalkozási szervezetek, a mezőgazdasági korporatív nemzeti tanács által megállapított feltételek mellett, évi hozzájárulást folyósítanak a kerületi uniók számára épügy,

mint a külön szervezetek számára. Ez a hozzájárulás a visszatérő szolgáltatásokra épügy kiterjed, mint tartalékolásra.

Kivételképpen, azért, hogy a jelen törvény alkalmazása elősegíttessék, 1941. május 30-a előtt államsegélyben részesülnek az 1900. július 4-i törvényben felállított kölcsönös biztosító pénztárak, mezőgazdasági hitelpénztárak és mezőgazdasági fogyasztási, eladási és feldolgozó szindikátusok és szövetkezetek. A mezőgazdasági államtitkár-miniszter rendelettel fogja megállapítani ezeknek a folyósításoknak idejét és összegét. E szakmabeli szubvencióból eredő tőkét a jelen törvény V. fejezetében jelzett bizottság rendelkezésére fogják bocsátani.

A jelen szakasz alkalmazása érdekében szükséges elhatározásokat az érdekelt szakszervezetek igazgatótanácsuk által is meghozhatják anélkül, hogy közgyűlés összehívására szükség lenne.

12. §. A 9. §-ban megjelölt foglalkozási szervezetek az előző szakasz végrehajtásáért felelősek.

Végrehajtás megtagadása esetén a mezőgazdasági államtitkár-miniszter az igazgatótanácsot feloszlatja és adminisztratív bizottságot nevez ki.

Harmadik fejezet.

A termelés, vagy a termelési ágak szerint specializált csoportok.

13. §. A szakmabeli korporatív szervezet keretén belül, a különböző termelések vagy termelési ágak számára, amelyeknek fontossága azt igazolja, specializált csoportok alakulnak országos fokon és szükség esetén helyi vagy kerületi fokon is.

A korporatív szindikális szervezet kijelölt delegátusaiából állanak és az általuk átruházott hatalommal rendelkeznek.

Ezek arra hivatottak, hogy az érdekelt termelési ágak gazdasági védelmét és szervezetét érdeklő összes kérdéseket tárgyalják.

Főleg azoknak a szakmaközi szabályzatoknak a megállapításában és alkalmazásában vesznek részt, amelyeknek az a célja, hogy a piacok és az árak egyensúlyát biztosítsák és a termelés és a fogyasztás viszonyát szabályozzák.

Jövedelmi forrásuk a termelőkre kivetett járulék, amelynek kivetési és beszedési módzatait az il-

letékes miniszterek és a pénzügyminiszter által jóváhagyott szakmabeli és szakmaközi szabályzatok állapítják meg.

Az árak és a piacok szabályozása a nemzeti korporatív tanács véleménye alapján az illetékes miniszterek és a pénzügyminiszter jóváhagyása alá tartozik.

14. §. Azoknak a külön szakcsoportoknak az irányító szerveiben, amelyekhez az eladási szindikátusok és szövetkezetek és az érdekelt termelést ellenőrző szindikátusok tartoznak, ezen szervezetek képviselőinek legfeljebb kétötöde vehet részt. Ezenkívül hivatalból résztvesz ebben az irányító szervezetben a megfelelő területi fokú korporatív szindikális szervezet egy képviselője.

A külön szakcsoport a nemzeti korporatív tanácsnak jelentést tesz minden olyan gazdasági ténykedésről, amely a mezőgazdaság általános érdekét érinti.

15. §. Azokban az ideiglenes vagy nem állandó szakmaközi bizottságokban, amelyek mezőgazdasági termeléssel foglalkoznak, a külön szakcsoportok a szindikális korporatív mezőgazdasági szervezetet képviselik.

Negyedik fejezet.

Kerületi mezőgazdasági kamarák.

16. §. Kerületi mezőgazdasági kamarák létesülnek, amelyeknek az a kizárólagos céljuk és rendeltetésük, hogy a foglalkozási szervezetekkel és a mezőgazdasági minisztérium hivatalaival összeköttetésben, a mezőgazdaság fejlődését, a mezőgazdasági, állati és növényi termékekre vonatkozó tudomány alkalmazásával előmozdítsák. Joguk van a kerületekben működő központok, állomások, vagy kísérleti intézetek munkájába bekapcsolódni. Szükség esetén új központokat, állomásokat, vagy kísérleti intézeteket létesíthetnek. Pénzügyi forrásait az 1927. december 27-i törvény és az 1935. október 30-i törvény-rendelet szabályozza. A jelen szakasz alkalmazásának feltételeit a mezőgazdasági államtitkár-miniszter és a pénzügyi államtitkár-miniszter által ellenjegyzett rendelet fogja megállapítani.

A kerületi kamarák belső tartományi tagozatok alakulhatnak, az V. fejezetben említett állandó de-

legáció véleménye alapján, a mezőgazdasági államtitkár-miniszter jóváhagyása mellett.

Az 1924. január 3-i törvény alapján létesített mezőgazdasági kamarákat a mezőgazdasági államtitkár-miniszter rendeletével megszünteti, míhelyt a kerületi szervezet megalakult. Felszámolásuk hatáskörük a fentebb meghatározott technikai kérdésekre korlátozódik.

Vagyonuk átháramlásának feltételeit az V. fejezetben megjelölt bizottság fogja tanulmányozni és indítványozni.

17. §. A kerületi mezőgazdasági kamarák tagjait az érdekelt kerületek és tartományok korporatív uniói jelölik ki. Kinevezésük a mezőgazdasági államtitkár-miniszter hatáskörébe tartozik, aki ezenkívül legfeljebb fele arányban, közvetlenül is kinevezhet szakértelmüknél fogva erre érdemes tagokat.

Az érdekelt tartományok mezőgazdasági szolgálatának igazgatói a kerületi mezőgazdasági kamarák technikai tanácsosai. Feladatuk, hogy az elfogadott intézkedések végrehajtását ellenőrizzék.

18. §. A mezőgazdasági kamarák elnökeinek állandó gyűlése megszűnik. A mezőgazdasági államtitkár-miniszter 1941. április 30-ka előtt rendelettel állapítja meg a felszámolás módjait. Az állandó gyűlés vagyonát átmenetileg a mezőgazdasági államtitkár-miniszter által kinevezett háromtagú bizottság kezeli.

A jelen törvény kihirdetését követően a mezőgazdasági kamarák elnökeinek állandó gyűlése és a kerületi és tartományi kamarák részére évente megállapított állami hozzájárulás ösztönösége, melyet az utóbbi évek folyamán a különböző mezőgazdasági egyesületek és szövetségek, különleges szakmabeli hivatalok, vagy szindikátusok céljaira fordítottak, a jelen törvény V. fejezetében megjelölt köldöttség rendelkezésére fog állani. Ez az összeg a mezőgazdasági államtitkár-miniszter ellenőrzése alatt azoknak a különböző korporatív szervezeteknek a célját fogja szolgálni, amelyek a fentemlített hozzájárulások fejében a multban teljesített szolgálatokat átvállalják.

A kerületi mezőgazdasági kamarák koordinációs szervének összetételét és működési feltételeit rendelet állapítja meg.

Ötödik fejezet.
Végrehajtási és átmeneti
rendeletek.

19. §. A régi foglalkozási szervezetből a korporatív szervezetbe vezető átmenet megvalósítása végett a mezőgazdasági államtitkár-miniszter a földműves korporatív szervezet jelölése alapján legfeljebb harminc tagból álló bizottságot nevez ki és kijelöli annak elnökét és fődelegátusait.

A bizottságnak az a feladata, hogy tanulmányozza és javasolja a jelen törvény alkalmazásához szükséges intézkedéseket; megteremtse a földműves és a falusi élet kereteit és a kormány kapcsolatát; ellássa központilag a korporatív szervezet felállításáig a korporatív teendőket. Főleg az a feladata, hogy kidolgozza a törvény-szövegek tervezeteit és hogy megállapítsa a jelen törvény végrehajtásának azokat a szabályait, amelyeket a mezőgazdasági államtitkár-miniszter rendelettel tesz közzé.

Azokat a rendeleteket, amelyek pénzügyi vonatkozású intézkedéseket tartalmaznak, vagy az ország általános gazdasági életére kiható pénzügyi érdekeket érintenek, a pénzügyi államtitkár-miniszter fogja ellenjegyezni.

A földműves korporatív szervezet bizottságának elnökét a mezőgazdasági államtitkár-miniszter által kinevezett fődelegátusok támogatják.

A bizottság ülésein a mezőgazdasági államtitkár-minisztert képviselő kormánybiztos is részt vesz.

20. §. A földműves korporatív szer-

vezet bizottságának javaslatára, a mezőgazdasági államtitkár-miniszter kerületi delegátusokat nevez ki, akik a kerület, vagy egy tartomány keretén belül a korporatív szervezetek megalkulását irányítják és előmozdítják és a jelen törvény alkalmazását biztosítják. Nevezetesen a meglévő szervezetek átalakítására vagy egybeolvasztására irányuló hatáskört gyakorolnak.

A mezőgazdasági államtitkár-miniszter 1941. június 30-ig minden olyan mezőgazdasági köztestületet, vagy magán egyesületet felszólíthat, és felszámolhat, amely a mezőgazdasági korporatív szervezet fejlődésének útjában állna.

21. §. Az előző rendelkezésekben az állandó küldöttség rendelkezésére bocsátott anyagi forrásoktól függetlenül a mezőgazdasági államtitkár-miniszter 30 millió frank külön hitellel rendelkezik, hogy annak a közszolgáltatnak a működését biztosítsa, amely helyi, kerületi, vagy országos vonatkozásban a jelen törvényt megvalósítja.

22. §. A jelen törvény alkalmazásából folyó minden ténykedés bélyeg- és díjmentes.

23. §. A jelen törvénnyel ellenkező minden rendelkezés hatályát veszti.

24. §. A jelen törvényt a pescétőr igazságügyi államtitkár-miniszter, a pénzügyi államtitkár-miniszter, és a mezőgazdasági államtitkár-miniszter hajtja végre.

Fordította: Hadnagy Tibor
és Karay Kálmán.

A francia hivatásrendek szociális szervezetéről szóló 1941. október 4-i törvény.

Mi, Franciaország tábornagya, a francia állam feje, meghallgatván a minisztertanácsot, elrendeljük:

I. Rész.

Általános alapelvek.

1. §. A hivatási ágak meghatározott számú ipari vagy kereskedelmi családra oszlanak.

Ezek a családok és a családtagokat alkotó hivatások a jelen törvényben leszögezték a hivatási csoport tagjainak foglalkozási érdekeit, valamint a nemzetgazdaság általános érdekeit szolgáló elvek szerint, a közhatalóságok

irányítása alatt szervezeteket alkotnak.

2. §. Ezeknek a szervezeteknek a keretében a hivatást gyakorló személyek jogokat gyakorolnak és feladatokat, kötelezettségeket és felelősségeket vállalnak.

A törvényeknek és rendeleteknek épen úgy alá vannak vetve, mint a korporatív határozatoknak.

Kötelezően hozzájárulnak azoknak a csoportoknak fenntartási költségeihez, amelyekhez tartoznak.

Kötelességük, hogy a foglalkozás többi tagjaival becsületesen együtt működjenek és együtt érezzenek, mert

ezek azok a leglényegesebb alapelvek, amelyek a korporációs szervezkedés n/ugszik.

Ennek ellenében a hivatási intézmények és szabályzatok előnyeiben részesülnek, résztvesznek annak a szervezetnek tevékenységében, amelyekhez közvetlenül tartoznak és az alkotmányozó nemzetgyűlésben is képviselve lesznek.

Képzettségüknek megfelelő oly képességgel rendelkeznek, amely megfelelő munka ellenében jogot ad a fizetésre és a foglalkozási szabályrendeleteknek megfelelően ezzel a képességgel együtt járó előnyökre.

A munkaadók vállalatukon belül azzal a tekintéllyel rendelkeznek, amely megfelel annak a társadalmi, műszaki és pénzügyi felelősségnek, amelyet viselnek.

A munkaadó tevékenysége magában foglalja azt a kötelezettséget, hogy a vállalat valamennyi tagjának közös javát szolgálja.

3. §. A szervezett foglalkozások a törvények keretén belül arra törekednek, hogy tagjaik részére a munka állandóságát és különböző jóléti intézmények létesítésével és fenntartásával a gondjaikra bízott személyek magasabb életszínvonalát biztosítsák.

4. §. A foglalkozási szervezet a hivatásszerű tevékenység valamennyi jóléti és gazdasági szempontjának szolgálatára hivatott. Mégis, a körülményeknek megfelelően és a 39. szakaszban felsoroltak kivételével, a gazdasági kérdések az 1940. augusztus 16-i törvény alkalmazása során létesített ideiglenes szervezési bizottságok hatáskörében maradnak mindaddig, amíg a törvény másképen nem rendelkezik.

5. §. A sztrájk és a kizárás tilos.

II. Rész.

Az iparok osztályozása. Kereskedelem és hivatás.

6. §. A jelen törvényben szabályozott szervezet társadalmi és hivatási; következésképpen tevékenysége is kettős osztályozás tárgya.

A szociális kérdések szempontjából az ipari és kereskedelmi vállalatok meghatározott számú hivatási családok között oszlanak meg.

A foglalkozási kérdések szempontjából minden hivatás egy illetékes hivatási családhoz tartozik, kötelezve, hogy családonként oly szervezetet al-

kosson, amely a hozzá tartozó hivatási kérdések tárgyalására képes.

7. §. Nem tartoznak a jelen törvény hatálya alá:

az állami tisztviselők és az állami üzemeknek az 1941. évi szeptember 14-i törvény 2. szakaszán alapuló általános rendtartásban meghatározott tisztviselői;

a szerzetesrendek tagjai és a külön törvények által meghatározott hivatásokhoz tartozó személyek, feltéve, hogy ezek szövegei 1941. július 15-ike után tételtek közé.

Rendelet fogja meghatározni, hogy mely feltételek mellett kell majd alkalmazni a jelen törvénynek azokat a rendelkezéseit, amelyek nem összeférhetetlenek a közszolgálat nemtisztviselői személyzetének egyesülési jogáról szóló 1941. szeptember 14-i törvénnyel.

Az 1941. évi szeptember 14-i törvény hatálya alá nem tartozó ipari közszolgálati alkalmazottak jelen törvény hatálya alá tartoznak. Mindazonáltal közülük egyesekre külön törvény által különleges szabályozásra lesz szükség.

8. §. Rendeletek útján kell jóváhagyni azokat a szabályokat, amelyek a hivatási családok elnevezésére, az iparnak és kereskedelemnek a hivatási családokon belül való tagozódására,

a foglalkozásoknak a hivatási családokba való beosztására, a hivatási családok és az 1940. évi augusztus 16-i törvényben létesített ideiglenes szervezési bizottságok kapcsolataira vonatkoznak.

III. Rész

Elő fejezet. *A szindikátusok.*

9. §. A hivatások tagjai foglalkozási szindikátusokban egyesülnek.

Ugyanazon a területen ugyanaz a foglalkozás, ipar, vagy hivatási család és ugyanannak a csoportnak a tagjai egyetlen szindikátust alkotnak.

Rendelet fogja megállapítani azokat a feltételeket, amelyek szerint az új kizárólagos szindikátusok a már meglévő szervezetekből megalakulnak.

10. §. A foglalkozási szindikátusok elválasztott csoportok szerint alakulnak.

Elválasztott csoportok alakítására figyelembe jöhetnek:

1. a munkaadók; 2. a munkások; 3.

az alkalmazottak; 4. a művezetők és 5. a mérnökök és adminisztratív és kereskedelmi főnökök.

A hasonló csoportok egyesülhetnek, ha külön szervezet felállítására nem képesek.

A munkaadók csoportjához tartozóknak tekinthetők az igazgatóságoknak a társaság vagy főnök által cégjegyzésre feljogosított tagjai.

A szövetkezetek tagjai közül az elnök és a vezérigazgató a munkaadók csoportjába tartozónak tekinthető, a többi tag a foglalkozásának megfelelő csoportba tartozik.

11. §. A foglalkozások tagjainak első fokú és közvetlen összefoglalása végett felállított foglalkozási szindikátusok helyi jellegűek.

Területi beosztásokat, mely vidékek és hivatások szerint változhat, a 77. §-ban megállapított bizottságok a következők figyelembevételével fogják meghatározni:

egy szindikátus elvben több vállalat személyzetét foglalja magába;

a különböző csoportok szindikátusainak területi beosztása nem lesz szükségképpen hasonló.

12. §. Minden személy, aki valamely foglalkozást űz, tekintet nélkül életkorára és nemzetiségére, hivatából foglal helyet a saját csoportja, területe és hivatása szerint illetékes szindikátusban, hacsak nem igazolja, hogy már a III. rész negyedik fejezetében megállapított valamely szervezet tagja.

A foglalkozás, vagy foglalkozási csoport kerületi szociális bizottsága a helyi szindikátus hivatalának véleménye alapján a munkajogszabályok és a területi szabályzatok súlyos, vagy ismételt megsértése, vagy az ország általános érdekeivel ellentétes tevékenység miatt, vagy közrendészeti szempontokból a szindikátus bármely tagját kizárhatja.

A kerületi szociális bizottság határozata ellen az országos szociális bizottsághoz felebezésnek van helye, mely végső fokon dönt.

A szindikátusok kizárt tagjai a szervezet tevékenységében többé nem vehetnek részt, de alá vannak vetve továbbra is a területi kötelezettségeknek és kötelességeknek.

A kézművesség beilleszkedése a szindikális rendszerbe.

15. §. A kézművesek a foglalkozási szindikátusokban elvileg külön osztályt alkotnak.

A kézműves kamarák és a szindikális rendszer összeköttetése végett a kézművesek a kamarák kebelén belül foglalkozási osztályokra tagozódnak; ezek az osztályok megfelelnek azoknak a foglalkozásoknak és foglalkozási csoportoknak, amelyek szerint a foglalkozási szindikátusok megalakulnak.

A kézművesek foglalkozásuk, vagy foglalkozási csoportjuk fontosságának megfelelően képviselve vannak a szindikális tanácsban és a különböző fokozatú korporatív szervezetekben.

A szindikátusok hatásköre, igazgatása és működése.

14. §. A szindikátusok hatásköre a tagok besorozására és képviselőtére;

a korporatív határozatok végrehajtására;

a korporatív elbírálás alá tartozó hivatási kérdések tanulmányozására és

a tagokat a területi beosztás szerint érdeklő kérdések megoldásának tanulmányozására terjed ki.

Szigorúan tilos minden politikai és vallási tevékenység.

15. §. A foglalkozási szindikátusok külön felhatalmazás nélkül szerezhethetnek, birtokolhatnak és használhatnak oly helyiségeket és ingóságokat, amelyek igazgatási feladataik ellátására és tagjaik összejövételére szolgálnak.

Működésükhöz szükséges mértékben rendelkeznek a tagsági járulékból álló alapokkal és kezelik azokat.

Bíróság előtt ügyfélként szerepelnek.

16. §. A foglalkozási szindikátust igazgatótanács vezeti, melynek összetételét és kijelölésének módját rendelet fogja szabályozni.

Az igazgatótanácsnak elvben négy tagból álló hivatala van.

Az igazgatótanácsnak csak az lehet a tagja, aki leszármazásánál fogva francia nemzetiségű, legalább 25 éves, büntett, vagy aljas indokból elkövetett vétségért büntetve nem volt, igazolja polgári jogait és foglalkozását a megfelelő területen legalább öt év óta gyakorolja.

Ugyanazon személy nem gyakorolhat egynél több megbízást, kivéve azon feltételek esetén, amelyeket a jelen szakasz első bekezdésében említett rendelet fog megállapítani.

A tanács és a hivatal megújítása mindig csoportonként történik.

17. §. A foglalkozási szindikátus statutumát és szabályrendeleteit a foglalkozás, vagy a foglalkozási csoport országos szociális bizottságának kell jóváhagyni, ha csak meg nem egyezik azzal a minta-szabályrendelettel, amelyet az államtanács fog megállapítani.

Az igazgatótanácsban a jelenlévők többsége dönt. A szavazás titkos.

18. §. A foglalkozási szervezetek működésének költségeit az illetékes szociális bizottság hozzájárulása és a tagok járuléka fedezik.

Második fejezet.

Az úniók és a federációk.

19. §. Foglalkozásonként, vagy foglalkozási csoportonként elválasztott csoportok szerint foglalkozási úniók és federációk alakulnak.

Az úniók a foglalkozási szindikátusok tanácsainak képviselőit kerületenként foglalják össze.

A federációk a kerületi úniók képviselőit országosan foglalják össze. Bizonyos helyek fel lehetnek tartva olyan személyek részére, akik szociális tevékenységet nemzeti viszonylatban fejtenek ki és több kerületen belül vezetnek vállalatot. Ezeknek a helyeknek birtokosait a foglalkozás országos szociális bizottságának javaslatára a munkaügyi államtitkár jelöli ki.

Ugyanazon hivatási család, vagy foglalkozás és ugyanazon csoport tagjai számára vidékenként csak egy únió és egy federáció létesíthető.

Az úniók és federációk igazgatótanácsot választanak, amely megalkotja saját hivatalát.

Az úniók és federációk tagjainak kijelölését és e szervezetek igazgatótanácsainak és hivatalainak összetételét rendelet fogja megállapítani.

Az úniók és federációk tagjai csak azok lehetnek, akik a 16. §-ban megállapított feltételeknek megfelelnek.

20. §. Az úniók és federációk biztosítják a szindikális rendszer működésének összhangját, tevékenységüket a megfelelő fokozatú szociális bizottságok fenhatósága és irányelvei szerint fejtik ki.

A 15. §-ban meghatározott képesség az úniókat és federációkat is megilleti.

21. §. Az úniók statutumát és sza-

bályrendeleteit az illetékes szociális bizottság hagyja jóvá.

A federációk hasonló szabályait a munkaügyi államtitkár hagyja jóvá, annak az államtitkárságnak a véleménye alapján, amely alá az érdekeit családok, vagy foglalkozások tartoznak.

22. §. A 18. §-ban a szindikátusok számára előírt szabályokat a foglalkozási úniókra és federációkra is alkalmazni kell.

IV. Rész.

A szociális bizottságok és a korporációk.

Első fejezet.

A vállalatok szociális bizottságai.

23. §. A munkaadók és munkások együttműködését vállalati szociális bizottságok keretében, kötelezően meg kell szervezni azoknál a vállalatoknál, amelyeknek tényleges létszáma legalább száz munkás vagy alkalmazott; a vállalati szociális bizottság magában foglalja a vállalat főnökét és a személyzet minden csoportjának képviselőjét.

24. A vállalat szociális bizottsága elsőfokon valósítja meg az együttműködést az igazgatóság és a személyzet között.

Hatásköre kizár minden beavatkozást a vállalat ügykezelésébe és vezetésébe és azokra a kérdésekre, amelyek kívül esnek a vállalat keretein; e megszorítással a legtagabb keretek között működnek abból a célból, hogy:

támogassák az igazgatóságot a munkára és a vállalat személyzetének életviszonyaira vonatkozó kérdések megoldásában;

kikényszerítsék a személyzet és a családok szociális életét érintő vélemények kicserélését;

megvalósítsák a kölcsönös szociális támogatást az illetékes helyi szociális bizottság tevékenységének kereteiben.

Működésük módjának meghatározása saját kezdeményezésükre tartozik.

A foglalkozás helyi szociális bizottságának korporatív tekintélye és ellenőrzése alá tartoznak.

25. §. Több kislétszámú üzemet magában foglaló vállalat az ugyanazon vidéken fekvő üzemek személyzetét egy szociális bizottságban egyesítheti.

26. §. Az első vállalati szociális bizottságok a vállalat személyzetének a különböző csoportokhoz tartozó képviselőiből alakulnak, a vállalat főnökével egyetértésben.

A helyi szociális bizottság hagyja jóvá a vállalati szociális bizottság összetételét; dönt továbbá azokban a vitás kérdésekben, amelyek a szervezés folytán keletkeznek.

Második fejezet.

A hivatási családok és a hivatások szerint alakult szociális bizottságok.

27. §. Hivatási családonként, vagy hivatásonként és helyi, kerületi, vagy országos viszonylatban szociális és hivatási hatáskörrel felruházott korporatív szervezet létesül, melyet helyi, kerületi és nemzeti országos szociális bizottságnak neveznek.

28. §. A helyi szociális bizottságok a foglalkozási szindikátusok hivatalainak megfelelően, a családonként vagy foglalkozásonként a területi beosztás szerint, legalább 12 és legfeljebb 24 tagból állnak.

A tagok három egyforma csoportra oszlanak:

a munkaadók csoportjára;

a munkások és alkalmazottak csoportjára olyan arányban, amely megfelel az illető család, vagy foglalkozás ipari, vagy kereskedelmi jelentőségének és

a többi csoportokra.

A szociális bizottság három elnökből álló hivatalt alakít, ezek tagjait három csoport jelöli ki, az elnökök nyolc hónaponként felváltva elnökölnek.

29. §. A kerületi és nemzeti szociális bizottságok, ép úgy, mint a helyi bizottságok, hármas alapon létesülnek, hivataluk éppoly feltételek mellett létesül és működik, mint amilyenek szerint a helyi bizottságok is megalakulnak.

A kerületi szociális bizottságok tagjait, csoportonként, a helyi szociális bizottságok jelölik ki. A nemzeti szociális bizottság tagjait, csoportonként, a kerületi szociális bizottságok jelölik ki. Közülük bizonyos számú tagot a megfelelő fokozatú hivatási szervezetek hivatalainak tagjai közül kell választani.

A kerületi és nemzeti szociális bizottságok taglétszámát és a különböző fokozatú helyi, kerületi, és nemzeti szociális bizottságok tagjainak kijelölési módját a munkaügyi államtitkár

ellenjegyezte rendelet fogja megállapítani.

30. §. A szociális bizottságok jelentőségük és összetételük szerint változó vegyes bizottságokat alakítanak, melyek a különböző csoportokat érdeklő és hatáskörükbe tartozó kérdéseket tárgyalják.

Alakítható azonban vegyes bizottság a szociális bizottság kebelén kívül is, ezek a szociális bizottság felelőssége mellett az egyes kérdéseket tanulmányozzák, vagy végrehajtják.

E bizottságok tagjai a szindikátusok, úniók, vagy federációk tanácsának tagjai közül, vagy e szervezeteken kívül álló, de tevékenységüknel fogva szociális téren jártas személyek közül kerülnek ki.

Azül bizottság bármikor összehívható elnöke, vagy más elnök kérésére.

Minden szociális bizottság szervezési szabályrendeletet és más szabályrendeleteket alkot; ezeket a magasabbfokú szociális bizottság hagyja jóvá.

A nemzeti bizottság szervezési szabályrendeletét és egyéb szabályrendeleteit a munkaügyi államtitkár hagyja jóvá, annak az államtitkárnak a véleménye alapján, amelyik alá a hivatás, vagy hivatási család tartozik.

A szociális bizottságok az 50. §-ban említett közös házban működnek.

A szociális bizottságok hatásköre.

31. §. A szociális bizottságok hatásköre hivatási és szociális természetű; hatásköréből ki van zárva minden politikai, vagy vallási jellegű tevékenység.

Nevezetesen hivatási téren hozzájuk tartoznak:

a munkabér és kollektív szerződés kérdései;

a hivatási képzés kérdései: a tanulás, a továbbképzés, az osztályozás, a szakiskolák;

az alkalmazás és képesítés szabályozására vonatkozó jogszabályok kidolgozása;

a munkás egészségre és munkásbiztonságra vonatkozó intézkedések tanulmányozása és alkalmazása.

Valamennyi csoportot egyaránt érdeklő fizetés és bérkérdéseket a munkások és a munkaadók csoportjának képviselői paritásos alapon vitatják meg.

32. §. Egyébként a szociális bizottság tanulmányozza, kijelöli és alkalmazza az általa szervezett foglalko-

zási ágban a 6. szakaszban megállapított feltételek mellett a mesterség sajátosságára és gyakorlására a foglalkozási képzésre és a munkáselelőltetésre vonatkozó kérdéseket.

A jelen szakasz tárgyát alkotó kérdések tárgyalására hivatott bizottságok alkalomadtán kézműveseket is magukban foglalnak.

33. §. A szociális és családi téren a szociális bizottságok tanulmányozzák és valósítják meg a korporációk hatáskörébe vágó összes kérdéseket, úgymint:

a munka biztonságát, a munkanélküliség elleni rendszeres küzdelemmel és a munkanélküliek érdekét szolgáló előrelátó intézkedésekkel;

a biztosítás és nyugdíj általánosítását és kezelését;

a kölcsönös segítséget és támogatást; a család erkölcsi, anyagi és szellemi támogatását;

a létfeltételek javítását: a lakást, a kertet, a testedzést, a művészetet és az általános műveltséget.

34. §. A szociális bizottságok foglalkozási törvények, szabályzatok és bármiféle természetű más határozataik végrehajtásának ellenőrzése végett a korporatív felügyelőségekhez fordulhatnak.

Ezek a felügyelőségek hivatottak a szociális bizottságokhoz tartozó üzemekben a munka feltételeinek ellenőrzésére.

Ők gyűjtik össze a tagok különböző csoportjainak panaszait és indítványait.

Ők hívják fel közvetlenül az érdekeltek figyelmét haladéktalan orvoslás végett azokra a sérelmekre, amelyeket tapasztalnak. Működésükről beszámolnak a bizottságoknak és felhívják a figyelmet azokra az esetekre, amelyek megoldani nem tudnak.

A testületi szervek számára biztosított ellenőrzés független attól, amelyet továbbra is az illetékes államtitkárság szervei, nevezetesen a munkafelügyelőségek teljesítenek.

A szociális bizottságok jogállása.

35. §. A szociális bizottságok, a közhatóságok, bíróságok és bármely természetű köz- vagy magánszervek előtt törvényesen képviselik azt a hivatást, vagy hivatási családot, amelynek érdekében létesültek. Határozataiknak jogszabály jellege van és általánosan kötelezőek, ha a felsőbbfokú szociális

bizottság vagy közhatóság határozataival nem ellenkeznek.

Magánjogi jogi személyiséggel rendelkeznek.

Joguk van a bíróság előtt ügyfélként fellépni és külön felhatalmazás nélkül megszerezni mindazokat a javakat és ingatlanokat, amelyek tevékenységükhöz szükségesek, evégből szervezeteket és intézményeket létesíthetnek és tarthatnak fenn.

Mindenféle természetű szociális intézményt, amelyet magánosok vagy közösségek, egy vállalat, vagy egy foglalkozás, vagy személyzete érdekében, vagy ezen személyzet családjai érdekében alapítottak, kötelezően az a vállalati, helyi, vagy kerületi szociális bizottság igazgat, amelyet a tekintetbe jövő nemzeti szociális bizottság kijelöl.

A különböző fokozatú szociális bizottságok viszonylagos hatásköre.

36. §. A nemzeti bizottság a hivatási család, vagy hivatás felsőfokú szociális irányítását végzi.

A kerületi és helyi kezdeményezéseket támogatja.

A kerületi bizottságok tevékenységét összhangba hozza és szabályozza.

A tanulmányok és tapasztalatok anyagát központilag összegyűjti, feldolgozza és közzéteszi.

Kidolgozza, alkalmazza, vagy jóváhagyja a kollektív szerződésnek általános rendelkezéseit, a foglalkozási képzés szabályait, épügy, mint a munkások előléptetését, a bérnek a képzés alapján való meghatározását és végül a szegédttetés és felszabadulás általános szabályait.

Megállapítja, vagy alkalmazza az általános foglalkozási szabályokat, nevezetesen amelyek a munkás egészségét és biztonságát érintik.

Vezetés és irányítja a család, vagy hivatás szociális működését és igazgatja az intézményeket és pénztárakat, amelyeknek véleménye szerint országos jellegű kell adni.

A kerületi bizottság ugyanazt a szerepet tölti be a nemzeti bizottság irányítása és vezetése alatt.

Összhangba hozza a helyi bizottságok tevékenységét, jelentéseiket központilag feldolgozza és az összeállított anyagot szétosztja.

A szükséghez képest alkalmazza kerületen belül a különféle természetű rendelkezéseket, szerződéseket és határozatokat.

Igazgatja a kerületi jellegű intézményeket és pénztárakat.

A helyi bizottság alkalmazza hatósági területén a különféle természetű rendeleteket, szerződéseket és határozatokat, szükséghez képest kiegészítve azokat.

Igazgatja a helyi intézményeket és műveket.

Összhangba hozza és ellenőrzi a vállalati bizottságok tevékenységét.

Biztosítja és ellenőrzi azoknak a vállalatoknak szociális gondoskodását, amelyek szociális bizottságot nem létesítettek.

A szociális bizottságok és a közhatóságok viszonya.

37. §. A közhatóságok a nemzeti szociális bizottságokban kormánybiztos úttján vannak képviselve, akit a munkaügyi államtitkár annak az államtitkárnak a javaslatára nevez ki, aki alá az érdekelt hivatás, vagy hivatási család tartozik.

Ezenkívül a szociális bizottságok hivatalaiban a szervezet működéséhez szükséges összeköttetés biztosítása végett a kerület szerint illetékes közhatóságok is képviselve vannak.

Harmadik fejezet.

Vegyes foglalkozási egyesületek és korporációk.

38. §. Azokban a foglalkozási ágakban, amelyek vegyes jellegű foglalkozási egyesületeket már alakítottak, vagy ilyenek alakítására javaslatot tettek, a vegyes szervezetek, a közhatóságok jóváhagyása mellett fennmaradhatnak, vagy felállításra kerülhetnek, de tagjaik a hivatási szindikátusokban, vagy szindikális csoportokban nem szerepelhetnek.

A jelen törvénnyel kihirdetése után csak a foglalkozás valamennyi tagja felének megegyezésétől, vagy az érdekelt szindikátus elhatározásától függően szabad ilyen szervezeteket felállítani.

A vegyes csoportosulások a szociális bizottságokhoz hasonlulnak és azokat helyettesítik olyan vállalatok tekintetében, amelyek tényleges létszámának felét összefoglalják.

A helyi, vagy kerületi szociális bizottságok szerepét töltik be, vagy a szociális bizottságokhoz csatlakoznak aszerint, hogy a foglalkozás tagjai különböző csoportjainak felét, vagy felénél többet foglalnak egybe.

Abban az esetben, ha egy vegyes csoport szociális bizottságot helyettesít, a jelen törvényben megállapított általános feltételek szerint a szindikátusokon és az uniókon keresztül csatlakozhatnak a bizottságokhoz.

39. §. Azok a hivatások, amelyek valamennyi csoport tagjai felének megegyezése, vagy az érdekelt szindikátus döntése következtében gazdasági és szociális kérdések intézésére képes szervezetek alkotását javasolják, a korporatív működéshez szükséges hatáskörrel és jelleggel ruházhatók fel.

Minden ilyen foglalkozás külön korporációs rendtartást fog megállapítani, ami a közhatóságok jóváhagyása alá fog tartozni.

Ezeknek a rendtartásoknak kell meghatározni a szociális és hivatási téren azokat a rendelkezéseket, amelyek a szociális bizottságoknak a 31.—32. §-okban szabályozott jogkörével egyenértékűek.

Ugyanilyen feltételek mellett lehet megszervezni a korporációk egyesületeit, vagy a testületközi szervezeteket.

40. §. A 38. és 39. §-okban jelzett szervezeteket a minisztertanács alelnökének, az új intézmények összhangját biztosító miniszternek a nemzetgazdasági és pénzügyi államtitkárnak, a belügyi államtitkárnak, a munkaügyi államtitkárnak és az érdekelt foglalkozások szerint illetékes államtitkárnak egy-egy képviselőjéből álló bizottság véleménye alapján a minisztertanács alelnöke és az érdekelt államtitkárok által ellenjegyzett rendelet hagyja jóvá.

A tanács működési rendjét a minisztertanács alelnöke fogja megállapítani.

Negyedik fejezet.

Hivatásközi szervezetek.

41. §. A hivatásközi kérdéseket kizárólag a hivatási család ugyanazon fokozatú szociális bizottságai tárgyalják, akár az összes hivatalok, vagy az összes hivatalok egy részének esetenkénti ülése alkalmával, akár állandó módon e hivatások ülése által alkotott hivatásközi szociális bizottságok útján.

Minden kerületben alakul hivatásközi szociális bizottság, mely a kerületi szociális bizottságok hivatalait foglalja össze; a kerületek székhelyein működik akár egyik hivatási család székhelyében, akár a korporációk házában.

A helyi hivatásközi bizottságokat a munkaügyi államtitkár fokozatosan fogja megalakítani, a kerületi hivatásközi bizottságok javaslatára annak az államtitkárságnak véleménye alapján, amelyikhez az érdekelt család, vagy foglalkozás tartozik.

42. §. A hivatásközi bizottságot egy hivatal irányítja, mely a 28. szakaszban megállapított módon alakul meg. Jogi személyiséget élvez.

43. §. A hivatásközi bizottságok valósítják meg az összeköttetést a hivatási családok bizottságai között és illetékességük a szociális bizottságok hatásköreinek általános határain belül a különböző családok közös kérdéseire terjed ki.

Általános foglalkozási és szociális kérdésekben és különösen a megélhetési költségek meghatározásaiban és a kézimunka hasznosításának kérdéseiben a közhatóságoknak tanácsot adhatnak.

A munkaügyi államtitkár az érdekelt államtitkárok véleménye alapján a hivatásközi bizottságokra különleges hatáskört ruházhat.

Otödik fejezet.

A korporatív jellegű szervekre vonatkozó közös rendelkezések.

Pénzügyi rendelkezések.

44. §. Minden hivatási családban, vagy hivatásban a különböző szervezetek működése következtében felmerülő költségeket valamennyi csoport tagjaira kivetett foglalkozási járulék fedezi.

Ez a bevétel a különböző fokú szociális bizottságok között oszlik szét, kötelezve ezeket a bizottságokat, hogy a hozzájuk tartozó szervezetek részére folyósítják a működéshez szükséges alapot, vagy az alap kiegészítését.

A korporatív bevételek és kiadások egyenletes elosztását, ami lehetővé teszi a hozzájárulások összegének megállapítását és a bevételeknek a különböző szervek között szétosztását, a nemzeti szociális bizottság végzi, amelynek általános költségvetését a nemzetgazdasági és pénzügyi államtitkár és a munkaügyi államtitkár hagyja jóvá.

A hozzájárulások beszedéséért a munkaadó felelősséggel tartozik, aki az alkalmazottakra eső részi a bérből és fizetésből közvetlenül vonja le.

45. §. A különböző intézmények, egyletek és pénztárak tagdíjai a foglalkozási hozzájárulástól függetlenek.

Ezeket az érdekelt szervezetek szedik be.

A különböző pénztárak kezelése végett a szociális bizottságok igazgatótanácsot alakítanak, melyek a munkaügyi államtitkár által jóváhagyott szabályrendelet szerint működnek.

A közös korporatív vagyon.

46. §. Valamennyi hivatási család közös korporatív vagyont alapít, mely kizárólag a foglalkozás tagjai létfeltételeinek javítását szolgálja.

Ezt a vagyont, mely a foglalkozás tagjai összességének tulajdona, a hármas fokozatú helyi, kerületi és nemzeti szociális bizottságok kezelik és ezek között a nemzeti bizottság osztja szét.

47. §. A testületi vagyon kezdetben a 72.—75. §-okban említett javak átháramlásából áll.

Rendszeresen a foglalkozás körébe tartozó vállalatok jövedelmét terhelő hozzájárulások, adományok és hagyatékok növelik.

A jövedelmek meghatározását, a hozzájárulások rögzítését és a beszedés módzatait, ami az ipari és kereskedelmi jövedelmekből adószéren lesz foganatosítva, rendelet fogja megállapítani.

48. §. A közös vagyon kezelését egy külön szabályzatban megállapított feltételek biztosítják, melyet a nemzeti szociális bizottság állapít meg. A szabályzatot a nemzetgazdasági és pénzügyi államtitkár, a munkaügyi államtitkár és azok az államtitkárok fogják jóváhagyni, akikhez az érdekelt család, vagy foglalkozás tartozik.

Ez a szabályzat rögzíti azokat az alsó és felső határokat, amelyeken belül a vagyont fenn kell tartani.

Másrészt arra nem használható fel, hogy teljesen fedezze olyan szociális, vagy más intézmények költségét, melyeknek bevételeit legalább is részben, a tagok tagdíjainak kell fedezni.

A pénzügyi ellenőrzés.

49. §. A különböző miniszteriális szervek szabályszerű ellenőrző intézkedéseinek érintetlenül hagyása mel-

lett a testületi szervek biztosítják a foglalkozási szervezetek könyvvitelének ellenőrzését.

E célból egy közös szervvel rendelkeznek, mely esküt tett számvizsgáló bizottságból áll, akiknek felállítását és működésük feltételeit rendelet fogja megállapítani.

A közös ház

50. §. A szociális bizottságok működésének megkönnyítése és a korporatív összetartozás megerősítése végett hivatási családonként egy közös házat kell felállítani.

A közös ház minden hatósági területen a szociális bizottság székhelye.

51. § A szociális bizottság esetenként a közös ház bérlője, vagy tulajdonosa. A ház tulajdonra vételből, ajándékból, vagy hagyatékából, vagy a közhatalóságok felajánlásából eredhet.

A szociális bizottságnak a közös házra vonatkozó szerzeménye akár visszerthes jogcímen történt a szerzés, akár önkéntes felajánlás útján, sem átírási, sem más költséggel nem jár.

52. §. A közös ház a hozzátartozó foglalkozás valamennyi tagja előtt nyitva áll. Csak korporatív célra szabad felhasználni és tilos benne politikai, vagy kereskedelmi tevékenység.

Vezetése egy külön hármas bizottságra van ruházva, amelyik a szociális bizottság, vagy az érdekelt szociális bizottságok legrégebb tagjaiból áll.

53. §. Különböző foglalkozási családok közös ház felállítására végett ugyanazon bérházban lévő helyiséget használhatnak. A hivatásközi szociális bizottságok külön közös házat használhatnak, mely a korporációk házává válik.

Hatodik fejezet.

Általános korporatív hatáskörök

A bérek.

54. §. A foglalkozásnak a munkaadók csoportjába nem tartozó valamennyi tagja a munka ellenértéképpen nyújtott különböző javadalmazásban részesül az alkalmazás helye, a szakképesítés és azok szerint a külön feltételek szerint, amelyek mellett a tevékenységet gyakorolják.

A bérek meghatározása következőképpen az alább felsorolt általános elvek szerint fog történni:

1. Az élethez szükséges legkisebb bérben részesül mindenki, aki rendszeres foglalkozását gyakorolja. Ez megfelel az olyan munkás javadalmazásának, akinek sem családi terhe, sem szakképzettsége nincsen. Ez változik a munkahely és a helyi megélhetési viszonyok szerint.

2. A foglalkozási javadalmazás a létminimum kiegészítése. Ez megfelel a javadalmazott szakképzettségének és különbözik foglalkozás és munkahely szerint.

3. A fentemlített két tényező összegezéséből nyert bérhez az érdekelt személyes képességeinek, teljesítményeinek figyelembevétele végett esetleg pótlékok járulhatnak, nevezetesen amikor darabszám szerint végrehajtott munkáról van szó és különleges feltételekről, amelyek szerint a munkát végrehajtották.

4. Az így meghatározott munkabérhez családi terhek címén munkabérkiegészítés és munkabérpótlék járul, akár a családra vonatkozó általános törvények szerint, akár a foglalkozás által elfogadott különleges rendelkezések eredményeképpen.

A foglalkozások engedélyezte családi bérpótlék természetben nyújtott előnyökre is átváltoztatható.

55. §. A kormány által meghatározott legkisebb munkabért a munkaügyi államtitkárságon működő legfelsőbb munkabértanács javaslata alapján, kerületek, tartományok és helységek szerint állapítják meg.

Ennek a tanácsnak szervezetét és működését rendelet fogja megállapítani.

56. §. A foglalkozási javadalmazásnak megfelelő bérpótlékokat a legkisebb munkabérhez alkalmazkodó egyíthető alakjában rögzítik.

A különböző foglalkozási képesítésekhez alkalmazható egyíthető kimutatását valamennyi foglalkozás számára a foglalkozás nemzeti szociális bizottsága állapítja meg.

A kimutatást a különböző fokozatú szociális bizottságok a nemzeti szociális bizottság ellenőrzése mellett alkalmazhatják.

57. §. Az érdekelt államtitkárságok és a megszervezett foglalkozások küldöttei között egyezmények jöhetnek létre abból a célból, hogy a jelenlegi közhatalóságok elé tartozó szociá-

lis jogköröket — így a biztosítás, a nyugdíj, a munkanélküli segély szabályozását — foglalkozási szervezetekre ruházzák át.

58. §. A hivatási családok egymás között megegyezhetnek és kiegyenlítő szervezeteket létesíthetnek, hogy biztosítsák azoknak a terheknek egyenlőségét, amelyek az előbbi intézkedések alkalmazásával járnak. Ezek az egyezmények a közhatalóság jóváhagyása alá tartoznak.

Az állam esetleg részt fog venni a fentemlített terhek viselésében, hogy segítse az új intézményeket kezdeti működésükben, vagy kivételes alkalmak esetén.

A szakképzés.

59. §. A szakképzés kérdései: a tanulói idő, a továbbképzés, a képzítés és a munkás előléptetés, lényegükben korporatív jellegűek.

Ebben a kérdésben törvény fogja megállapítani a hivatási szervezet és a közhatalóságok szerepét épen úgy, mint azokat a feltételeket, amelyek az együttműködést a szervek és az illetékes államtitkárságok között biztosítani fogják.

V. Rész.

A munkaügyi bíraskodás.

Általános elvek.

60. §. A különbözőfokú foglalkozási szervezetek kötelesek odahatni, hogy megelőzzék és kiegyenlítsék azokat a viszályokat, amelyek a foglalkozás törvényeinek és társadalmi szabályainak alkalmazása esetén felerősülhetnek.

61. §. Abban az esetben, ha a hivatási szervezetek közbelépése ellenére a viszályokat sem elkerülni, sem kiegyenlíteni nem lehet, ezeket:

békeltető tanács elé lehet terjeszteni, vagy ezek hiányában a béke bíróságok elé, ha egyéni munkaviszályról van szó;

választott bírói ítéletnek kell alávetni, vagy a munkaügyi bíróság elé kell terjeszteni, ha kollektív munkaviszályról van szó.

A munkaügyi bíróságok ezenkívül azoknak a szabályoknak a megszegésével is foglalkozhatnak, amelyek a jelen törvény alkalmazásából folynak.

A választott bíróság ítélete.

62. §. Ha a munkaviszályt választott bírósági ítéletnek vetik alá, a viszály eldöntésére kijelölt kerületi szociális bizottság a vitás ügy előterjesztésétől számított 48 órán belül a nemzeti szociális bizottság által valamennyi tevékenységi ág köréből évenként összeállított jegyzékből három választott bírót kijelöl. Ha a kerületi szociális bizottság nem jelöl ki választott bírót, a munkaügyi bíróság, akihez akár a kormánybiztos, akár a fél keresettel fordul, maga állít jelöltet. Országos jelentőségű viszály esetén a bírákat ugyanilyen feltételek mellett a nemzeti szociális bizottság jelöli ki.

A munkaügyi bíróság.

63. §. Minden fellebbezési törvény szék hatáskörében kerületi munkaügyi bíróság alakul, mely áll:

a bíróság elnöke által kijelölt két bíróból, akik közül az egyik elnöki hatáskört gyakorol;

és az illetékes kerületi szociális bizottság által a 28. szakaszban említett módon kijelölt három tagból.

A kerületi munkaügyi bíróságok döntése ellen a nemzeti munkaügyi bírósághoz lehet fellebbezni, mely végső fokon dönt.

A nemzeti munkaügyi bíróság a pészétörminiszter, igazságügyi államtitkár által kijelölt 3 bíróból és az illetékes nemzeti szociális bizottság 4 tagjából áll, akiket a munkaügyi és az ipariügyi államtitkárok jelölnek ki.

A munkafelügyelőségeknek a munkaügyi államtitkár által kijelölt tisztviselői a nemzeti és kerületi bíróságok mellett kormánybiztosi hatáskört gyakorolnak.

64. §. A jelen rész alkalmazásának feltételeit a munkaügyi államtitkár és a pészétörminiszter, igazságügyi államtitkár által kiadott közigazgatási rendelkezések fogják megállapítani.

VI. Rész.

Első fejezet.

Közös rendelkezések.

65. §. A jelen törvényben létesített hivatási szervezetek tagjai, akik az alkalmazottak csoportjába tartoznak,

mindazokat a kedvezményeket élvezik, amelyek hivatásuk gyakorlásához szükségesek.

66. §. Az ellen a jelen törvényben említett hivatási szervezet ellen, amely képtelennek bizonyul a rábízott feladat betöltésére, vagy megtagadja akár a határozathozatalt, akár valamely szabály alkalmazását, veszélyeztetvén ezáltal a hozzájuk tartozók, vagy az állam érdekeit, a munkaügyi államtitkár az illetékes államtitkárok véleménye alapján eljárást indít, melynek az a célja, hogy a kérdéses szervezet működését felfüggeszse és egy ideiglenes ügyvezető küldöttséget jelöljön ki, mely a felosztott szervezet egész hatáskörét átveszi.

67. §. Az előző rendelkezések megsértésével alakult hivatási csoportok és azok, amelyek tevékenysége a nemzeti érdekekkel ellenkező, vagy a rájuk bízott feladattól távol áll, rendeltel lesznek felosztva.

Ezen csoportok vagyonának átruházását a 72.—75. §-okban foglaltak szerint szabályozzák.

A felosztott csoportok vezetői és tagjai 500 franktól 10.000 frankig terjedhető pénzbüntetéssel és 6 hónaptól 5 esztendőig terjedhető börtönnel, vagy e két büntetés valamelyikével büntethetők.

68. §. A korporatív szervek, vagy esküt tett képviselők rendeleteinek és határozatának megszegése, vagy korporatív következményeket, vagy munkaügyi bírósági eljárást von maga után.

A korporatív szankciók magukban foglalják:

a korporatív vagyon jövedelmére kivetett bírságokat;
kizárást a hivatási szervezetekből;
ideiglenes kizárást a foglalkozás gyakorlásából.

Ezeket az illetékes szervezet hivatala teszi közzé a nemzeti bizottság megállapította korlátok között.

A munkaügyi bíróságok előtt az eljárás az illetékes foglalkozási szervezet kérelmére indul meg.

Második fejezet.

Átmeneti rendelkezések.

69. §. Jelen törvény végrehajtása a 77. §-ban említett bizottságok munkájának befejezése után következik be és a kiegészítő törvények és rendeletek

megjelenése szerint fokozatosan lép életbe.

A hivatási család, vagy a hivatási csoport saját belső szervezetét a hivatási szervezkedésre vonatkozó törvények és rendeletek általános keretei között, külön szabályzatok útján fogja megállapítani.

70. §. A hivatási szervezetek igazgatótanácsainak tagjait első ízben az új intézmények koordinálásával megbízott államminiszter, a munkaügyi államtitkárral és azokkal az államtitkárokkal együtt fogja kinevezni, akikhez az érdekelt foglalkozások tartoznak, figyelembe véve a bizottságoknak a 77. §-ban említett javaslatait.

71. §. A szociális intézmények által használt vagyonok, melyekről a 53. §. utolsó bekezdésében van szó és amelyek a jelen törvényben megállapított feltételek mellett nem képezik átruházás tárgyát, a jelen törvény közzétételétől számított két éven belül rendeltetésüktől el nem vonhatók, kivéve a munkaügyi államtitkárnak az illetékes államtitkárok véleménye alapján kiadott rendeletében szabályozott esetekben.

72. §. Az új hivatási szervezkedésben szereplő szindikátusok, bizottságok és csoportok megalakulásával a régi szindikátusok és szindikális, vagy bármely más természetű foglalkozási csoportok feloszlának.

A feloszlás következményeképpen a vagyonok az új szindikátusok és szociális bizottságok javára háramlanak át, hatáskörüik gyakorlása végett, minden lehető módon fenntartva ezt a vagyont ugyanazon foglalkozás javára, ugyanabban a vállalatban, helységben, vagy vidéken.

A jelen törvény közzétételkor létező szindikátusok és szindikális csoportok mindaddig folytatják működésüket, ameddig felosztásukról, vagy az új hivatási szervezetbe való beillesztésükről rendelet nem intézkedik. Mindazonáltal ezidő alatt polgári tevékenységük egyszerű igazgatásra korlátozódnak.

73. §. A lajstromozó hivatal, az állami javak hivatala és az illetékkiszabási hivatal fognak gondoskodni a jelen törvény közzétételének időpontjától az első szakaszban említett szindikátusok és szindikális csoportok vagyonának leltározásáról.

E célból a tartományi főnökök a fentemlített időponttól számított 8 napon belül közölni kell az említett

igazgatási ágakkal azoknak a szervezeteknek névsorát, amelyek székhelye az ő kerületében van.

74. §. A jelen fejezetben szabályozott vagyonátruházást a munkaügyi államtitkár és a többi érdekelt államtitkárok ellenjegyezte rendelet fogja kimondani, a minisztertanács alelnökségénél létesített központi bizottság javaslatára.

Ez a bizottság lesz hivatva alkalmaslag azoknak a vagyonoknak a felhasználására, amelyeket senkinek sem lehet juttatni.

Illetékessége kiterjed azoknak a kommunista szindikátusoknak, vagy szindikális csoportoknak a vagyonára is, amelyeket az 1939. szeptember 26-i rendelet feloszlattott és amelyek felett véglegesen még nem határoztak.

Osszegyűjti a nemzeti szociális bizottságnak az érdekelt foglalkozási családokra, vagy foglalkozásokra vonatkozó jelentéseit.

75. §. Az előző két szakaszban szabályozott minden művelet átruházási és egyéb költségek nélkül megy végbe.

A négy előző szakasz alkalmazásának előfeltételeit közigazgatási rendelet fogja megállapítani.

76. §. Különleges törvények rendelkezéseinek tárgya lesz a 7. szakaszt illetően az ipari közszolgálati alkalmazottak helyzetének megállapítása azok kivételével, akiket az 1941. szeptember 14-iki törvény érint; ennek 1942. március 1-ig kell megtörténni.

Eddig az időpontig ezekre az alkalmazottakra nem vonatkoznak a 69.—75. §-ok rendelkezései.

77. §. Minden hivatásj család számára ideiglenes szervezési bizottság alakul, mely tanulmányozni és javasolni fogja:

a szindikális és korporatív helyi és

kerületi szervek területi beosztásának határait;

a szindikátusokhoz, uniókhöz és federációkhoz tartozó elemek csoportosulásának feltételeit, akik a jelen törvény alkalmazása következtében egyesülésre kötelezettek;

a felállítandó korporatív szervek igazgatótanácsainak névszerinti összeállítását.

Az ideiglenes szervezési bizottság összetételét és működésének feltételeit az új intézmények koordinálásával megbízott államminiszter és a munkaügyi államtitkár rendelettel fogják megállapítani.

78. §. Az 1940. augusztus 16-i törvénnyel létesített ideiglenes szervezési bizottság és a jelen törvényben létesített szociális bizottságok kapcsolata szabályozva lesz, hogy a szociális és gazdasági intézkedések összhangját és kölcsönös alkalmazását megvalósíthassák.

Ezt a kapcsolatot egyrészt a gazdasági szervezési bizottságok kiküldöttei, akik tanácskozási joggal a kerületi és nemzeti szociális bizottságokban foglalnak helyet, másrészt a nemzeti szociális bizottságok egy kiküldötte, aki az érdekelt szervezési bizottságokban foglal helyet, fogják biztosítani.

79. §. Jelen törvénynek Algírban, vagy a gyarmatokon, vagy a francia fennhatóság alatt álló területeken való alkalmazását rendelet fogja megállapítani.

80. §. A jelen rendelkezésekkel, melyek a hivatalos lapban lesznek közzétéve és mint az állam törvénye végrehajtva, ellenkező minden intézkedés hatályát veszti.

Fordította: *Hadnagy Tibor*
és *Karay Kálmán*.

A francia kézművesség rendtartását tartalmazó 1945. augusztus 24-i törvény.

Mi Franciaország tábornagya, a francia állam feje, meghallgatván a minisztertanácsot, az államtanács véleménye alapján, elrendeljük:

I. Rész.

*A kézművesekről és a kézműves
üzemekről.*

1. §. A műszaki jártasságot és képzügyességet igénylő mesterségekben, amelyeket a kézművesipari ál-

lamtitkár a munkaügyi és a nemzetnevelésügyi államtitkárrel egyetértőleg rendeletben fog megállapítani, — mesterlevél rendszeresítetik, amely a kézműveskamarak által megállapított módokon szerezhető meg.

2. §. A kézművesmester az a mesterlevéllel rendelkező üzemezető, aki vállalatának tevékenységében és művészi alkotó munkájában maga is rendszeresen és oly feltételek mellett

vesz részt, amelyeket a kézművesipari államtitkár a munkaügyi államtitkárral és az érdekelt államtitkárokkal egyetértésben mesterségenként megállapít.

3. §. Kézműves üzem az:

a) amely mesterlevélhez kötött mesterséghez tartozik;

b) amelyben az üzemvezető és a munkatársak viszonya családi jellegű;

c) amelynek főnöke az üzemet saját személyében irányítja és a kivitelezésben és művészi alkotó munkában maga is résztvesz.

Teljes joggal az a., b. és c. pontokhoz tartozónak az az üzem tekinthető, amelyben a segédek és kisegítők száma — nem számítva a mester rokonait másodfokúlag bezárólag és társait — nem haladja meg az ötöt.

Ezenkívül kézműves jellegűnek tekinthető az az üzem is, amelyben a segédek és kisegítők száma nagyobb az előző bekezdésben említett legmagasabb számnál, de az üzem az előbbi a., b. és c. pontokban lefektetett jellegét megőrzi és a 2. szakasz előírásainak megfelelő kézművesmester vezetése alatt áll.

4. §. A kézművesmestereket kerületenként a kézműveskamara tartja nyilván. A lajstromba vétel a kézművesmester jellegét igazolja.

5. §. A lajstromba való felvétel, a felvétel módosítása avagy törlése bármely érdekelt személy vagy közösség kérelmére történik:

a) A kézműveskamara által, a 6. szakaszban említett kézműves felvételi bizottság döntésétől számított egy hónapon belül előterjesztett felébevezetésén, ha 3. szakasz 2. bekezdésében meghatározott kézművesüzem főnökéről van szó. A felvétel visszautasítását, vagy a bejegyzés törlését kimondó határozat ellen beadott jogorvoslatnak felfüggesztő hatálya van;

b) A kézműves felvételi bizottság által, ha a 3. szakasz 3. bekezdésében említett kézműves üzem főnökéről van szó.

A kézműves kamara és a kézműves felvételi bizottság azt vizsgálják, hogy a jelen törvényben lefektetett feltételek fennforognak-e és hogy az érdekelt a szükséges erkölcsi bizottságokkal rendelkezik-e.

6. §. Minden kézműves kamara szervezetén belül kézműves felvételi bizottság alakul, melynek az a feladata, hogy az 5. §-ban említett ké-

relmek és jogorvoslatok felett döntsön.

A bizottságnak a törvényszéki elnök által kijelölt elnöke és a tartományi főnök által kijelölt három kézműves és három iparos tagja is van. A tartományi főnök póttagokat is jelölhet.

A bizottság határozatai ellen hatásköri túllépés miatt az államtanácshoz fellebbezéssel lehet élni.

7. §. A kézműves kamara az iparlajstromba való bevezetésről, törlésről és módosításról az érdekeltnek bizonyítványt ad ki.

A három előző szakasz alkalmazásának egyéb feltételeit közigazgatási rendelet fogja megállapítani.

8. §. A kereskedők lajstromának felállításáról szóló 1919. március 18-i törvény 18., 19. és 20. szakaszaiban előírt büntetések terhe mellett a kézműves mesterek a számlákban, árjegyzékekben, üzleti levelekben és árajánlatokban előírt szövegen kívül az iparlajstromba való bejegyzés számát is kötelesek feltüntetni.

9. §. Mesterlevél nélkül kézművesipari üzemnek senki sem lehet birtokosa, vagy kihasználója

10. §. Ha a kézműves mester akár elhalálozás, akár munkaképtelenég vagy törvényes vagy rendeleten alapuló más szolgálati kötelezettség miatt az üzem személyes irányítására nem képes, felesége az üzem kézműves jellegének sérelme nélkül akkor is átveheti az üzem vezetését, ha mesterlevele nincs is, de csak azzal a feltétellel, hogy egy éven belül olyan szakembert alkalmaz, aki mesterlevél birtokában van. Ezt a határidőt a kézműveskamara az érdekelt üzem hivatásszervezetének javaslatára meghosszabbíthatja.

Ugyanez a kedvezmény illeti meg a kézművesmester örökösét is annyi ideig, amennyi mesterlevél megszerzéséhez szükséges, ha erre a kézműves kamara az illetékes hivatásszervezet javaslatára felhatalmazza.

A jelen szakasz alapján üzemben tartott vállalatokat az iparlajstrom külön tartja nyilván.

11. §. A kézművesipari üzem részvénytársaság, korlátozott felelősségű társaság és betéti társaság formájában is alakulhat.

Az ilyen üzem azonban kézműves jellegét csak abban az esetben tartja meg, ha olyan kézművesmester vezeteti, aki a társas tőke legnagyobb részének tulajdonosa.

II. Rész.

A kézműves korporációkba szervezett foglalkozásokról.

Első fejezet.

Általános rendelkezések.

12. §. Kézműves korporációt azok a foglalkozási ágak alkothatnak, amelyekben mesterlevél van rendszerezés és amelyekben a kézműves vállalkozás túlsúlyban van.

13. §. Erre a célra minden mesterlevélhez kötött mesterségben a jelen törvény 1. szakaszának megfelelően ugyanabban a szakaszban említett rendelet közzétételétől számított egy hónapon belül az érdekelt államtitkár, a kézművesipari államtitkár és a munkaügyi államtitkár rendelkezése alapján szakértő bizottság alakul, mely az üzemvezetőkből, az alkalmazottakból és munkásokból fog állni és az lesz a feladata, hogy a korporációk felállítására vonatkozólag javaslatokat tegyen.

Ezek a javaslatok a hivatásrendek szociális szervezetéről szóló 1941. október 4-i törvény 75. szakaszában említett bizottságon keresztül, véleményezve az előző bekezdésben említett államtitkárokhoz kerülnek.

A fentemlített államtitkárokra tartozik annak eldöntése, hogy a korporációs szervezet felállítására szükség van-e.

14. §. A 13. szakasz 1. bekezdésében említett szakértő bizottság megkeresésére korporációs rendtartás készül minden olyan foglalkozási ág számára, melyben a korporációs szervezkedés elhatározatot.

Ez a korporációs rendtartás az 1941. október 4-i törvény 59. szakaszának 2-5. és 4. bekezdés és a jelen törvény 15-51. szakaszainak megfelelően készül.

Az 1941. október 4-i törvény 40. szakaszában megállapított formák között fog megjelenni.

Második fejezet.

A kézműves korporációkról.

15. §. A kézműves korporáció az érdekelt szakma mestereinek összetétét képviseli.

Magában foglalja:

A mesterségek közösségeit.

A kerületi korporatív tanácsokat.

Az országos korporatív tanácsot.

Ezek a szervezetek jogi személyiséggel bírnak. Területi hatáskörükhöz

belül a kézművességnek kizárólagos szervezeti.

16. §. Ezeket a szerveket illeti meg a) szakmai, szociális és családi téren az 1941. október 4-i törvény 14., 51-53. szakaszaiban a szindikátusok és szociális bizottságok számára biztosított hatáskör;

b) gazdasági téren az ipari termelés átmeneti szervezetéről szóló 1940. augusztus 16-i törvény keretei között a korporációs alapszabályban biztosított hatáskör.

Az alapszabály fogja megállapítani azokat a feltételeket, amelyek szerint az egyes mesterségek a hivatási családok magasabbfokú szervezetéhez csatlakozhatnak.

Harmadik fejezet.

A mesterségek közösségeiről.

17. §. A mesterségközösség szakmánként és területenként a kézművesipari államtitkár, a munkaügyi államtitkár és a foglalkozási ág szerint érdekelt államtitkár rendelete szerint alakul.

Magában foglalja az összes kézművesmestert, segédet, segédmunkást és tanoncot.

A mesterségközösségbe tanácskozási joggal kültagok gyanánt felvehetők:

1. azok a régi kézművesmesterek, és segédek, akik a mesterséget már nem gyakorolják;

2. a közösségnek szolgálatot teljesítő szakemberek és tudósok;

3. azok a személyek, akik a tanonc-és szakképzésben résztvesznek.

18. §. Tartományonként és mesterségenként egy közösség létesül.

Több tartomány területére is kiterjedhetnek azoknak a mesterségeknek a közösségei, amelyek egy tartomány területén kevésszámú kézművessel rendelkeznek. Ez utóbbi esetben a közösség tagjai a saját tartományuk kézműves kamarájától függenek.

A közösség hatósági területe körzetekre oszlik.

19. §. A mesterségközösségnek az a feladata, hogy:

1. biztosítsa a kézművesség képviselőit a kézműves kamarákban és a magasabbfokú foglalkozási szervezetekben;

2. őrkdjék tagjainak gazdasági és szociális érdekei felett és végrehajtsa azoknak a magasabbfokú foglalkozási szervezeteknek a határozatait, amelyekhez tartozik;

3. őrkdjék a tanoncképzés felett és előmozdítsa a mesterek és segédek

továbbképzését, valamint, hogy közreműködjék a szakbizonyítványok, szabaduló levelek és mesterlevelek kiszolgáltatásában;

4. megkísérlelje a kiegyenlítést tagjainak egyéni vagy kollektív vizsgálata esetén;

5. emelje a gyártási minőséget, főleg a minőségi kézműves márkák használatának ellenőrzésével;

6. rendelkezésre bocsásson tagjainak minden olyan eszközt, amely szerszámaik, vagy munkamódszereik műszaki tökéletesítését szolgálja.

20. §. A mesterségközösséget a szindikátus irányítja, akit egy segéd-társelnökből az alábbi 26. szakaszban említett statutumban megállapított számú mesterből és segédből álló hivatal támogat.

A 18. szakasz 5. bekezdésben említett körzetekben a közösséget a statutumban megállapított feltételek mellett kijelölt levelezőtagok képviselik.

A szindikátust és a hivatali tagjait három év tartamára a tartományi főnök, a tartomány területét meghaladó hatáskörű közösség eseten pedig a közösség székhelye szerint illetékes kerületi főnök nevezi ki, a közösség körzeti levelező tagjainak javaslatára alapján, melyet a 25. szakaszban említett közgyűlés elfogadott és amely a betöltendő helyek számánál kétszer több nevet tartalmaz.

A javaslatok elégtelensége esetén a prefektus közvetlenül gondoskodik a kinevezésekről.

21. §. A közösség kebelén belül a mesterek és a segédek, valamint a kisegítők számára szindikális osztály alakul. Ezeket a szakosztályokat a mester-elnök és a segéd-elnök azok mellett a feltételek mellett vezetik, melyeket a statutumuk megállapítanak.

Ezek a szakosztályok különálló csoportokat is alkothatnak azzal a céllal, hogy a mesterség gyakorlásának módjait számon tartásuk, hogy a kézműveseket és a nem kézműves vállalatok vezetőit külön is egybegyűjtsék, vagy pedig, hogy a segédek és segédmunkások különböző kategóriáit megkülönböztessék.

22. §. A közösség szindikusa a hivatal véleményét minden olyan esetben kikéri, amikor szükségesnek tartja, kötelező a vélemény meghallgatása, ha pénzügyi döntésekről van szó.

25. §. A szindikus a mesterségközösség tagjait minden szükséges eset-

ben, de évente legalább egyszer közgyűlésre hívja össze.

A rendes évi közgyűlés bírálatot gyakorol az ügyvezetés felett s az erről felvett jegyzőkönyvet a korporáció elnök-mesterének véleményével kiegészítve a prefektushoz terjeszti fel, aki a továbbiakról dönt.

24. §. A kézműves mesterek a kézműves kamarai díjon kívül minden más tagdíjat és járulékot magában foglaló hozzájárulást fizetnek, melyet a szakma szociális és gazdasági szervezetére vonatkozó rendeletek állapítanak meg. A hozzájárulásokból befolyó összeg a mesterségközösség és azok között a magasabbfokú foglalkozási szervezetek között oszlik meg, amelyekhez a közösség tartozik.

A segédek és kisegítők egységes hozzájárulást fizetnek, amely az 1941. október 4-i törvényben megállapított járulékokat magában foglalja.

Az előző bekezdésben említett hozzájárulást az ügyvezető előzetesen vonja le.

Kültagok is fizetnek hozzájárulást.

A hozzájárulás összegszerű nagyságát a közgyűlés a szakma szociális és gazdasági szervezetéből folyó kötelezettségekre figyelemmel állapítja meg.

A szervezési bizottságok önálló pénzeszedő pénztárát a kézművesipari államtitkár megbízhatja a tag-sági hozzájárulások beszedésével és szétosztásával.

A hozzájárulások kirovásának, beszedésének, elosztásának módjait, valamint mértékének felső határát a kézművesipari államtitkár, a pénzügyi államtitkár és a foglalkozási ág szerinti érdekelt államtitkár rendeletben állapítják meg.

25. §. Több mesterségközösséghez tartozó szakmát gyakorló kézművesmester valamennyi közösségnek tagja lesz. Valamennyi tanácskozásban részt vesz, de csak annál fizet tag-sági hozzájárulást, amelyhez főtvevénye miatt tartozik, mindazonáltal ez a hozzájárulás az egész munkakör alapján lehet megállapítva.

Vita esetén a kézműveskamara dönti el, hogy a kézművesmester elősorbán melyik közösséghez tartozik.

26. §. Az 55. szakaszban említett országos kézműves kamara, vagy a 72. szakaszban említett bizottság javaslatára a kézművesipari államtitkár, a pénzügyi államtitkár és a

munkaügyi államtitkár a mesterség-közösség részére mintaszabályrendeletet ad ki.

Ez a mintaszabályrendelet tartalmazza:

1. A közösség és a tagok köteleseégeit;

2. a tagfelyétel módozatait;

3. a közösség szervezetének és ügyvezetésének módozatait;

4. a hivatalok, a bizottságok és a körzeti levelezőtágok kinevezésének és megbízásának, valamint hatáskörének módozatait;

5. a tagok összegyűlésének módozatait;

6. az általános pénzügyi rendelkezéseket.

A mesterségek közösségeinek a közgyűlés által elfogadott szabályrendeletei a kézművesipari államtitkár jóváhagyása alá tartoznak.

27. §. A mesterségközösség a polgári életnek minden, a szabályrendeletben nem tiltott tevékenységét gyakorolhatja, különösen a bíróság előtt ügyfélként szerepelhet, főként, hogy a mesterség általános érdekeit képviselje, a tagok hozzájárulásait, valamint az állam, a közintézmények és a hivatások szociális és gazdasági szervezetre vonatkozó rendeletekben megjelölt szervek támogatását beszédhesse. Csak olyan ingatlanokat szerezhet és tarthat meg, amelyek működéskéhez szükségesek.

28. §. A közösség költségvetését a szindikusz készíti elő, a hivatal vizsgálja meg, a közgyűlés fogadja el és a korporáció mester-elnöke hagyja jóvá.

A közösség ügyvezetése felett a kézművesipari államtitkár, a munkaügyi államtitkár és a szakma szerint érdekelt államtitkár állandó felügyeletet gyakorol.

Negyedik fejezet.

A korporatív tanácsokról.

29. §. A kerületi korporatív tanács a mesterközösségek elnökeiből, társelnökeiből és a mesterközösségek hivatalainak tagjai sorából kijelölt tagokból áll, akinek számát és kijelölési módját a korporációs rendtartás állapítja meg.

Valamennyi kerületi tanácsot egy mester-elnök, egy mester-társelnök és egy segéd-társelnök vezet, akiket az érdekelt mesterségközösségek szindikusainak és alszindikusainak gyűlésén megálapított névsor alapján a kerületi főnök nevez ki.

A kerületi tanácsok a 16. szakaszban lefektetett hatáskört kerületi fokozaton gyakorolják.

30. §. Az országos korporatív tanács a korporációt igazgatja és országos viszonylatban a 16. szakaszban lefektetett hatáskört gyakorolja.

A kerületi korporatív tanácsok tagjaiból áll, akiknek számát és kijelölési módját a korporációs rendtartás állapítja meg. Az elnök-mester irányítja, aki a korporációt képviseli, a mester-alelnök és segéd-alelnök helyettesíti.

31. §. A mester-elnököt és helyetteseit a kerületi tanácsok elnökeinek és alelnökeinek gyűlésén megálapított névsor alapján, mely kétszer annyi nevet tartalmaz, mint amennyi a betöltendő helyek száma, a kézművesipari államtitkár, a munkaügyi államtitkár és az érdekelt államtitkár egyetértőleg nevezi ki.

III. Rész.

A kézműves korporációkba be nem szervezett foglalkozásokról.

Első fejezet.

A kézműves szindikális osztályok.

52. §. Egyrésztől a kézművesmesterek, másrésztől a segédek vagy kiegészítők, ugyanazon mesterség és meghatározott terület szerinti szindikális szakosztályokban egyesülnek, melyek az 1941. október 4-i törvény 13. szakasza 1. bekezdésének megfelelően, az illető kategória egyetlen foglalkozási szindikátusának kézműves szakosztályait alkotják.

Többféle tevékenységet folytató kézművesmester csak a főtevékenységének megfelelő foglalkozási szindikátus kézműves szakosztályának tagja.

53. §. A kézműves szakosztályok területi beosztását a 54. szakasz 1. bekezdésben megálapított formák között határozzák meg. Ezek a szakosztályok csoportosíthatók és alszakosztályokra oszthatók, hogy a megfelelő területen ugyanúgy alakuljanak, mint azok a foglalkozási szindikátusok, amelyekhez be vannak sorolva.

Második fejezet.

A kézműves hivatási csoportokról.

54. §. A kézművesipari államtitkár, a munkaügyi államtitkár és a foglalkozási ág szerint érdekelt állam-

titkár egyetértőleg kiadott rendelettel kézműves hivatási csoportot állíthat fel, mely meghatározott területen valamely foglalkozási ághoz tartozó kézműves mestereket, segédeket, kiegészítőket és tanoncokat gyűjti egybe.

Hasonlóképpen megengedhető, hogy tanácskozási joggal kültagokként résztvegyenek a kézműves hivatási csoportban azok a személyek, akiket a jelen törvény 17. szakasza megjelöl. A kézműves hivatási csoport magánjogi jogi személyiséggel bír. A megfelelő területen az illető mesterségnek gazdasági téren egyetlen hivatási egyesülete.

35. §. A kézműves csoport magában foglalja:

1. A kézművesmesterek szindikális szakosztályát;

2. A segédek és kiegészítők szindikális szakosztályát;

Ez utóbbi helyett egyszerű képviselőt vesz részt a csoportban, ha a rendes tagoknak legalább fele része a kézműves hivatási csoportba való besorozás ellen nyilatkozik.

Ennek a képviselőnek a módzatait az a szabályrendelet állapítja meg, amelyet a 26. szakaszban megállapított módon alkotnak meg.

36. §. A kézműves hivatási csoportnak az a feladata, hogy:

1. Biztosítsa a kézművesség képviselőtét a kézműves kamarákban;

2. Örködjék tagjainak gazdasági érdekei felett és képviselje azokat a gazdasági rend magasabbfokú hivatási szervezetei, különösen az érdekelte szervezési bizottság mellett.

Biztosítsa a bizottság előírásainak végrehajtását és javasolja — szükség szerint — az 1940. augusztus 16-i törvény 7. szakaszában jelzett követelmények alkalmazását.

3. Biztosítsa a szindikális szakosztályok útján a szociális bizottságok határozatainak végrehajtását és igyekezzék, ezek tekintélyére támaszkodva, tagjainak egyéni és kollektív viszályát megelőzni és kiegyenlíteni.

3. Örködjék a tanoncképzés felett és előmozdítsa a mesterek és segédek továbbképzését, valamint, hogy közreműködjék a szakbizonyítványok, szabaduló levelek és mesterlevelek kiszolgáltatásában.

5. Emelje a gyártási minőséget, főleg a minőségi kézműves márkák használatának ellenőrzésével.

6. Rendelkezésre bocsásson tagjainak minden olyan eszközt, amely

szerszámaik, vagy munkamódszereik műszaki tökéletesítését szolgálják.

37. §. A kézműves hivatási csoportok szervezetére és működésére mesterségközösségekre vonatkozóan a 20—28. szakaszokban lefektetett rendelkezések vonatkoznak. Mindazonáltal a szindikus felelős az ügyvezetésért a kézműves kamara elnökevel szemben, aki egyúttal a költségvetést megállapítja és az ügyvezetésre vonatkozó közgyűlési határozatra véleményét nyilvánítja, mielőtt azt a prefektusnak átnyújtja.

38. §. A kézműves hivatási csoport hivatalának egy kézműves mester és egy segéd vagy kiegészítő tagját a megfelelő kategória szindikátusának igazgatótanácsába kell kiküldeni.

39. §. A kézműves hivatási csoportok szindikusai kerületenként kerületi bizottságot alkotnak, melynek az a feladata, hogy a szervezési bizottságok mellett a kézműves hivatási csoportokat képviseljek.

Ezek a bizottságok elnököit választanak.

IV. Rész.

A kézműves kamaráról.

40. §. A kézműves kamara köztársasági, melyet a kézművesipari államtitkár kezdeményezésére rendelet állít fel.

Közigazgatási területe a tartomány.

41. §. A kézműves kamarába tartozik minden olyan kézműves, aki mesterségét a kamara hatósági területén gyakorolja.

42. §. A kézműves kamara hatásköre minden olyan szakmaközi, igazgatási és gazdasági kérdésre kiterjed, ami a kézművest érdekli. A kézműves kamara különösképen arra hivatott, hogy:

1. Nyilvántartsa a jelen törvény 4—7. szakaszaiban megjelölt módon a kézműveseket;

2. kiszolgáltassa a mesterleveleket;

3. kiegyenlítsa a mesterség közösségek és a kézműves hivatási csoportok között keletkező viszályokat;

4. gondoskodik a hatályos törvények keretei között, a tanonckodás szervezetről, fejlődéséről és ellenőrzéséről, valamint a kézműves mesterek és segédek szakmai fejlődéséről;

5. közreműködjék a kézművesség technikai fejlődésében;

6. alapítson és vezessen a hatályos törvények és rendeletek felhatalmazása alapján vagy ilyen híján a kézművesipari államtitkár jóváhagyása mellett, közérdekű kézműves szervezeteket, vagy kölcsönös segítségen alapuló jóléti intézményeket;

7. propagandát fejtsen ki a kézműves termelés érdekében;

8. résztvegyen minden olyan tanulmányon és értekezleten, mely a kézművesség általános érdekeit szolgálja;

9. ellenőrizze a kézműves hivatási csoportok ügyvezetését.

45. §. A kézműves kamara azoknak a mesterségközösségeknek és kézműves hivatási csoportoknak a képviselőiből áll, amelyeknek székhelye a kézműveskamara hatósági területén van.

Ennek a képviseletnek a módokat a kézművesipari államtitkárnak a kamara összetételére vonatkozó rendelete állapítja meg olyképen, hogy a kamarának kétharmadrészből mestereket, egyharmadrészből pedig segédekkel kell magában foglalnia.

44. §. A kézműveskamara legalább félevenként teljes ülésre jön össze.

45. §. A kamara ülésein résztvehet:

1. a prefektus vagy képviselője;
2. a megfelelő terület kézművességének tartományi kiküldötte;
3. a nemzetnevelésügyi államtitkár által kijelölt tartományi felügyelő;
4. a tartományi munkafelügyelő;
5. a mezőgazdasági szociális törvények végrehajtásának ellenőre vagy annak képviselője.

46. §. A kézműveskamarát az elnök vezeti. Munkájában választmány támogatja, mely az ő elnöksége alatt egy mester-alelnökből, egy segéd-alelnökből és a kézművesipari államtitkár által meghatározott számú tagból áll. Az elnök mindazokban az ügyekben dönt, amelyek a kamara hatáskörébe tartoznak.

47. §. Az elnököt, az alelnököt és a választmány tagjait három év tartamára a kézművesipari államtitkár nevezi ki a kamara teljes ülése által elfogadott névjegyzék alapján, mely kétszer annyi nevet tartalmaz, mint a betöltendő helyek száma. Ezt a névjegyzéket az országos kézműveskamara is felülbírálja és kormánybiztosának átadja.

Azt a szindikust, akit a kézműves kamara elnökévé neveztek ki, a közösség vagy kézműves hivatási csoport élén másik szindikus helyette-

síti, akit a 20. szakaszban megjelölt módon neveznek ki.

48. §. Az elnök a választmány véleményét minden olyan esetben kikéri, amikor szükségesnek ítéli.

Megbízásának teljesítéséről a teljes ülés előtt évente beszámol. A közgyűlésnek erre vonatkozó határozata a kézművesipari államtitkár jóváhagyása alá tartozik, aki a továbbiakról is esetleg dönt.

Az elnök a kézművesipari államtitkárnak felelős, aki az országos kézműveskamara elnökének véleménye alapján tisztétől felmentheti. Akadályoztatása esetén a mester-alelnök helyettesíti.

49. §. A kézműveskamarák bevételi forrásait és azoknak behajtási módjait továbbra is az egyenes adókról és hasonló díjakról szóló kódex 345—347. szakaszai szabályozzák.

50. §. A kézműveskamarák költségvetéseit és zárószámadásait az elnök készíti elő, az 55. szakaszban említett pénzügyi bizottság vizsgálja felül, mutatja be a kamarának és nyújtja be az elnökön keresztül a kézművesipari és a nemzetnevelésügyi államtitkárnak, akikhez a jóváhagyás tartozik.

A kézműveskamarák a rendes ügyvitel mellett elért bevételi többleteket egészen vagy részben tartalékalap létesítésére fordíthatják, melyet a költségvetésben és zárószámadásban külön fejezet alatt kell megemlíteni és nem lehet több, mint a költségvetésbe beállított évi bevételeknek a fele.

51. §. Kölcsönfelvételhez az előző szakasz 1. bekezdésében említett jóváhagyás kell.

52. §. A kézműveskamarák általános pénzügyi ellenőrzés alá tartoznak.

53. §. A kamara az elnök javaslatára szabályzatot alkot, mely a kézművesipari államtitkár jóváhagyása alá tartozik.

Ez a szabályzat intézkedik a kamara állandó bizottságairól, melyek közül az iparlajstromba való bejegyzésekkel, törlésekkel és módosításokkal foglalkozó bizottság és a pénzügyi bizottság kötelezően alakul.

Az elnököt a pénzügyi bizottság kivételével valamennyi állandó bizottságban hivataltól illeti meg a tagság joga. Ugyancsak ő elnököl, de képviselével a választott tagok valamelyikét is megbízhatja.

54. §. A kézműveskamara elnökének általános érvényű határozatai a kézművesség kerületi kiküldöttjének jóváhagyása alá tartoznak, akinek határozata ellen a kézművesipari államtitkárhoz fellebbezésnek van helye.

Ha a határozat kézhezvételétől számított 15 nap alatt a kiküldött nem nyilatkozik, a határozat jóváhagyottnak tekintendő.

V. Rész.

Az országos kézműveskamarról.

55. §. Országos kézműveskamara alakul, melynek közintézmény jellege van.

56. §. Az országos kézműveskamara hatáskörébe tartozik, hogy:

1. biztosítsa a kézműveskamarak, a mesterséggközösségek és a kézműves hivatási csoportok működésének összhangját;

2. tanulmányozza és véleményezze a kézművességet érdeklő kérdéseket;

3. öröködjék a hatályos jogszabályok keretei között a tanonckérdés és a kézművesség hivatási képzése felett;

4. képviselje a kézművességet a közhatalóságok előtt.

57. §. Az országos kézműveskamara magában foglalja:

1. A kézműves korporáció elnök-mestereit;

2. kerületenként egy kézművesmestert, egy kézműves kamarai elnököt és egy segédet, akiket a kézművesipari államtitkár nevez ki.

Az országos kézműveskamara legalább félévenként egyszer teljes ülésre gyűl össze.

58. §. Az országos kézműveskamara ülésein résztvehet:

1. a nemzetnevelési államtitkár egy képviselője;

2. a munkaügyi államtitkár egy képviselője.

59. §. Az országos kézműveskamarrát az elnök-kézművesmester irányítja, akit véleményező tanács támogat, amely három mesterből, három segédből és a kézműves korporációk három elnök-mesteréből áll. Az elnököt, valamint a tanács tagjait a kézművesipari államtitkár nevezi ki egy névjegyzék alapján, amely kétszer annyi nevet tartalmaz, mint a betöltendő helyek száma és amelyet az országos kézműves kamara mutat be. Az országos kézműveskamara adminisztratív főtitkárát a kézműves-

ipari államtitkár az elnök javaslatára nevezi ki.

60. §. Az elnök mindazokban az ügyekben dönt, amelyek az országos kézműveskamara hatáskörébe tartoznak. Alája tartozik az országos kézműveskamara állandó adminisztratív titkársága, melynek személyzetét ki-nevezi. Összehívja a kamarát. Minden alkalommal képviseli. Felelős a kézművesipari államtitkárnak.

61. §. Az országos kamara az elnök javaslatára szabályzatot alkot, amely a kézművesipari államtitkár jóváhagyása alá tartozik.

Ez a szabályzat intézkedik a kamara állandó bizottságairól, amelyek közül a pénzügyi bizottság kötelezően alakul.

Az elnököt a pénzügyi bizottság kivételével, valamennyi állandó bizottságban hivatalból illeti meg a tagság joga. Ugyancsak ő elnököl, de képviselével a választott tagok valamelyikét is megbízhatja.

62. §. A kézművesipari államtitkár az országos kézműveskamara mellé kormánybiztosot küldhet ki.

A kormánybiztos megjelenhet, vagy képviseltetheti magát minden gyűlésen. Az országos kézműves kamara üléseinek meghívóját, valamint a napirendet és a jegyzőkönyvet láttaozza.

Az elnök határozatai csak a kézművesipari államtitkár jóváhagyása után hajthatók végre, aki a jóváhagyás jogát a kormánybiztosra ruházhatja.

Ha a határozat kézhezvételétől számított 15 napon belül az államtitkár, vagy esetleg az általa megbízott kormánybiztos nem dönt, a határozat jóváhagyottnak tekintendő.

Az elnök akadályoztatása, vagy távolléte esetén, a kormánybiztos az előbbi jogait gyakorolja.

63. §. Az országos kézműves kamara bevételi forrásait a pénzügyi államtitkár és a kézművesipari államtitkár rendelete állapítja meg. Az országos kézműveskamara költségvetését az elnök készíti elő, a tanács vizsgálja felül, a teljes ülés állapítja meg és a kézművesipari államtitkár hagyja jóvá.

VI. Rész.

Vegyes és átmeneti rendelkezések.

64. §. A jelen törvényben említett bármely tisztségre csak olyan francia

nemzetiségű személyek jelölhetők, akik polgári és politikai jogaik birtokában vannak és nem esnek az 1941 június 2-i törvény rendelkezései alá.

65. §. A jelen törvényben említett mesterségközösségi, vagy kézműves hivatási csoport szindikusa, a kézműves kamara elnöke, a korporáció elnöke-mestere, az országos kézműveskamara elnöke, valamint helyetteseik és a tanács tagjai működése más díjazással nem jár, mint a jelenléti díjjal és költségmegtérítéssel, azok mellett a feltételek mellett, amelyeket a pénzügyi államtitkár és a kézművesipari államtitkár állapít meg.

66. §. A jelen törvény 2. szakasza előírásainak megfelelő kézművesmesterek kivül az iparlajstromba beírhatók — azzal a feltétellel, hogy az 1. szakaszban említett mesterségek egyikét gyakorolják — azok is:

1. akik a jelen törvény kihirdetésekor a cégjegyzékben szereplő üzemvezetők. A kézműveskamara hivatalból gondoskodik a nyilvántartásba vételről;

2. akik a 6. szakaszban említett bizottság által kézműveseknek elismert vállalatokat irányítanak, de mesterséggel nem rendelkeznek.

67. §. A cégjegyzékekről szóló 1954 március 27-i törvény 4. szakasza a következőképpen módosul:

„Minden kézművesmester köteles a kézműveskamara által vezetett iparlajstromba való bejegyzést igazoló bizonyítvány kiszolgáltatását követő egy hónapon belül a foglalkozás gyakorlásának helye szerint illetékes törvényszék cégjegyzőjétől a cégjegyzékbe való bejegyzést kérni.“

„Éz a bejegyzés az 1919. március 18-i törvény 4. szakaszának a kereskedelem lajstromába való bejegyzésre vonatkozó szabályai szerint történik.“

„Ennek a törvénynek 5. szakaszában említett megjegyzéseknek a cégjegyzésben ugyancsak szerepelniök kell.“

„A cégjegyzék a kézművesmesterek számára a kereskedelmi lajstromot helyettesíti.“

68. §. Az 1954. március 27-i törvény 6. szakasza hatályát veszti és a következő rendelkezések lépnek helyébe:

„A kézművesek cégjegyzékéről szóló 1954. március 27-i törvényt végrehajtó közigazgatási szabályokat tartalmazó 1956. augusztus 14-i rende-

let 4. szakaszában szabályozott cégjegyzékbe való bejegyzések, törlések, valamint a megjegyzések módosításának kérése alkalmából személyazonossági igazolványokat és a kézműveskamara által kiállított és a jelen törvény 7. szakaszában említett beirási, törlési, vagy módosítási bizonyítványt bemutatni kötelesek.“

69. §. A kézműves, ipari és kereskedelmi vállalatok létesítéséről vagy kiterjesztéséről szóló 1959. szeptember 9-i rendeleten alapuló és a kézműves üzemek létesítésére vonatkozó prefektusi engedély csak a jelen törvény 9. szakasza rendelkezéseinek figyelembevételével szolgáltatható ki.

Mindazonáltal azokban a kerületekben és mesterségek számára, amelyekben a mestervizsgák bevezetve még nincsenek, az 1959. szeptember 9-i rendeleten alapuló engedély kiadható oly szakmabelieknek, akik mesterlevéllel nem rendelkeznek, de az illető mesterséghez tartozó kézművesmesternél segédként, vagy pedig egy ugyanahhoz a foglalkozási ághoz tartozó vállalatnál szakmunkásként, vagy művezetőként legalább 5 egymásután következő esztendőben alkalmazva voltak. Az így engedélyezett új üzemvezetők az iparlajstromba bejegyeztenek.

70. §. Az előző szakasz rendelkezéseinek alkalmazását nem érinti az a megszakítás, ami a hatályos jogszabályokon alapuló munkaszolgálati kötelezettség teljesítése folytán állott elő.

71. §. A jelen törvény 1. szakaszában említett névjegyzékben szereplő valamennyi mesterség számára a kézművesipari államtitkár, a munkaügyi államtitkár és az érdekelt államtitkár 5—8 tagból álló átmeneti kézműves bizottságot létesít, amelyek az említett kézműves közösségek vagy kézműves hivatási csoportok felállítását biztosítani fogják.

A kézműves közösségek vagy kézműves hivatási csoportok első megalakulása alkalmával az elnököt, a helyettes elnököket és a választmány tagjait egy évre az érdekelt kerület prefektusa nevezi ki, az illetékes átmeneti kézműves bizottság által megállapított lista alapján, amely kétszer annyi nevet tartalmaz, mint a betöltendő helyek száma.

72. §. A kézművesipari államtitkár ideiglenesen az országos kézműveskamara megalakulásáig 16—24 tagú

országos bizottságot létesít, mely a kézműves kamarák elnökeiből, a főbb foglalkozási ágak képviselőiből és segédekből áll és az országos kézműveskamara hatáskörét gyakorolja, főleg a 26. szakaszban hivatkozott mintaszabályrendeletet készíti elő.

75. §. A jelen törvényben szabályozott kézművesközösségek vagy kézműves hivatási csoportok megalakulása csak a kézművesekből álló régi szindikátusok vagy uniók feloszlásával jár. A jelen törvény közzétételétől számítva, feloszlásukig ezeknek a szerveknek a polgári jogképessége az egyszerű adminisztratív teendőkön túl nem terjed, az 1942. március 30-i rendeletnek megfelelően, amely az 1941. október 4-i törvény 72. és 75. szakaszaiban jelzett átmeneti intézkedések alkalmazására vonatkozó közigazgatási szabályokat tartalmazza.

74. §. A kézművesközösségek vagy kézműves hivatási csoportok, a kézműveskamarak vagy az országos kézműveskamara javára szóló és az előző szakasz végrehajtásán alapuló vagyontháramlást a kézművesnari államtitkár és a munkaügyi államtitkár rendelettel nyilvánítja ki.

75. §. Az 1925. július 26-i törvénnyel létesített és a jelen törvény hatálybalépésekor működő kézműveskamarak adott időpontig fognak működni, amelyet az újonnan létesített kamara elnökének kinevezéséről szóló rendelet fog megállapítani.

A jelen törvény kihirdetésekor működő elnök hívja össze az új kamarát. Az új elnök kinevezéséig az elnöki széket betölti. A régi kamara minden vagyona az új kézműveskamara háramlík, s az új kamara folytatja annak működését.

76. §. A két előző fejezetben jelzett vagyónátruházásra vonatkozó minden művelet vagyónátruházási illetéktől és minden egyéb költségtől mentes.

77. §. Hatályukat veszítik:

1. a kézműveskamarak szervezetére és működésére vonatkozó 1925. július 26-i törvény, amelyet az 1954. március 27-i, 1957. július 27-i és 1945. február 11-i törvények és az 1958. május 2-i rendelet módosított;

2. a kézműveskamarak tagjainak jelölésére vonatkozó 1941. január 21-i törvény;

3. a kézműveskamarak választmánya és tagjai jelölésére vonatkozó 1941. november 17-i törvény, valamint minden, a jelen törvénnyel ellenkező rendelkezés.

Mindazonáltal megszűnésükig a régi kamarak továbbra is a fentidézett törvények rendelkezései alá tartoznak.

78. §. A jelen rendelet a francia állam hivatalos lapjában jelenik meg és az állam törvényeként lesz végrehajtván.

Fordította:

Hadnagy Tibor és Karay Kálmán

TUDOMÁNY ÉS ÉLET.

A miniszterelnök hatáskörének bővítése.

A napokban jelent meg a 4500/1945. M. E. sz. kormányrendelet a hadigondozás újjászervezése tárgyában. Ez a hadigondozást és a légítamadások áldozatainak gondozását a honvédelmi miniszter hatásköréből a miniszterelnökébe utalja át, aki ezt a megszervezendő Országos Hadigondozó Hatóság útján fogja gyakorolni. Mi a jelentősége a miniszterelnök hatásköre eme kibővítésének?

A kormány hatásköre minden államban kettős: egyrészt fontos szerepet tölt be az ország politikájának az irányításában, másrészt pedig a kormány tagjai az egész közigazgatási apparátus legfőbb vezetői. A preindusztriális államban a kormány politikai hatásköre dominál. A posztindusztriális államban azonban a kormány adminisztratív hatásköre legalább egyenlő jelentőségűvé lett a politikaiával. Ha a kormány az adminisztratív apparátusnak nem ura, sem politikai programot csinálni, sem azt végrehajtani nem tudja. Az államvezetésnek ma tehát az a főproblémája, hogy a kormány elnöke, vagy amint azt az amerikai irodalom mondja: a Chief Executive, a közigazgatási apparátus vezetésében is hivatása magaslatán tudjon állni. Ez volt a Varsóban 1936-ban tartott utolsó nemzetközi közigazgatástudományi kongresszusnak is egyik főtémája. A kérdés megoldása szervezeteileg az, hogy különbséget kell tenni a szakirányú (funkcionális) és a szervi (institucionális) működés között. A szakirányú tevékenység az, amelyet a szerv azért végez, hogy megvalósítsa a célt, amelyért létesítették.

Szervi működés az, amelyet az összes szerveknek végezniök kell azért, hogy mint szervek létrejöjjenek és működni tudjanak. A szakirányú tevékenység minden igazgatási ágban különböző, viszont a szervi tevékenység minden igazgatási ágban hasonló, sőt azonos. A szakirányú működés eredményessége a szervi működés színvonalától függ. A szervi működésnek kellő biztosítása nélkül a szakirányú működés terén az eredményesség feltételei hiányoznak, viszont a szervi működés tökéletesedése útján közvetlen hatást tudunk elérni a szakirányú működés színvonalának emelésére. A kormányfő számára tehát az a fontos, hogy a közigazgatás szervi működését irányítsa, mert ez az, amelynek útján a szakirányú működés felett is úrrá tud lenni.¹

A magyar miniszterelnök hatásköre ma is az 1848. III. t. c.-en nyugszik, amely a preindusztriális korban keletkezett. A mai miniszterelnökök maguk mondják, hogy őket a politika irányítása teljesen lefoglalja, ami azt mutatja, hogy nem is tudatosítják a másik feladatukat, hogy a közigazgatási apparátus urainak kell lenniök. Ha az utóbbi feladatukkal egész súlya szerint tisztában volnának, akkor arra kellene törekedniök, hogy hatáskörüket a szervi működés irányában bővítsék. A fentidézett rendelettel a miniszterelnök új szakirányú feladatot vállalt, holott a Chief

¹ L. *Magyary Zoltán: Magyar Közigazgatás. 1942. 523. old.*

Executive számára nélkülözhetetlen szervei irányú hatáskörrel még nem rendelkezik.

Ez a legfrissebb tünete annak, hogy államunk még mennyire preindusztriális berendezésű.

Magyar Zoltán.

Nagy-Budapest a megvalósulás útján — a rendőrség szempontjából.

A m. kir. minisztérium 4.940/1943. M. E. sz. rendelete kiterjesztette a m. kir. rendőrség budapesti főkapitányának illetékeségi területét. Már eddig is a budapesti rendőrfőkapitány alá tartozott a pestkörnyéki (dunabalparti) 5 megyei város: Kispest, Pestszenterzsébet, Pestszentlőrinc, Rákospalota és Újpest, a községek közül azonban csupán Csepelen és Pestújhelyen volt budapesti m. kir. rendőrség. A most megjelent rendelet „Budafok megyei város, valamint Albertfalva, Budatétény, Cinkota, Mátyásföld, Kistarcsa, Nagytétény, Rákosszentmihály, Sashalom és Soroksár községek területére” terjeszti ki a budapesti rendőrfőkapitány illetékességét. Most tehát a környék valamennyi megyei városa, valamint 11 község is a rendőri szervezet szempontjából Budapesthez tartozik.

A m. kir. rendőrség ezzel megalkotta a maga „Nagy-Budapest”-jét. Önként kínálkozik az összehasonlítás az elmúlt 12 hónap alatt kibocsátott többi rendelkezéssel, amelyek Budapest környékét valamilyen szempontból Budapesttel egyesítették; elsősorban a másik minisztériumi rendelettel (7.640/1942. M. E.), amely Nagy-Budapestet közellátási szempontból hívta életre.¹

Mindkét „Nagy-Budapest” kiterjed a környék 6 megyei városára (Budafok, Kispest, Pestszenterzsébet, Pestszentlőrinc, Rákospalota, Újpest) és a következő 10 községre: Albertfalva, Budatétény, Cinkota, Csepel, Mátyásföld, Nagytétény, Pestújhely, Rákosszentmihály, Sashalom és Soroksár. A közellátási Nagy-Budapest ezenkívül a Duna-jobbpart északi részén magában foglalja Békásmegyert és Pesthidegkút, a Dunabalpart délkeleti részén pedig Pestszentimre, Rákoscaba, Rákoshegy, Rákoskeresztúr, Rákosliget és Vecsés községeket. A rendőri Nagy-Budapest viszont kiterjed Kistarcsára, amely pedig a közellátás szempontjából nem tartozik Nagy-Budapesthez.

Az 1943. év folyamán az ipariügyi minisztérium is kiadott olyan rendelkezéseket, amelyekben Budapest környéke a székesfővárossal együtt, egy területként szerepel. A sokszorosító (nyomda) iparban alkalmazottak legkisebb munkabérént meghatározó 34.150/1943. Ip. M. és a fa- és csontiparban alkalmazottak legkisebb munkabérére vonatkozó 34.450/1943. Ip. M. sz. rendeletek a munkabérek területi csoportonként állapítják meg. Mindkét rendelet az I. területi csoportba a következő városokat és községeket sorozza: Budapest székesfőváros, Budafok, Kispest, Pest-

¹ Lásd *Göbel József*: Nagy-Budapest a megvalósulás útján — közellátási szempontból. Közigazgatástudomány 1943. 48. old.

szenterzsébet, Pestszentlőrinc, Rákospalota, Szentendre és Újpest megyei városok, továbbá Alag, Albertfalva, Békásmegyer, Budakalász, Budakeszi, Budaörs, Budatétény, Cinkota, Csepel, Csobánka, Csomád, Csömör, Diósd, Dunaharaszti, Dunakeszi, Fót, Kistarsa, Mátyásföld, Gygyoród, Nagykovácsi, Nagytétény, Páty, Pesthidegkút, Pestszentimre, Pestújhely, Pilisborosjenő, Piliscsaba, Pilisszentiván, Pilisvörösvár, Pomáz, Rákoscscaba, Rákoshegy, Rákoskeresztúr, Rákosliget, Rákosszentmihály, Sashalom, Solymár, Soroksár, Torbágy, Törökbálint, Üröm és Vecsés községek, azaz a székesfővároson kívül hét megyei város és 42 község.

Ugyancsak az 1943. évben az áru fuvarozási és szállítmányozási ipari legkisebb munkabéreket megállapító 88.162/1943. K. K. M. sz. rendelet a következőképpen határozta meg a székesfőváros környékét: Budafok, Kispest, Pestszenterzsébet, Pestszentlőrinc, Rákospalota és Újpest megyei városok, továbbá Albertfalva, Békásmegyer, Cinkota, Csepel, Mátyásföld, Pestújhely, Rákosszentmihály, Sashalom községek, vagyis 6 megyei város valamint 8 község.

Az elmúlt 12 hónap alatt tehát négyféleképpen állapították meg azt a területet, amely bizonyos szempontok szerint Budapest környékéből a székesfőváros területével egybetartozik. Nem is nagy szám, ha azt vesszük figyelembe, hogy az 1939—40.-es években egyedül a munkabér megállapítás szempontjából Budapest környékét nem kevesebb, mint 27 változatban állapította meg a kereskedelem- és közlekedésügyi, illetve az iparügyi minisztérium.² Mindenesetre az elmúlt évben nem volt sok alkalom sem Budapest környékének meghatározására.

Budapest környékét eddig még majdnem minden alkalommal másként állapították meg. A városrendezés, a képviselőválasztás, a távbeszélő hálózat stb. szempontjából eddig megállapított „Nagy-Budapest”-ekkel most már a „Nagy-Budapest”-ek kiterjedt változatát termelték ki a miniszterek. Lehet, hogy tárgyi okai voltak s ebben az esetben kívánatos volna azokat közölni. De lehet az is, hogy az egyes rendeletek csak azért különbözök, mert mindegyik más íróasztalon készült. Ezt hivatalos nyelven úgy szokták kifejezni, hogy a kérdés bizalmas természetű és az okokat hivatalos titokként kell kezelni.

-yz-

A hadsereg agya.

A szovjethadsereg vezérkarának volt főnöke *Sapoznikov*, aki jelenleg hadseregparancsnok, az 1920-as években háromkötetes munkát adott ki a fenti címmel. Ebben a katonai vezérkaroknak az első világháború előtti helyzetét vizsgálta, és főleg azoknak a bel- és külpolitika területére való túlkapásait kifogásolta. Szerinte a vezérkarnak az a feladata, hogy a hadsereg vezetését és igazgatását végezze.

² Göbel József: Az ország területi beosztása a munkabérmegállapítás céljára. Közigazgatástudomány, 1940. 355. old.

Saposnikov, hogy a jövőre vonatkozó tanulságokat világosan kifejttesse, egy vezérkar példáját választotta, és pedig nem a németet, amelyet a legkiválóbbnak tartott ő is, mert kevés közlés jelent meg rá vonatkozóan, hanem az osztrák-magyar vezérkarét, amelyeknek működéséről Hötzenborfi Conrad tábornagy hatalmas munkája: „Aus meiner Dienstzeit 1906—1918” alapos forrásul használható. Saposnikov munkáját a Militärvissenschaftliche Mitteilungen (1927. 753. k. l.) tárgyalja. Leppa tanulmányából csak néhány megállapítást ragadunk ki, amelyek a vezérkar és annak főnöke szerepére és működésére tanulságos fényt vetnek.

A vezérkar főhivatása, mind Conrad, mind Saposnikov szerint, a hadseregnek a háborúra való előkészítése. A vezérkar és a hadügyminisztérium közti helyes munkamegosztás az, hogy a vezérkar dolgozza ki a haditervet, és a mozgósítás főbb vonalait, a mozgósítás részletes munkája azonban a minisztériumra hárul. A hadsereg agyát nem szabad aprólékos részletmunkával túlterhelni, mert az túlfáradáshoz, majd oda vezet, hogy nem tudja feladatát betölteni.

A vezérkarban a hadműveleti osztály a legfontosabb, de a többi osztályok is közvetlenül a vezérkar főnökének legyenek alárendelve. A főnöknek legyen ugyan helyettese, annak azonban az osztályok nincsenek alárendelve. Ezt a szervezési módot azért tartja Conrad és Saposnikov a legjobbnak, mert minél kevesebb fokozaton megy át az operatív gondolat a főnöktől a végrehajtásig, annál hűbbé válik meg. Ha a vezérkar főnökének helyettese a főnök és az osztályvezetők közt áll, amire egyes vezérkaroknál van példa, akkor főszállásmesternek nevezik.

Saposnikov nagy követelményeket támaszt a vezérkarral szemben: „Nagy embereknek sokat meg kell adni, de sokat is kell tőlük követelni.” Szerinte az osztrák-magyar vezérkarban túl nagy figyelmet fordítottak a háború művészetére, viszont elhanyagolták az akaraterőt, a felelősségvállalásra való készség fejlesztését.

A háború eredménye Conrad szerint sok tényezőtől függ és azok közt első helyen *nem* a hadvezér működése áll. A háború az állam vállalkozása és a győzelem az állam belső állapotaitól és az állam külpolitikájától függ. A haditerv elkészítése szempontjait a vezérkarnak a külpolitikától kell kapnia.

A fővezér, helyesebben a vezérkar főnöke operatív terveinek összhangban kell lenniük a hadsereg teljesítőképeségével. A célt csak az eszközöknek megfelelően szabad választani.

Saposnikov a vezérkar főnökénél fontosnak tartja az erős jellemet. Nélkülözhetetlen benne a tetterő, a szívósság, a merészség és a lelkierő. Clausewitz a szellem és a jellem egyensúlyát kívánta.

A vezérkar főnökének alárendeltjeihez való viszonyával Saposnikov különösen foglalkozik. Azt mondja, hogy minél nagyobb a főnök bizalma alárendeltjeihez, annál biztosabb a vezérkar vezetése. Főleg ma, a technika korában növekszik ennek az elvnek a jelentősége. Emellett a főnöknek és a többi vezetőknek ügyelniük kell arra, hogy tisztjeik munkaképessége ne csökkenjen.

Kicsinyesség és nyugtalanság zavarja a munkát. A főnöknek, amikor csak lehet, higgadtságot kell tanúsítania, hogy alárendeltjei nyugodt munkájára válságos időkben is számíthasson. A beosztott tiszték munkaképességének, Saposnikov szerint, arányban kell lennie feladatukkal és hatáskörüikkel, és nem szabad magukat egyszerű segédeknek érezniök. Conrad szerint a főnöknek nem szabad alárendeltjeit minden részletben pórázon vezetnie.

Maga a vezérkar főnöke se legyen túlterhelt, mert különben kimerül és visszaesik. Saposnikov a mai vezérkari főnöktől azt kívánja, hogy derült, nyiltlelkű legyen. Hiba, ha zárkózott ítéleteiben, vagy a környezetével való érintkezésben. Ne vegye körül „a nagyság hangulata“, amelyet megmérgez a környezet iránti bizalmatlanság, mint azt mindenütt láttuk, az első világháborúban. A főnök tekintélye nem alapítható a zárkózottságára, hanem az ő belső tulajdonságaira, amelyek a többiek fölé emelik. Saposnikov szerint a vezérkar főnökének tekintélye nem a tömegetől való elidegenedésen, hanem a tömeg közepette való elmélyült munkán nyugszik.

Saposnikov és a szovjetorosz felfogás szerint a vezérkari főnök lénye is megváltozott: ma a hadvezérek ideje lejárt. A tömegek és a hadi-felszerelés döntik el a háborút, és a vezérkari főnök funkcióját egy csoport vette át, amely azokból alakul, akik a háború vezetésének munkáját végzik.

— yz —

X Luther Gulick

A közigazgatástudomány fel lendülése az Amerikai Egyesült Államokban az első világháború után minden más országot túlszárnyaló arányokat öltött. Ebben kiváló szerepük van azoknak a kutatóknak, akik az állami élet jelenségeinek konkrét vizsgálata útján az emberekből kiindulva induktíve alapították meg a problémákat és a szabályszerűségeket. Így a közigazgatásnak teljes életközelségét érték el, ami nem jelentette a tudománytól való elszakadást, még kevésbé az azzal való szembekerülést, hanem inkább a tudomány megtermékenyítését és fellendülését. Ennek tulajdonítható a közigazgatástudománynak Amerikában való oly hatalmas fejlődése, amely

a tudományos körök figyelmét az egész világról magára vonta.

Annak a már beérkezett generációnak, amely ezt a nagy fejlődést megvalósította, talán legjelentősebb képviselője *Luther Gulick*. Japánban született, ahol atyja protestáns lelkész volt. Most az ötvenes évei elején van, a newyorki Columbia egyetem professzora és a newyorki *Institute of Public Administration* igazgatója. Ez egyike a legelső közigazgatástudományi intézeteknek Amerikában, sőt másutt is. 1907-ben alakult. Ekkor a newyorki városházán a Tammany Hallnak nevezett hatalmas párt-szervezet már régen uralkodott és működése a polgárok részéről számos jogos kifogásra adott

okot. Az intézet nem akarta idejét azzal tölteni, hogy olyan munkába kezdjen, amelyhez a városháza urainak hozzájárulása és a hivatalos iratok kiadása szükséges, hanem az utcák kövezetének és karbantartásának átvizsgálása alapján készítette az első jelentést, amely csupa nyilvánosan ellenőrizhető tény megállapítására volt felépítve. Az intézet a jelentés alapján igyekezett a városi vezetőséggel összeköttetést találni, amely azonban elzárkózott az elől, hogy vele tárgyaljon. Erre a jelentést kinyomatták. Egy, a Tammany Hall vezetőségében felmerült belső politikai ellentét oda vezetett, hogy az egyik párt a jelentést magáévá tette. A város illetékes osztályának vezetője a jelentéssel szemben a maga működését és politikáját megvilágító előterjesztést tett, de védekezése az Intézet ténymegállapító jelentésével szemben nem járt sikerrel. Ez természetesen az intézetnek nemcsak tekintélyt,

hanem elszánt ellenségeket is szerzett. Évekre kitiltották a városházáról. A polgármester kijelentette, hogy nem engedi meg a városi közigazgatásnak szakértők által való megvizsgálását. Az intézet nem tolokodott, hanem másirányú munkák végzése által szerzett elismerést előbb a közönség, majd a közigazgatás részéről is. Mindig az volt az elve, hogy nem vádolni, hanem csak segíteni akar a közigazgatásnak. Ujabb választások után olyan személyi változások történtek a városházán, hogy az intézetet rendszeres együttműködésre kérték fel és a közigazgatás ilymódon fokozatosan átvette az intézet által képviselt szuperioris elveket és módszereket. Az intézet 1931-ben 1,5 millió dolláros adományt kapott és a Columbia egyetemmel lépett szervezeti kapcsolatba. Ez a newyorki polgármester tanulságos példája annak, hogy az elmaradott főnökök, ha még oly hatalmasak is, a közigazgatástudomány haladása elől saját fejüket és hivataluk kapuját elzárhatják ugyan, de az új eszméknek a vezetésük alatt álló közigazgatásba való behatolását megakadályozni még sem tudják.

Gulicknak kiváló érdeme van a newyorki közigazgatástudományi intézet hatalmas fejlesztésében és még inkább az Egyesült Államok közigazgatásában a posztindusztriális színvonal úttörő bevezetésében.

Fontosabb művei:

Notes on the Theory of organisation. Papers on the Science of Administration. New York. 1937.

The President's Committee on Administrative Management.

Report with Special Studies.
Washington, 1937.

Modern Government in a Co-
lonial City. New York, 1932.

The National Institute of
Public Administration. A prog-
ress report. New York, 1928.

—yz—

X KÖNYVSZEMLE.

X Vladár Gábor: Magyarország hatályos törvényei, kiegészítve
a törvényeket módosító jogszabályokkal.

X (Eddig I. és II. kötet. Budapest, 1945.)

Az előző világháború idején kialakult és azóta egyre inkább fokozódó jogszabályinfláció nemcsak a joganyag volumenjének szerfölötti növekedésében érezteti hatását, hanem annak áttekinthetőségére, alkalmazhatóságára is erősen kihatott. A maguk egészében hatályon kívül nem helyezett, de egyes részeikben ismételtlen — és olykor rendszertelenül, felületesen — módosított jogszabályok alkalmazása, hatályos szövegük megállapítása nem egyszer gyakorlatilag megoldhatatlan feladatot ró a jogalkalmazóra, különösen a közigazgatási tisztviselőre. Érthető ilyen körülmények között, hogy mind a tudomány, mind a gyakorlat részéről egyre nyomatékosabban sürgették a hatályos jogszabályok összegyűjtését s a már áttekinthetetlenné vált joganyag rendezését. A Magyar Közigazgatástudományi Intézet tudományos programjában a kodifikációs kérdése mindenkor az előtérben állott.¹ Különösen *Magyary Zoltán*, az Intézet igazgatója, mutatott rá több művében nemcsak a jogszabályrendezés fontosságára, hanem megvalósításának gyakorlati lehetőségeire is.²

A jogszabályok tömegében való eligazodás lehetetlensége és a jogszabályrendezésnek az illetékesek részéről történt halogatása arra vezetett, hogy a könyvpiacra egymást érték az egy-egy adott jogterületre vonatkozó anyagot felölelő hatályos szövegkiadások. Számos ilyen munka jelent meg félhivatalos kiadásban is, de mindenkor csak egy-egy körülhatárolt jogterületre. E munkák egyike-másika jó szolgálatot tett az adott szűk körben tevékenykedő jogkeresőnek, de természetesen az érdeemes munkák között igen gyakran gyarló összeállítások is napvilágot láttak, amelyek kelendőségüket egyedül annak köszönheték, hogy jobb nem létezett. A legnagyobb hiba azonban az volt, hogy mindezek az egyes jogterületeken végzett gyűjtések csupán szűken elhatárolt anyagot dolgoztak fel s azt is különböző időpontokban és különböző szempontok szerint; így hatályos jogunk egészéről nem lehetett

¹ Az Intézet e téren végzett munkásságának rövid összeállítását lásd Szerző: A hatályos jogszabályok összegyűjtése. Budapest, 1941, 9—11. l.

² Így különösen *Magyary*: Kodifikációs törekvések a jogpolitika tükrében. Megjelent a Magyar Közigazgatástudományi Intézet kiadványainak sorozatában 13. sz. alatt: Kodifikációs törekvések. Budapest, 1935. — Továbbá ugyanő, Közigazgatási vezérkar. Budapest, 1938. 38—9. l.

megbízható, egységes képet kapni. Az egész joganyagra kiterjedő hatályos jogszabálygyűjtés természetesen nem is volt a magánkezdeményezéstől várható, mert olyan hatalmas anyagot kellett volna feldolgozni, amekkorával egy-két embernek nemcsak a tárgyi tudása, hanem a pusztá ideje és munkaereje sem bírkozhatott volna meg.

Ezért keltett annak idején osztatlan örömet a jogászközönségben az a hír, hogy az igazságügyminisztériumban a törvény-előkészítő osztály vezetőjének főszerkesztésében, legjobb szakembereinek közreműködésével megindult a munka az összes hatályos magyar törvények összegyűjtésére. A gyűjtemény tizennégy kötetre van tervezve, amelyből a két első már meg is jelent.

A szerkesztőbizottság névsora magában elegendő garancia volt arra, hogy a hatalmas terv kivitele, amennyire az emberi tudás és lelkiismeretesség mellett lehetséges, tökéletes lesz. Az első két kötet kézzelfoghatóan bizonyítja is ezt. Nem változtat ezen az eredményen az sem, ha itt-ott olyan megállapítás történt is egyes jogszabályok hatályban vagy hatályban nem-létéről, ami vitatható, vagy esetleg tévesnek bizonyul. Ilyen terjedelmű és ilyen természetű munkánál ez nem kerülhető el és nem érinti a mű egészének értékét, vagy gyakorlati használhatóságát. Fontos kérdés azonban, vajjon *célkitűzésében és módszerében* megfelel-e ez a gyűjtemény annak a várakozásnak, amely megjelenését megelőzte és kielégíti-e a szükségletet, amely a jogszabályrendezés sürgetésében olyan általánosan megnyilvánult.

A gyűjtemény céljáról, kereteiről és az alkalmazott módszerről annak főszerkesztője, *Vladár Gábor* tájékoztat a mű előszavában. Az előszóban olvassuk, hogy a gyűjtemény „tisztán gyakorlati céllal készül. Célja az, hogy annak, aki az élő törvényeket akarja megkeresni, vagy azt akarja megállapítani, hogy egy-egy törvényi rendelkezés hatályban van-e és milyen tartalommal van hatályban, ne mintegy nyolevan kötetet és mintegy 3.000 törvényt kelljen átkutatnia, hanem csupán mintegy tizennégy kötetet és mintegy 500 törvényt.”

A mű céljáról szólva, nem tévesztjük szem elől, hogy minden szerzőnek szuverén joga művének célját és kereteit meghatározni, kutatásának határát megállapítani. A szerző célkitűzése azonban nem feltétlenül vág egybe a fennálló szükséglettel és azzal a várakozással, amellyel művének megjelenését fogadták. A most tárgyalt gyűjtemény a maga-szabta korlátok között tökéletes munka, szerény nézetiünk szerint azonban a jogszabályrendezés terén csak az első lépést jelentheti, amely után jönnie kell a folytatásnak, ha valóban és maradéktalanul meg kívánjuk oldani a jogszabályokban való eligazodás problémáját. E gyűjtemény kétségkívül eleget tesz annak a gyakorlati célkitűzésnek, hogy minden eddigi megoldásnál (mutatók stb.) nagyobb mértékben és a törvényi anyag egész területén megkönnyítse a jogszabályok kusza szövevényében való eligazodást, amint a mankó képessé teszi a bénult lábut a helyváltoztatásra. A mankó szükségessége azonban mindennél frappánsabban bizonyítja, hogy a test, amelyet szolgál, nem ép, nem egészséges, hanem a legkitűnőbb mankókészítő

ellenére is orvos után kiált. Visszatérve a hasonlatból a jogszabályok területére, meg kell állapítanunk, hogy a gyűjteményben időrendben egymásután közölt jogszabálytöredékek nem keltenek egészséges benyomást. Bizonyos jogterületeken persze megvan az időrendi-történeti konzerválási módszernek a jelentősége. Más jogágakban azonban nem feltétlenül. A jogszabályok túlnyomó részét tevő közigazgatási jogban például bizonyára nem. Nemcsak az eredményes, de a jogszerű, a jogi előírásokat nem sértő közigazgatásnak is előfeltétele, hogy az alkalmazandó normák világos, egységes, könnyen hozzáférhető és könnyen kezelhető formában álljanak a jogot alkalmazó tisztviselő rendelkezésére. Ez a feltétel pedig csak akkor valósul meg, ha az egy-egy adott jogterületre vonatkozó jogszabályok egy-egy rendszeres, kimerítő és csak a hatályban levő rendelkezéseket tartalmazó kódexben vannak összefoglalva.

A jogszabályrendezés feladata tehát, különösen a közigazgatási jog területén, csak akkor lesz maradéktalanul megoldottnak mondható, ha a tudatos és végig átgondolt kodifikációs politika az arra alkalmas jogvidékeken ilyen formában önti át a rendszertelenül elburjázott anyagot.

A korszerű kodifikációs politikának ezt az alapvető követelményét egyébiránt törvényhozásunk is felismerte és magáévá tette. Az utóbbi években a törvényhozás elé terjesztett novellák tárgyalása során szinte minden egyes esetben komoly kifogások hangzottak el a jogfejlesztésnek e kényelmes, de nívótlan módja ellen. Ebből is kitűnik, hogy a nem a törvényhozás késleltette jogelvi aggályok miatt a jogszabályrendezést, hanem a végrehajtó szervek vonakodtak ezt az adósságukat letörleszteni.

A gyűjtemény mai megjelenési formájában sem áll ellentétben egy nagyvonalú kodifikációs politikai koncepcióval. Már azért sem, mert a gyűjtemény *gyakorlati céljának* az előszó első mondataiban történt éles kihangsúlyozása világosan mutatja, hogy a szerzők a távolabbi perspektíva maradéktalan átértéke mellett tűzték ki a célt, amelyet egyelőre elérni kívántak. A jogszabályok hatályban lévő részeinek kiválasztása a holt anyagból szükség-szerű, elkerülhetetlen első lépése minden jogszabályrendezésnek.³ A hatályos jogszabályokat a hatálytalanoktól különválasztó röntgenkép nélkül hozzá sem lehet fogni joganyagunk jelentős részeinek új, használhatóbb formába öntéséhez. Ez a szempont az, amely a gyűjtemény nagy értékére és jelentőségére az azt megillető fényt veti s amely kétségtelenné teszi, hogy a gyűjtemény nem pusztán jogtechnikai segédeszköz, az eddigiéknél gyakorlatiasabb jogszabálymutató, hanem szilárd alapvetése eljövendő évek kodifikációs munkásságának.

Ami már most a kitűzött cél konkrét megvalósítását illeti, a legnagyobb probléma az volt, hogy milyen jogszabályokra terjedjen ki a feldolgozás. Csak helyeselhetjük azt az elvi álláspontot, hogy a gyűjtemény csak a törvények hatályos szövegének közlé-

³ V. ö. erről részletesebben *Szerző, A hatályos jogszabályok összegyűjtése* (5. sk. 1.

sére szorítkozik, nem elegyítvén ide a külön feldolgozást kívánó rendeleti anyagot. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a gyűjtemény nem közli azokat a rendeleti rendelkezéseket, amelyek felhatalmazás alapján valamely korábbi törvény szövegének helyébe léptek. Az ilyen rendeletszövegek azonban különböző jogi természetűek lehetnek, aszerint, hogy a felhatalmazás azoknak későbbi módosítására is kiterjed-e, vagy a további módosítás már ismét törvényi formához van-e kötve. Az előbbi esetben a korábbi törvényi szabályozás a rendelkezés jogforrási ereje szempontjából rendeleti matériává vált s ez esetben csupán a felhatalmazást tartalmazó törvénytörvényt kell a gyűjteménybe felvenni, az annak alapján kibocsátott rendelet szövegét azonban nem. Az utóbb említett esetben viszont a törvényt módosító rendeletszöveg, mivel csak törvénnyel módosítható, formális törvényerővel bír, tehát a gyűjteménybe felveendő. A gyűjtemény előszava nem tér ki erre a kérdésre és az eddig megjelent két kötetből az a benyomás, mintha a rendeletszövegek közlésében itt-ott ötletszerű megoldás érvényesült volna. Ez a pont mindenesetre a továbbiakban tisztázásra szorul. Célszerű volna az is, — már tisztán gyakorlati szempontból is, — ha a gyűjtemény végén rendeletmutató közölné, hogy hol, milyen rendeletszövegek vétettek fel a gyűjteménybe.

Noha a feldolgozás célja a hatályos törvények közlése volt, nem minden törvény vétetett fel a gyűjteménybe. A mellőzés oka különböző esetekben más és más volt, amit az előszó behatóan tárgyal. Különösen az alábbi négy megfontolást tartjuk fontosnak:

1. „Nem vettük fel azokat a törvényeket, amelyek tárgyi jogot, jogszabályt, normát nem tartalmaznak, hanem valamely közjogi jelentőségű tényt iktatnak törvénybe, vagy az országgyűlésnek... a kormányzat, a közigazgatás vagy a törvénykezés körébe vágó valamely elhatározását cikkelyezik be (... konkrét intézkedések...), vagy valamely országos érdekű emlékezetet örökítenek meg.“

2. „Nem vettük fel azokat a törvényeket sem, amelyekről nem lehet ugyan kimutatni, hogy későbbi törvény által akár kifejezetten, akár hallgatólagosan hatályon kívül helyezettek, vagy elavulás (desuetudo) következtében hatályukat veszítették, azonban jelentőségük megszűnt, mert az időmúlás, vagy a viszonyok megváltozása következtében gyakorlati alkalmazásukra nem kerül sor.“ (Itt példaként felemlíti az előszó a Horvát-, Szlovén és Dalmátországgal, Fiumével és Ausztriával fennállott közjogi viszonyunkra, a királyi adományrendszerre, az ősiségre és az úrbériségre vonatkozó törvénycikkeket.)

3. Mellőztük azoknak a törvényeknek a felvételét is, amelyek, mint például a költségvetési, vasútengedélyezési törvények, hatályukat nem veszítik ugyan, de az időmúlás következtében már nem időszerűek, sem a jogászközönség, sem a nagyközönség érdeklődésére számot nem tarthatnak.“

4. „A hatályukat veszített törvényeket nem vettük fel még abban az esetben sem, ha fenn is állana a lehetősége annak, hogy

rendelkezéseiket a hatályosságuk ideje alatt keletkezett jogviszonyokra később is alkalmazni kell. . . ."

A fenti megfontolásokban szemmel láthatóan inkább a gyakorlati szempont érvényesül. Különösen világosan látszik ez a 3. alatt említett kategóriánál, amelynél a mellőzés oka az, hogy az ott tárgyalt törvények „sem a jogászközönség, sem a nagyközönség érdeklődésére számot nem tarthatnak.” E mellett azonban utalás történik olyan törvényekre, amelyek „tárgyi jogot, jogszabályt, normát nem tartalmaznak”, majd olyanokra, amelyeknél ugyan nem bizonyítható, hogy hatályukat veszítették, de „az időmúlás, vagy a viszonyok megváltozása következtében gyakorlati alkalmazásukra nem kerül sor”, később olyanokra, amelyek ugyan hatályosak, de „nem időszerűek” és végül egyszerűen „hatályukat veszített” törvényekre is. A szempontoknak ez a különbözősége bizonyos fokig zavaróan hat annak folytán, hogy a feldolgozás során számos törvénynél nincs feltüntetve, hogy a szöveg közlése miért mellőztetett: vajjon tisztán gyakorlati okokból-e (nem tarthat érdeklődésre számot stb.) vagy azért, mert nincs hatályban. A jogszabályrendezés későbbi fázisaiban a hatályosság fogalmának behatóbb tisztázása aligha lesz elkerülhető.

Technikai szempontból szerencsésebb megoldásnak tartottuk volna, ha a gyűjtemény kicserélhető, szabadlapokon jelent volna meg. A joganyag élő, folyton változó valami, ezért természetének ellenmond a nem módosítható és ki nem egészíthető kötetekben való megmerezítés. A változási bélyegek alkalmazása csak részben enyhíti ezt a disszonanciát. A szabadlapos publikáció talán jobb szimbolikus kifejezése lett volna annak is, hogy a gyűjteményben megvalósuló hatalmas erőfeszítés, és kitűnő eredmény csupán első, bár kétségkívül egyik legfontosabb láncszeme annak a soha le nem zárható nagy feladatnak, amit hazai jogszabályaink rendezése és rendben tartása jelent s amelynek szolgálatában évtizedek alatt is kevesen hivatkozhatnak olyan büszke eredményre, mint éppen a gyűjtemény szerzői.

V. J.

A MAGYAR KÖZIGAZGATÁSTUDOMÁNYI INTÉZET KIADVÁNYAI:

Ára:

1. Magyary Zoltán: A magyar közigazgatás racionalizálása. 1930.	—
2. Magyary Zoltán: A magyar közigazgatás gazdaságosságának és eredményességének biztosítása. 1931.	—
3a. Hantos Gyula: A magyar közigazgatás területi alapjai. 1931.	—
3b. Hantos Gyula: Administrative boundaries and the rationalisation of the public administration. 1932.	10 P
4. Magyary Zoltán: A magyar közig. rac. programmja. 1932.	1 „
5. Mártonffy Károly: A szabatos törvény. 1932.	4 „
6. Fluck András: A budapesti közhivatali kézbesítő szolgálat. 1932.	2 „
7. Kiss István: A magyar tanyai közigazgatás. 1932.	—
8. Martonyi János: A közigazgatási bírászkodás. 1932.	—
9. Julier Ferenc: A vezérkarok szervezete és működése. 1932.	1 „
10. v. Guothfalvy-Dorner Zoltán: A nemzeti gazdasági tanácsok. 1932.	1 „
11. Magyary Zoltán: The rationalisation of the Hungarian public administration. 1932.	1 „
12. Magyary Z. Scientific management in public administration. 1933.	2 „
13. Kodifikációs törekvések. Vladár Gábor, Magyary Zoltán, Mártonffy Károly és Oswald István tanulmányai. 1933.	2 „
14. Göbel József: Anyagbeszerzés. 1933.	2 „
15. Magyary Zoltán: A Magyar Közigazgatástudományi Intézet. 1934.	4 „
15a. Magyary Zoltán: The Hungarian Institute of Public Administration. 1934.	1 „
15b. Magyary Zoltán: L'Institut Hongrois des Sciences Administratives. 1934.	1 „
16. Szöllösy Zoltán: A közegészségügyi törvények egységes szerkezete. 1935.	4 „
17. Ratkovszky Károly: Tanulmányok a nyugdíjkérdéshez. 1935.	4 „
18. Kiss István: Csongrád megyei város közigazgatása. 1935.	—
19. Alsó László: A közszervezés alapelvei. 1935.	6 „
20. Mártonffy Károly: A közszolgálat utánpótlása. 2. kiad. 1937.	8 „
21. Meznerics Iván—Torday Lajos: A magyar közigazgatás szervei 1867—1937. 1937.	8 „
22. Valló József: Közigazgatási eljárás. 1937.	4 „
23. Menczer Károly: A francia és az olasz államtanács szervezete és működése. 1937.	3 „
24. Drágffy Miklós: Az önkormányzat multja és jelene Franciaországban. 1937.	3 „
25. Magyary Zoltán: Közigazgatási vezérkar. 1938.	1 „
26. Vecseklőy József—Horváth Kálmán—Menczer Károly: Világvárosok közigazgatása. 1938.	—
27. Magyary Zoltán: Bulletin No 1. of the Hungarian Institute of Public Administration, 1934—1938. 1939.	1 „
28. Drágffy Miklós: A testületi önkormányzat Franciaországban. 1939.	5 „
29. Martonyi János: A közigazgatás jogszerűsége a mai államban. 1939.	4 „
30. Magyary Zoltán—Kiss István: A közigazgatás és az emberek. 1939.	20 „
31. Ratkovszky Károly: Tanulmányok a nyugdíjkérdéshez. II. 1940.	4 „
32. Valló József: A service public eszméje a mai francia közigazgatási jogban. 1940.	5 „
33. A szociális vármegye. 1941.	10 „
34. Valló József: A hatályos jogszabályok összegyűjtése. 1941.	6 „
35. Nagy Károly: Gazdasági közigazgatás a német nemzeti szocializmus rendszerében. 1941.	6 „
36. Benárd Aurél — Karsay Sándor: A német közszolgálati jog. 1942.	6 „
37. Karay Kálmán: Olasz testületi önkormányzati jog.	12 „
38. Valló József: Törvénytervezet az általános közigazgatási rendtartásról, indokolással. 1942.	6 „
39. Vecseklőy József: Elnökválasztás Amerikában. 1942.	2 „
40. Bereznai Aurél: Munkaerőgazdálkodás a mezőgazdaságban. 1943.	10 „
Magyary Zoltán: Magyar közigazgatás. 1942.	30 „
— A magyar közigazgatás tükre. 1932.	24 „
— Közigazgatástudomány. Folyóirat. 1938—	10 „

Evfolyamonként